

Keyifli Okumalar Dileriz

Binlerce kategoride milyonlarca PDF e-kitap, ders kitapları, dergiler ve romanlara platformumuz üzerinden ücretsiz ulaşabilirsiniz.

RESMİ WEB SİTEMİZ

<https://rantey.org>

Yedek ve Duyuru Kanallarımız

Sitemize erişim engeli gelmesi veya adres değişikliği durumunda aşağıdaki kanallardan güncel giriş adresine erişebilirsiniz:

- Telegram: <https://t.me/birkitapbir>
- WhatsApp Kanalımız : <https://whatsapp.com/channel/0029VbDHv8uE50Us4lvMoc0Y>

E.M. CIORAN

JAGUAR

Umutsuzluğun Doruklarında

Ücretsiz PDF Kitap Arsivi - <https://rantey.org>

EMC ORAN Unit 5 Fundamentals of Java

Ücrets

1911 yılında, o zamanlar Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'na bağlı olan Râşinari isimli Rumen kasabasında dünyaya geldi. 1928'de Bükreş Üniversitesi'nde felsefe eğitimine başladı; fakat felsefe eğitimini, üniversiteyi ve hatta üzerine tez yazsa da hayatın trajedisini kavrayamadığını söylediği Bergson'u hiçbir zaman sevedemedi. Buna karşılık üniversite yıllarında, ömür boyu dost kalacağı Eugène Ionesco ve Mircea Eliade ile tanıştı. 1933'te burslu olarak Almanya'ya gitti ve buradaki eğitimi sırasında sistematik felsefeyle olan tüm bağlarını koparıp Susan Sontag'ın deyimiyle "Kierkegaard, Nietzsche ve Wittgenstein çizgisinin en seçkin ismi" olma yolunda ilk adımını attı. İlk kitabı *Umutsuzluğun Doruklarında* (Pe Culmile Disperarii) 1934'te, daha sonraları faşistlikle suçlanmasına neden olacak *Romanya'nın Dönüşümü* (Schimbarea la fata a Romaniei) ise 1936'da yayımlandı. Bir yıllık lise öğretmenliği sırasında *Gözyaşları ve Azizler*'i (Lacrimi și Sfinți) yazdı ve Fransa'ya gitti. Bu kitap sebebiyle ailesinin ve arkadaş çevresinin olumsuz tepkisiyle karşılaştı. Hiçbir zaman yazmayacağı bir tez karşılığında Sorbonne'un kütüphane ve yemekhanesinden yararlanmaya başladı. Paris'in, ömrü boyunca neredeyse hiç çıkmayacağı Quartier Latin bölgesindeki öğrenci yurtlarında ve evlerinde yaşamaya başladı. Bu sırada, Café de Flore'da Sartre'in toplantılarına katıldı; fakat onunla hiçbir zaman konuşmadı. 1942'de, ömrünün sonuna dek birlikte yaşayacağı, İngilizce öğretmeni Simone Boué ile tanıştı. Fransızca yazdığı ilk kitabı *Çürümenin Kitabı* (Précis de décomposition) 1949'da yayımlandı ve Cioran 1986'ya dek Fransızca yazmaya devam etti. Sonrasında, başta *Gözyaşları ve Azizler* (Jaguar Kitap, 2015) olmak üzere, Rumence yazdığı ilk kitaplarını Fransızcada yeniden yazdı. 17 yaşındayken başlayan uykusuzluk hastalığı sebebiyle gecelerini uyumak yerine okuyarak ve yürüyerek geçirdi. Cioran, hayatının son yıllarında Alzheimer hastalığına yakalandı ve 1995'te öldü.

ORÇUNTÜRKAY

1976'da İstanbul'da doğdu. Özel Saint-Joseph Fransız Lisesi'ni ve İstanbul Üniversitesi Fransız Dili ve Edebiyatı Bölümünü bitirdi. Amin Maalouf, Michel Tournier, Marguerite Duras, René Girard, Alain Badiou, Honoré de Balzac, Jules Renard ve Patrick Deville gibi önemli yazarların eserlerini Fransızcadan Türkçeye kazandırdı. Çevirmenliğinin yanı sıra, öykü ve roman yazarıdır.

Umutsuzluğun Doruklarında / E. M. Cioran

Kitabın Özgün Adı

Pe Culmile Disperarii

© E. M. Cioran, 1934

© Jaguar Kitap, 2019

1. Baskı: Eylül 2019

ISBN: 978-605-6923-96-8

Fransızcadan Çeviren

© Orçun Türkay

Editör

Berk Çetin

Sayfa Tasarım

Hakan Güngör

Baskı-Cilt

Ana Basın Yayın Gıda İnş. San. ve Tic. A.Ş.

Sertifika No: 20699

Bu kitabın yayın hakları Jaguar Kitap'a aittir. Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

JAGUAR KİTAP

Cemal Nadir Sk. No: 16/77 Cağaloğlu / İstanbul

Tel: 0 212 522 94 22

www.jaguarkitap.com

iletisim@jaguarkitap.com

Sertifika No: 27215

📞 /jaguaryayinlari 📞 /jaguarkitap 📷 /jaguarkitap

UMUTSUZLUĞUN DORUKLARINDA

E. M. CIORAN

Fransızcadan Çeviren
Orçun Türkay

ÖNSÖZ

Bu kitabı 1933'te, yirmi iki yaşındayken, Transilvanya'da, sevdiğim bir kent olan Sibiu'da yazdım. Eğitimimi tamamlamıştım, annemle babamı kandırmak için, ama aynı zamanda kendimi de kandırmak için, bir tez üstünde çalışıyormuş gibi yapıyordum. İtiraf etmeliyim ki felsefi dili gururumu okşuyor, sıradan dili kullanan insanları küçümsememe neden oluyordu. Yaşadığım bir bunalım bunlara bir son verip, tüm tasarılarımı suya düşürdü.

En önemli olay, bana tam bir yıkım yaşatan şey aralıksız bir uyanıklık hali, o ardı arkası kesilmeyen hiçlikti. Geceleri saatlerce boş sokaklarda, kimi zaman da yalnız fahişelerin dadandığı sokaklarda dolaşıp duruyordum, aşırı bunaltıcı anlarda kimse onlardan daha iyi eşlik edemez insana. Uykusuzluk, cenneti bir işkence odasına dönüştürebilecek baş döndürücü bir bilinç açıklığıdır. O sürekli uyanıklıktan, unutuşun o amansız yokluğundan daha kötü bir şey olamaz. O tüyler ürpertici gecelerde felsefenin ne denli boş olduğunu anladım. Uyanık geçen saatler, özünde, düşüncenin düşüncüyü durmadan reddettiği, bilincin kendi kendini çileden çıkardığı, zihnin kendine savaş açtığı, korkunç bir ultimatoom verdiği saatlerdir. Yürüyüşse, sizi yanıtı olmayan sorgulamaların etrafında dönüp durmaktan alıkoyar; oysa insan, yatakta, çözülemez olanı kafasında sürekli evirip çevirir sersemleşene dek.

İşte benim için bir tür kurtuluş, iyileştirici bir patlama olan bu kitabı böyle bir ruh hali içinde tasarladım. Onu yazmasaydım, gecelerime kesinkes son verirdim.

LİRİK OLMAK

Neden kendi içimize kapanıp kalamıyoruz? Neden her türlü içeriği içimizden atmaya; karmakarışık, söz geçirilemeyen bir süreci düzene koymaya çalışarak ifadeyle biçimin ardından koşuyoruz? Nesnelleştirme kaygısı gütmeksizin, tüm özel dalgalanmalarımızın ve çalkantılarımızın tadını çıkarmakla yetinerek, kendimizi içsel akışkanlığımıza bırakmamız daha verimli olmaz mıydı? O zaman türlü türlü farklılaşmış yaşanmışlıklar birbirleriyle kaynaşıp, deprem dalgasına ya da müzikal bir doruk noktasına benzer, çok verimli bir taşkınlık yaratırlardı. Kişinin kurum anlamında değil de zenginlik anlamında kendiyile dolu olması, hem içsel bir sonsuzlukla hem de aşırı bir gerilimle işlenmesi demek, yaşamaktan öldüğünü duyumsayacak kadar yoğun bir biçimde yaşamak demektir. Bu duygu öyle nadir, öyle tuhaf bir duygudur ki onu yaşarken haykırmadan edemeyiz. Ben yaşamaktan ölmem gerektiğini duyumsuyorum, sonra da kendi kendime bunun ne demek olduğunu açıklamamanın bir anlamı var mı diye soruyorum. Ruhun geçmişi içinizde sonsuz bir gerilimle titreşince, eksiksiz bir varoluş gömülü deneyimleri edimselleştirince, bir ritim dengesini de tek biçimliliğini de yitirince; işte o zaman ölüm sizi yaşamın doruklarından koparır, ama ölümün karşısında acı verici takıntısına eşlik eden o dehşet duygusunu yaşamazsınız. Bu duygu, sevgililerin mutluluğun en üst aşamasında, önlerinde geçici ama yoğun biçimde ölümün imgesi belirdiğinde ya da yeni doğan bir aşkıta, kararsızlık anlarında, sonun ya da terk edilişin önsezisi kendisini gösterdiğinde tatlıkları duyguyu andırır.

Böyle deneyimlere sonuna dek katlanabilen insan çok azdır. Kişinin içinde patlayıcı bir enerjinin bulunması her zaman çok tehlikelidir, çünkü artık ona gem vurulamayacak bir an gelebilir. İşte o zaman aşırılıktan çöküş doğacaktır. Birlikte yaşanılmayacak durumlar ve takıntılar vardır. Dolayısıyla, kurtuluşu, onları itiraf etmek getirmez mi? Ölümün korkunç deneyimi ve korkutucu takıntısı bilinçte tutulduğunda yıkıma götürür. Kişi ölümden söz ederek benliğinin bir parçasını kurtarır kurtarmasına ama varlıkta bir şeyler yok olur. Lirikizm, öznelliğin dağılımının atılımını simgeler, çünkü bireyde gözü hep ifadede olan, önüne geçilmez bir coşkunluğa işaret eder. Bu dışavurum gereksinimi ne kadar ivediyse, lirikizm de o kadar içsel, derin ve yoğun olur. Neden insan hem acıda hem aşta lirik olur? Çünkü bu iki durum, her ne kadar gerek doğaları gerekse yönelimleri açısından birbirinden farklı olsa da, varlığın derinliklerinden, bir anlamda öznelliğin tözel merkezinden doğar. Benliğin içsel yaşamı özsel bir ritimle titreşmeye başlayınca lirik olunur. İçimizde biricik, özgül olan şey öyle anlamlı bir biçimde gerçekleşir ki, bireysel olan evrensel düzleme yükselir. En derin öznel deneyimler aynı zamanda yaşamın ana zeminine eriştikleri ölçüde en evrensel deneyimlerdir. Gerçek içselleştirme öyle bir evrenselliğe varır ki işin özünü kavrayamayanlar, lirizmi hâlâ zihinsel bir tutarsızlığın ürünü, önemsiz bir olay olarak görenler ona ulaşamaz; oysa öznelliğin lirik kaynakları son derece dikkat çekici içsel bir tazeliğe, bir derinliğe tanıklık eder.

Kimisi ancak varoluşunun belirleyici anlarında lirik olur; kimisiyse ancak geçmişin bütünüyle edimselleşip, kendisinin üstüne sel gibi akın ettiği can çekişme anında. Ama çoğunlukla, lirik patlama özsel deneyimlerin ardından, varlığın derinliklerindeki çalkantı son kertesine vardığında ortaya çıkar.

Sözgelimi nesnelliğe, kişi dışılığı eğilimli, hem kendilerine hem derin gerçekliklere yabancı zihinler aşkın tutsağı olunca, tüm kişisel kaynaklarını harekete geçiren bir duygu duyarlar içlerinde. İnsanların büyük çoğunluğunun âşık olduklarında şiir yazması olgusu, kavramsal düşüncenin içsel sonsuzluğu ifade etmeye yetmediğini açıkça gösterir; yalnızca akışkan, akıldışı bir özdek lirizme uygun bir nesnelleştirme sunabilir. İnsan gerek kendi içinde sakladığı şeyleri gerekse dünyanın sakladığı şeyleri bilmeyince, ansızın acı deneyimine kapılıp, baş döndürücü bir özneliliğin aşırı karmaşık bölgesine taşınır. Acının lirizmi, yaraların artık derin içrimlerden yoksun, basit dışavurumlar olmaktan çıkıp, varlığın tözüne katıldıkları içsel bir arınma gerçekleştirir. O kanın, etin, sinirlerin şarkısıdır. Bu yüzden, neredeyse tüm hastalıkların lirik etkileri vardır. Yalnızca dudak uçuklatıcı bir duyarsızlık sergilemeyi sürdürenler, her zaman içsel bir derinleşmenin kaynağı olan hastalık karşısında kişi dışılıklarını korurlar.

İnsan ancak derin bir organik bozukluğun ardından gerçekten lirik olur. Rastlantısal lirizm dış belirleyicilerden doğar, sonra da onlarla birlikte yok olur. Her lirizm azıcık da olsa içsel bir delilik içerir. Psikozların başlangıcında, duvarlarla engellerin çöküp, yerlerini çok verimli içsel bir sarhoşluğa bıraktıkları lirik bir aşamanın olması anlamlıdır. Bu da yeni baş gösteren psikozlardaki şiirsel üretkenliği açıklar. Yoksa delilik lirizmin son kertesi midir? Biz yine de deliliğe övgüyü yeniden yazmaktan kaçınalım, lirizme övgüyü yazmakla yetinelim. Lirik durum biçimlerle sistemlerin ötesindedir: İçsel bir akışkanlık, bir akış, ideal bir yakınsamayı andıran tek bir atılımla, zihinsel yaşamın tüm öğelerini birbirine karıştırıp, yoğun, kusursuz bir ritim yaratır. Çerçeve ve biçimlerin tutsağı olan, her şeyi gizleyen

bir kültürün aşırđ inceliğiyle karşılaştırıldığında, lirizm bar-
barca bir ifadedir: Gerçek değeri de tam olarak kan, içtenlik
ve alevden başka hiçbir şey olmamasında yatar.

HER ŞEY NASIL DA UZAK!

Neden bu dünyada bir şeyler yapmak gerektiğini, neden arkadaşlarımızın, özlemlerimizin, umutlarımızın, düşlerimizin olması gerektiğini hiç bilmiyorum. Dünyadan uzağa, gürültüsünü patırtısını, karmaşıklığını yaratan her şeyden uzaklara çekilmek bin kat daha iyi olmaz mıydı? O zaman kültürden de, hırslarımızdan da vazgeçerdik, karşılığında hiçbir şey elde etmeden her şeyi yitirirdik. Ama insan bu dünyadan ne elde edebilir ki? Kimileri için, hiçbir kazancın önemi yoktur, çünkü onların mutsuzluğunun, yalnızlığının çaresi yoktur. Hepimiz birbirimize nasıl da kapalıyız! Ötekinden her şeyi alasıya ya da onun ruhunun derinliklerini okuyasıya açık olsak bile, yazgısını ne ölçüde aydınlatabiliriz? Yaşamda yalnızız, can çekişmedeki yalnızlık tam da insan yaşamının simgesi değil mi, diye geçiriyoruz içimizden. Yaşamak istemek, toplum içinde ölmek ne içler acısı bir zayıflık: Son anda avunabilir mi insan? En iyisi yapmacıklık ve göz boyamalar olmadan, tek başına, terk edilmiş durumda ölmektir. Can çekişirken, kendilerini tutup, etkiileyici tutumlar sergileyen insanlardan tiksiniyorum. Gözyaşları ancak yalnızlıkta sıcaktır. Ölüm anında çevrelerinde arkadaşlarının olmasını isteyenler bunu korkudan, son anlarıyla yüzleşemediklerinden yaparlar. En temel anda, kendi ölümlerini unutmaya çalışırlar. Neden yiğitlik göstermez, neden kapılarını sürgüleyip, o korkutucu duyumlara sınırsız bir açıklıkla, sınırsız bir dehşetle katlanmazlar?

Yalıtılmış, ayrı düşmüş halimizle, her şey bizim için erişilmezdir. En derin ölüm, gerçek ölüm, ışıktır bile ölümün

ilkesine dönüştüğünde yalnızlıkla gelen ölümdür. Öyle anlar sizi yaşamdan, aşktan, gülümsemelerden, arkadaşlardan –hatta ölümden de– koparır. İnsan o zaman dünyanın hiçliğinden, kendi hiçliğinden başka bir şey var mı diye sorar kendine.

YAŞAMANIN ARTIK ELDEN GELMEMESİ

Sağ salim kurtulamayacağımız deneyimler vardır. Yaşandıktan sonra, artık hiçbir şeyin anlamlı olamayacağını duyumsatan deneyimler. Yaşamın sınırlarına eriştikten sonra, o tehlikeli sınırların potansiyelini bütün aşırılığıyla yaşadıktan sonra, gündelik edimlerle hareketler tüm albenilerini, tüm çekiciliklerini yitirirler. Kişi ancak o sınırsız gerilimi nesnelleştirerek hafifleten yazı sayesinde yine de yaşamayı sürdürür. Yaratıcılık ölümün pençelerinden geçici bir korunmadır.

Yaşamın, ölüm düşüncesinin bana sunduğu her şeyden patlayacak noktaya geldiğimi duyumsuyorum. Yalnızlıktan, aşktan, nefretten, bu dünyaya özgü her şeyden öldüğümü duyumsuyorum. Başma gelen her şey beni patlamaya hazır bir balona dönüştürüyor gibi. Bu uç anlarda, içten içe Hiç'e dönüyorum yüzümü. İnsan, tüm sınırların ötesinde, ışığın dışında, ışığın geceden koptuğu noktada, vahşi bir kasırganın sizi dümdüz hiçliğe fırlattığı bir aşırılığa doğru, delice genleşiyor içeriden. Yaşam hem doluluğu hem de boşluğu, hem coşkunluğu hem de bunalımı yaratır; bizi saçmalığa varasıya tüketen baş dönmesi karşısında kimiz ki? Yaşamın içimde aşırı yoğunluğun, aynı zamanda dengesizliğin etkisiyle, bireyin kendisini geri dönüşü olmayacak şekilde havaya uçurabilecek, engellenemez bir patlama gibi çatırdadığını duyumsuyorum. Yaşamın uçlarında, yaşamın elimizden kaçtığını, öznenliğin yanılısamadan başka bir şey olmadığını, içimizde her türlü belli ritmi bozan dizginlenemez güçlerin fokurdadığını duyumsarız. O zaman, ne ölüme vesile olmaz ki?

Hem var olan her şeyden hem de var olmayan her şeyden ölünür. Ondan sonra, her türlü yaşanmışlık hiçliğe bir sıçrayış olur. Hatta tüm deneyimleri katetmeksizin, temel deneyimleri sonuna dek götürmek yeterli olur. Yalnızlıktan, umutsuzluktan ya da aşktan öldüğümüzü duyumsadığımızda, öteki duygular bu iç karartıcı kafiyei daha da uzatır yalnızca. Böyle baş dönmelerinden sonra yaşamın artık elden gelmediği duygusu aynı zamanda bütünüyle içsel bir erimenin sonucudur. Yaşamın alevleri sıcaklığın dışarı çıkamadığı bir fırında dalgalanır. Öze ilişkin bir kaygı duymaksızın yaşayanlar daha baştan kurtulurlar; ama en ufak tehlikeyi bilmediklerine göre, kurtaracak neleri vardır ki onların? Duyumların son kertesini, aşırı içsellik bizi son derece tehlike bir bölgeye taşır, ne de olsa kendi köklerinin bilincine fazlasıyla varan bir yaşamın yapabileceği tek şey kendini yadsımaktır. Yaşam büyük gerilimlere dayanamayacak denli sınırlı, parçalıdır. Tüm gizemciler de büyük coşkuların ardından artık yaşayamayacakları duygusuna kapılmamışlar mıdır? Dolayısıyla olağanlığın, yaşamın, yalnızlığın, umutsuzluğun, ölümün ötesinde olduklarını duyumsayan kişiler bu dünyadan daha ne bekleyebilirler?

SAÇMALIK TUTKUSU

Yaşama olgusunu hiçbir şey haklı çıkaramaz. Kendisinin sınırlarına varmış biri kanıtlar, nedenler, sonuçlar ya da ahlaki düşünceler ileri sürebilir mi? Kuşkusuz hayır: O zaman, yaşamak için geriye yalnızca temelsiz gerekçeler kalır. Umutsuzluğun doruğunda, yalnızca saçmalık tutkusu kaosu şeytanca bir ışıltıyla bezer hâlâ. Geçerli idealler, ister ahlaki, ister estetik, ister dinsel, isterse toplumsal ya da başka türlü olsunlar, yaşama doğrultu ve ereklilik kazandıramadıklarında, yaşam hiçlikten nasıl korunabilir? Bunu sağlamanın tek yolu saçmalığa, mutlak boşunaliğe, temelinde tutarsız olan, ama kurgusu yaşam yanılısaması yaratabilen bir hiçliğe tutunmaktır.

Yaşıyorum çünkü ne dağlar gülmeyi ne solucanlar şarkı söylemeyi biliyor. Saçmalık tutkusu ancak içi tümüyle boşalmış, ama gelecekte ürkütücü dönüşümlere uğrayabilecek bireyde ortaya çıkar. Her şeyini yitirmiş kişinin elinde yalnızca bu tutku kalır. Artık ona ne çekici gelebilir ki? Kimileri insanlık ya da kamu yararı, güzellik inancı gibi şeyler için özveriyi ileri süreceklerdir. Ben yalnızca tüm bunları, bir süreliğine bile olsa, arkalarında bırakmış kişileri severim. Yalnızca onlar mutlak biçimde yaşayabilmiştir, yalnızca onlar yaşamdan söz edebilir. Aşka, dinginliğe kavuşmanın tek yolu kahramanlıktır, bilinçsizlik değil. Büyük bir delilik içermeyen yaşamlar değerden yoksundur. Öyle bir yaşamın bir taşından, bir tahta parçasınınkinden ya da bir yabani otunkinden ne farkı olabilir? Tüm içtenliğimle söylüyorum, taş, tahta parçasına ya da yabani ota dönüşmeyi istemek için insanda büyük bir deliliğin olması gerekir.

ACININ ÖLÇÜSÜ

Kimileri yalnızca şeylerin zehrinden tat almaya mahkûmdur, onlar için beklenmedik her şey bir acı, her deneyim yeni bir işkencedir. Bu acının öznel nedenlerinin olduğu, tikel bir yapıdan ileri geldiği söylenecektir: Peki ama acıya bir değer biçmek için nesnel bir ölçüt var mıdır? Komşumun benden daha çok acı çektiğini ya da İsa'nın herkesten çok acı çektiğini kim söyleyebilir? Acıya nesnel bir değer biçilemez, çünkü o dışarıdan gelen bir zarara ya da organizmadaki belli bir bozukluğa göre değil, bilincin onu yansıtmaya, duyumsamaya biçimine göre ölçülebilir. Kaldı ki, bu açıdan bakıldığında, her türlü hiyerarşi olanaksızlaşır. Herkes, mutlak ve sınırsız sandığı kendi acısıyla baş başa kalacaktır. Dünyadaki tüm acıları, en korkunç can çekişmeleri, en karmaşık işkenceleri, tüyler ürpertici ölümleri, en üzücü terk edilişleri, tüm vebahıları, canlı canlı yakılanları, açlıktan yavaş yavaş ölenleri düşündüğümüzde bile, acımız hafifler mi? Can çekişirken, yalnızca tüm insanların ölümlü olduğunu düşünmekle kimse avunamaz; aynı şekilde, insan acı çekerken başkalarının şimdi ya da geçmişte yaşadığı acılarla kendisini rahatlatamaz. Bu organik olarak yetersiz, parçalı dünyada, birey kendi varlığını mutlak düzeye çıkarmak ister; dolayısıyla, herkes evrenin ya da tarihin merkeziymiş gibi yaşar. Başkasının acısını anlamaya çalışmak, her şeye karşın, insanın kendi acısını azaltmaz. Böyle bir durumda karşılaşmanın anlamı yoktur, çünkü acı dışarıdan gelecek hiçbir şeyin rahatlatamayacağı içsel bir yalnızlık durumudur. Tek başına acı çekebilmek büyük bir üstünlüktür. İnsan yüzü içerideki tüm acıyı olduğu gibi ifade etseydi, içerideki tüm

işkence ifadeye yansısaydı ne olurdu? Hâlâ birbirimizle konuşabilir miydik? Yüzümüzü ellerimizle saklamadan ağzımızı açabilir miydik? Duygularımızın yoğunluğu yüz çizgilerimizden okunabilseydi, yaşam kesinkes olanaksız olurdu.

Kimse aynaya bakamazdı, çünkü bakarsa, hem grotesk hem trajik bir görüntü fizyonominin çizgilerine kan lekeleleri, hiç kapanmayan yaralar ve tutulamayan gözyaşları katardı. Gündelik yaşamın rahatlatıcı ama yüzeysel uyumunun ortasında, umutsuzluk denilen, yakıcı alevler püskürten bir yanardağın patlamasından dehşetle karışık bir zevk duyardım; varlığımızdaki en ufak yaranın, bizi bütünüyle kanlı bir püskürmeye dönüştürmek üzere çaresizce açılmasını gözlemlemekten! Belki ancak o zaman acıyı dilsiz, erişilmez kılan yalnızlığın yararlarını anlardık. Varlığımızın yanardağı patlayınca, içimizde biriken zehir tüm dünyayı zehirlemeye yeter miydi acaba?

ZİHNİN AKINI

Gerçek yalnızlık bizi gökyüzüyle yeryüzü arasında büsbütün yalıtır, çünkü sonluluğun dramı bütünüyle orada açığa çıkar. Yalnız yapılan gezintiler –içsel yaşam için hem son derece verimli, hem de son derece tehlikelidirler– kişinin bu dünyadaki yalıtılmasına hiçbir şeyin zarar vermeyeceği biçimde, akşamları, dikkati dağıtabilecek bildik şeylerin artık ilgi çekemediği saatlerde yapılmalıdır, o saatlerde dünyaya bakışımız zihnin en derin bölgesine, yaşamdan ve onun yarasından ayrıldığı alana bağlıdır. Zihne ulaşmak için ne kadar büyük bir yalnızlık gerekiyor bize! Yaşamda ne kadar çok ölüm, ne kadar çok içsel ateş gerekiyor! Yalnızlık yaşamı öylesine yadsır ki, içsel parçalanmalardan doğan zihinsel açılım neredeyse katlanılmaz olur. Zihne başkaldıranların, tam da zihni doğurmak için yaşama etki eden hastalığın ne kadar ağır bir hastalık olduğunu bilen, zihinleri aşırı güçlü kişiler olması anlamlı değil midir? Yalnızca sağlıklı insanlar onu över; onlar ne yaşamın sıkıntılarıyla ne de varoluşun temelindeki çatışkılarla sınanmışlardır. Zihinlerinin ağırlığını gerçekten duyumsayan kişilerse ya ona kibirle katlanır ya da onu bir bela gibi sunarlar. Öte yandan, kimse özünde yaşam için korkunç sonuçlar doğuran bu edinimden mutlu değildir. Bu çekicilikten, saflıktan, kendiliğindenlikten yoksun yaşamın nesi sevinebilir ki? Zihnin varlığı her zaman bir yaşam eksikliğine, büyük bir yalnızlığa, uzun süreli bir acıya işaret eder. Kim zihin yoluyla kurtuluştan söz edebilir? İçkin yaşayışın, insanın zihin yoluyla kurtulabileceği kaygılı bir yaşam olduğunu düşünmek yanlıştır. Aslında, zihin bize dengesizlik ile kaygı verir, ama

aynı zamanda belli bir yücelik de kazandırır. Yaşamı övmek nasıl bir dengesizlik işaretiyse, zihni övmek de bilinçsizlik işaretidir. Normal bir insan için yaşam apaçık bir gerçektir; yalnızca hasta düşmemek için onu yücelterek üstüne toz kondurmaz. İyi de ne yaşamı ne de zihni göklere çıkarabilen kişi ne yapsın?

DÜNYA VE BEN

Var olmam dünyanın bir anlamının olmadığını kanıtlıyor. Gerçekten, her şeyin son kertede hiçliğe indirgendliğini, bu dünyanın yasasının acı olduğunu düşünen, sonsuz sıkıntılarla boğuşan, mutsuz bir insanın çektiği işkencelerde nasıl bir anlam bulabilirim? Dünyanın benim gibi birinin var olmasına izin vermesi, yaşam güneşinin üstündeki lekelelerin sonunda ışığı gizleyecek denli geniş olduğunu gösteriyor. Yaşamın hayvanlığı beni çiğneyip ezdi, uçarken kanatlarımı kesti, can atabileceğim sevinçleri benden esirgedi. Bu dünyada parlayabilmek için ölçüsüzce didinmem, harcadığım çılgınca enerji, gelecekte saygınlık kazanmak için katlandığım şeytani büyü, yaşamda toparlanma ya da içsel bir canlanma için boşa giden tüm çabalarım —tüm bunlar, zehirli olumsuzluğun tüm kaynaklarını içime akıtan bu dünyanın akıldışılığı karşısında zayıf kaldı. Yaşam yüksek ısıya dayanamaz. Bu yüzden, içsel dinamikleri en yoğun aşamaya varmış, genel ılıklığa uyum sağlayamayan, en acılı kişilerin çökmeye yazgılı olduğunu anladım. Alışılmadık bölgelerde yaşayanların kargaşasında yaşamın şeytanca yüzüne, ama aynı zamanda anlamsızlığına tanık olunur; bu da yaşamın vasatların ayrıcalığı olmasını açıklıyor. Yalnızca vasatlar normal bir ısıda yaşarlar; ötekileri doymak bilmeyen bir ateş yakıp kül eder. Ben dünyaya hiçbir şey veremem, çünkü benim tuttuğum yolun bir eşi daha yoktur: O da can çekişmenin yoludur. İnsanların kötü, kinci, iyilikbilmez ya da ikiyüzlü olmasından mı yakınıyorsunuz? Ben size can çekişme yöntemini öneririm; tüm bu kusurlardan bir süreliğine uzaklaşmanızı sağlayacaktır. Hadi onu her kuşağa

uygulayın —etkilerini anında görürsünüz. Belki o zaman benim de insanlığa bir yararım dokunur!

İster kırbaçla, ister ateşle, isterseniz zehirle, can çekişen herkese son anların deneyimini yaşatm ki, korkunç bir işkencenin içinde, ölüm öngörüsünün yarattığı büyük arınmayı tadabilsinler. Sonra her birini bırakın gitsin, bitkinlikten yere düşene dek koşsun. Hiç kuşkunuz olmasın, sonuç alışıldık yollardan elde edilenlere göre çok daha parlak olacaktır. Yaşamı kökünden temizleyebilmek için tüm dünyaya can çekiştirebilseydim keşke! O zaman, yaşamın kökünü sönmek bilmeyen, cayır cayır alevlerle sarardım, onu yok etmek için değil, farklı bir özsu, farklı bir ısı kazandırmak için. Dünyada çıkaracağım yangın onu yerle bir etmez, gerçekten kozmik, temel bir dönüşüme yol açardı. Böylece yaşam yüksek ısıya uyum sağlayabilir, bir vasatlık yuvası olmaktan çıkardı. Kim bilir, bu düşte belki ölüm bile yaşama içkin olmazdı artık. (Bunu 8 Nisan 1933'te, yirmi ikinci doğum günümde yazdım. Şu yaşımda ölüm konusunda bir uzman olduğumu düşünmek tuhaf bir duygu.)

BİTKİNLİK VE CAN ÇEKİŞME

O korkunç duyguyu tattınız mı; eridiğinizi, direnciniz tümüyle kırılınca bir dere gibi akıp gittiğinizi, varlığınızın tuhaf bir biçimde sıvılaşarak geçersiz kılındığını, her türlü özdekten yoksun kaldığını duyumsadınız mı hiç? Burada anlaşılmaz, belli belirsiz bir duygudan değil; apaçık, acı veren bir duygudan söz ediyorum. Yalnızca bedenden kopmuş, sanrılı bir biçimde yahtılmış başınızı duyumsayabilmekten! Denize bakarken ya da hüznü düşlere daldığımızda içimizde uyanan anlaşılmaz, şehvetli bitkinlik şöyle dursun, burada söz konusu olan sizi tüketen, yok eden bir bitkinliktir. Artık hiçbir çaba, hiçbir umut, hiçbir yanılsama size çekici gelmeyecektir. İnsanın kendi yıkımı karşısında altüst olması, düşünememesi ya da hareket edememesi, dondurucu karanlıkların altında ezilmesi, bir gece sanrsına kapılmışçasına yolunu şaşırması ya da vicdan azabıyla boğuştuğu anlarda olduğu gibi terk edilmiş olması, yaşamın olumsuz sınırına, en son yanılsamayı da yok edecek aşırı ısıya eriştiğini gösterir. Can çekişmenin gerçek anlamı da bu bitkinlik duygusunda açığa çıkacaktır: O düşsel bir mücadelenin çok ötesinde, ölümün pençeleri arasında pek de kazanma umudu olmadan çırpman yaşamın imgesini yansıtır. Mücadele olarak can çekişme mi? İyi de kiminle, ne için? Can çekişmeyi, gereksizliğiyle coşkun bir atılım olarak ya da erekliliğini kendi içinde barındıran bir kıvranma olarak yorumlamak yanlış olacaktır. Özünde, can çekişmek, yaşamla ölüm arasındaki sınırda işkence görmek demektir. Ölüm de yaşama içkin olduğu için, yaşam neredeyse bütünüyle bir can çekişmedir. Bense, yalnızca yaşamla ölüm

arasındaki bu kavgada, insanın bilinçli bir biçimde acıyla ölümü yaşadığı en dramatik evreleri can çekişme anları olarak niteliyorum. Gerçek can çekişme sizi ölüm aracılığıyla hiçliğe erdştirir; o zaman bitkinlik duygusu sizi anında tüketir, zafer ölümün olur. Her gerçek can çekişmede ölümün zaferine rastlanır, bitkinlik anları geçtikten sonra, kişi yaşamayı sürdürse bile.

Düşsel mücadele bu işkencenin neresinde? Can çekişmenin, ne olursa olsun, belirli bir özelliğı yok mudur? Bize zaman zaman acı çektiren, tedavisi olmayan herhangi bir hastalığı andırmaz mı? Can çekişme anları, ölümün yaşamın aleyhine ilerleyişine, yaşamla ölüm arasındaki denge- nin bozulmasından kaynaklanan bir bilinç dramına işaret eder. O anlar ancak tam bir bitkinlik duygusuyla, yaşam dibe vurduğunda ortaya çıkar. Anların sıklığı çözölmenin, çöküşün göstergesidir. Ölüm asla şehvetli olamayacak tek takıntıdır; arzulandığında bile, o arzuya örtük bir pişmanlık eşlik eder. Ölmek istiyorum, ama bunu istediğim için pişmanım: İşte kendisini hiçliğe kapıp koyuveren herkes bunu duyumsar. *Olabilecek en sapkın duygu ölüm duygusudur.* Bir de sapkın ölüm takıntısı yüzünden uyuyamayan insanları düşünün! Kendime ilişkin, bu dünyaya ilişkin bilincimi bütünyle yitirmeyi nasıl da isterdim!

GROTESK VE UMUTSUZLUK

Bence, grotesk biçimleri içinde en tuhafı, en karmaşığı köklerini umutsuzluğa salandır. Ötekiler ancak ikinci el bir yoğunluğu hedefler. Oysa umutsuzluğunkinden daha derin, daha organik bir yoğunluk olabilir mi? Yaşamsal bir yetersizlik büyük acılar doğurduğunda, grotesk ortaya çıkar. Yüz çizgilerini biçimsizleştirip onlara tuhaf bir ifade kazandıran aykırı ve hayvanca çarpıklaşmadan, hem gölgelerle hem uzak ışıklarla dolu o bakıştan olumsuzluğa dizginsiz bir eğilim okunmaz mı? Çaresi olmayan, yoğun umutsuzluk yalnızca grotesk ifadede dışavurulur. Grotesk, aslında dinginliğin –yalnızca hiçlikle kaos doğuran umutsuzluktan çok uzaklardaki o arılık, saydamlık, duruluk halinin– mutlak yadsınmasıdır.

Uykusuz geçen sayısız geceden sonra aynaya bakmanın verdiği o akla sığmaz doyum duygusunu hiç tattınız mı? Gecenin her anını duyumsadığınız, dünyada yapayalnız olduğunuz, tarihin temel dramını yaşadığınızı düşündüğünüz uykusuzlukların işkencesini çektiniz mi? O anlarda, tarihin anlamı kalmaz, yok olur; çünkü içinizden korkunç alevlerin yükseldiğini duyarsınız, yaşamınız gözünüze can çekişmenizi görmek için doğmuş bir dünyada biricik görünür —aynanın size groteskin görüntüsünü yansıttığı o sayısız, acı denli sonsuz anları yaşadınız mı? Aynaya son bir gerilim yansır, ona bir de şeytansı çekicilikteki bir solgunluk eklenir; karanlığın uçurumundan geçmiş birinin solgunluğu. Bu grotesk görüntü, gerçekte bir uçurumu andıran bir umutsuzluğun ifadesi gibi belirmez mi? Dipsiz derinliklerin

verdiği baş dönmesini, bizi yutmaya hazır o sonsuz çukurun alın yazısına boyun eğermişçesine boyun eğdiğimiz çağrısını akla getirmez mi? Kendini mutlak bir boşluğa atarak ölebilmek ne güzel bir şey olurdu! Groteskin karmaşıklığı içsel bir sonsuzluğu, aynı zamanda aşırı bir yoğunluğu ifade edebilmesinden kaynaklanır. Dolayısıyla bu yoğunluk onu nasıl açık seçik çizgilerle yansıtabilir ki? Grotesk özünde klasiği yadsır, biçimsel olarak her türlü uyum ya da yetkinlik düşüncesini de yadsıdığı gibi.

Grotesk büyük çoğunlukla doğrudan ifade edilmeyen trajedileri gizler, içsel dramın farklı biçimlerini kavrayan kişi için bu apaçıktır. Yüzünü grotesk hipostazi ile gören kişi bir daha asla kendine bakamayacak, çünkü kendinden her zaman korkacaktır. Umutsuzluğun ardından işkencelerle dolu bir kaygı gelir. Öyleyse, groteskin yaptığı korkuyla kaygıyı edimselleştirmekten, yoğunlaştırmaktan başka nedir ki?

DELİLİĞİN ÖNSEZİSİ

İnsanlar aralarından bazılarının neden deliliğe yazgılı olduğunu, onları kaosa sürükleyen, bilinç açıklığının göz açıp kapayıncaya dek yok olduğu bu amansız alın yazısının neden kaynaklandığını asla anlayamayacaklar. Kişinin kendisini bir taşkınlığa, tam bir var olma esrikliğine bıraktığı, mutlak bir lirizmi yansıtan o en esinli sayfalar, her türlü dengeye dönüşü aldatıcı kılacak kadar büyük bir gerilimin etkisiyle yazılabilir ancak. Bu durumdan zarar görmeden çıkılmaz: Varlığın özel zembereği kırılmış, içsel engeller çökmüştür. Deliliğin önsezisi yalnızca çok önemli deneyimlerden sonra ortaya çıkar. İnsan sallandığı, dengesini de somutluk, dolaysızlık algısını da yitirdiği baş döndürücü yüksekliklere çıkmış gibi olur. Büyük bir ağırlığın beyni sıkıştırıp basit bir yanılsamaya indirgediği duyumsanır; buna karşın, bize tam da deneyimlerimizin kaynağı olan korkutucu organik gerçekliği gösteren ender duyumlardan biridir bu. Bizi yere çalmaya ya da havaya uçurmaya çalışan bu baskının etkisiyle, bileşenlerini tanımlaması güç bir korku doğar. Bu, insanı ele geçirip soluksuz bırakasıya egemen olan ölüm korkusu değildir; varlığımızın ritmine işleyip, içimizdeki yaşam sürecini felce uğratan bir korku değildir —tek tük, ama yoğun şimşeklerin gelecekte dengeye kavuşma olasılığını bütünüyle yok eden anlık bir bozukluk gibi kattığı bir korkudur. Bu tuhaf delilik önsezisini saptamak olanaksızdır. Korkutuculuğu, onu tam bir dağılma, yaşamımız için çaresi bulunmayacak bir yitim olarak görmemizden kaynaklanır. Soluk almayı, beslenmeyi sürdürürken, biyolojik işlevlerime asla ekleyemediğim şeyleri yitirdim. Bu

yaklaşık bir ölümdür yalnızca. Delilik özgüllüğümüzü, bizi evrende bireyselleştiren her şeyi, kendi perspektifimizi, zihnimizin özel çerçevesini yitirmemize neden olur. Ölüm de her şeyimizi elimizden alır, ne var ki oradaki yitim hiçliğe savrulmanın sonucudur. Dolayısıyla ölüm korkusu, sürekli ve temel bir korku olsa da bize delilik korkusundan daha az yabancı gelir; delilik korkusunda yarı-varlığımız hiçlik karşısında duyumsanan tam yokluğun doğurduğu ürküntüden çok daha karmaşık bir kaygı yaratır. Öyleyse, delilik yaşamdaki sefaletlerden kaçmanın bir yolu değil midir? Bu soru ancak kuramsal planda doğrulanabilir, çünkü uygulamada birtakım tasalarla boğuşan kişi soruna başka bir ışıkla –daha doğrusu, başka bir karanlıkla– bakar. Delilik önsezisine bir de yıkım sezgisinin daha büyük bir delilik doğurabileceği, delilikte bilinç açıklığı korkusu, kendine geliş anlarının korkusu eklenir. Bu yüzden, delilik kurtarıcı değildir. İnsan kaosu sevebilir, ama onun ışıklarından korkar.

Her türlü delilik organik mizaca ve duruma bağlıdır. Delilerin çoğu bunalımlı kişilerden oluştuğu için bunalımlı delilik şen şakrak, taşkın coşkudan ister istemez daha yaygındır. Onlarda kara melankoliye o kadar çok rastlanır ki, hemen hemen hepsi intihara eğilimlidir. İntihar: Kişi deli olmadığına ne denli güç bir çözüm!

Ben tek bir koşulda aklımı yitirmek isterdim: Şen şakrak, çevresine neşe saçan, sorunsuz, takıntısız, sabah akşam güler yüzlü bir deli olacağımdan emin olmalıyım. Parlak coşku-lara bayılsam da istemezdim onlardan, çünkü arkalarından her zaman çöküntü gelir. Tam tersine, üstümden evreni değiştirecek ışıklar çağlasın isterdim; ama coşkudaki gerilim-den çok farklı olarak, aydınlık bir sonsuzluğun dinginliğini koruyacak ışıklar. Zarafetin hafifliğini, bir gülümsemenin

sıcaklığını yansıtacak ışıklar. Tüm dünyanın bu aydınlık düşünde, bu saydamlık, özdeksizlik büyüünde gezinmesini isterdim. Ne engel, ne özdek, ne biçim, ne de sınır kalsın. Ben de bu cennette ışıktan öleyim.

ÖLÜM ÜSTÜNE

Kimi sorunlar, bir kez derinleştikten sonra sizi yaşamda yalnızlaştırır, hatta yıkar: Ondan sonra, ne yitirecek ne de kazanacak bir şeyiniz kalır. Zihinsel serüven ya da yaşamın farklı biçimlerine doğru sonsuz atılım ve erişilmez bir gerçekliğin çekiciliği, baş döndürücü soruları ele alan kişiye özgü, ağırbaşlılıktan yoksun, taşkın bir duyarlılığın belirtilesidir yalnızca. Burada söz konusu olan, ağırbaşlı olarak nitelenen insanların yüzeysel ağırlığı değil, azgın deliliğin sizi sonsuzluk planında her an taşıdığı gerilimdir. O zaman, tarihin içinde yaşamamanın herhangi bir anlamı kalmaz, çünkü an öyle yoğun bir biçimde duyumsanır ki sonsuzluk karşısında zaman silinip gider. Bütünüyle biçimsel kimi sorunlar, ne kadar zorlu olurlarsa olsunlar, hiç de sonsuz bir ağırbaşlılık gerektirmezler, çünkü varlığımızın derinliklerinden doğmak şöyle dursun, yalnızca zekânın kararsızlıklarından türerler. Bu tür bir ağırbaşlılığın altından, kendisine göre doğruların nedensiz bir kurgudan çok içsel bir işkenceye bağlı olması ölçüsünde organik bir düşünür kalkabilir ancak. Düşünmenin hazzı için düşünen kişinin karşısında, yaşamsal bir dengesizliğin etkisiyle düşünen kişi vardır. Ben kan koka, et kokan düşünceyi severim, şehvetli bir coşkunluktan ya da sinirsel bir çöküşten kaynaklanan bir akıl yürütmeyi boş bir soyutlamaya bin kez yeğlerim. Yüzeysel heyecanların zamanının artık geride kaldığını, bir umutsuzluk çığlığının en incelikli akıl oyunundan daha açıklayıcı olduğunu, bir gözyaşında her zaman bir gülümsemeden çok daha derin kaynaklar bulunduğunu henüz anlamadılar. Doğrudan bizden doğan canlı gerçeklerin özel değerini kabul etmeye

neden yanaşmıyoruz? Ölüm ancak, yaşam uzun süreli bir can çekişme olarak, yaşamla ölümün birbirine karıştığı bir can çekişme olarak duyumsandığında anlaşılabilir.

Sağlıklı kişiler ne can çekişme deneyimini ne de ölüm hissini bilirler. Yaşamları, yaşam kesin bir şeymiş akıp gider. Ölümü varlıktan ayrı düşünülemezcek bir alın yazısı olarak değil de dışarıdan ortaya çıkıveren bir şey olarak görmek normal insanlara özgüdür. En büyük yanılsamalardan biri yaşamın ölüme tutsak olduğunu unutmaktan kaynaklanır. Metafiziğe dayanan açıklamalar ancak insanın yüzeysel dengesi sallandığında, saf kendiliğindenliğin yerini derin bir işkence aldığı anda başlar.

Ölüm duyumunun, yalnızca yaşam kendi köklerinden sarsıldığında ortaya çıkması, hiç kuşku yok ki ölümün yaşama içkin olduğunu kanıtlar. Yaşamın derinliklerinin incelenmesi, yaşamsal bir arılığa inancın ne denli yanıltıcı olduğunu, yaşamın şeytanca özelliğinin bir metafizik dayanak içerdiği kanısının ne denli akla yatkın olduğunu gösterir.

Ölüm yaşama içkin olduğuna göre, ölüm bilinci neden yaşama olgusunu olanaksız kılar? İnsanın olağan yaşantısına herhangi bir zarar gelmez, çünkü ölüme giriş süreci masumca yaşamsal yoğunluğun azalmasıyla ortaya çıkar. Bu tür insanlar için, yalnızca son can çekişme vardır, yoksa yaşamsallığın başlangıcına bağlı sürekli bir can çekişme değil. Derinlemesine bakıldığında, yaşamda atılan her adım ölüme doğru atılmış bir adımdır, anıysa hiçliğin anımsanması. Metafizik anlamdan yoksun, sıradan insan ölüme giriş sürecinin gittikçe ilerlediğinin bilincinde değildir, oysa onu da başkalarını olduğu gibi amansız bir yazgı beklemektedir. Bilinç yaşamdan koptuğunda, ölümün açığa çıkışı öyle

yoğun olur ki her türlü saflığı, her türlü sevinç atılımını, her türlü doğal şehveti yok eder. Ölüm bilincinde bir sapkınlık, eşsiz bir düşkünlük vardır. Yaşamın saf şiiri de, güzellikleri de o zaman bomboş görünür, bu durum erekçi savlarla teolojik yanılsamalar için de geçerlidir.

Uzun bir can çekişmenin bilincine varılması bireysel deneyimi saf çerçevesinden koparıp, onun boşluğunu, anlamsızlığını ortaya çıkarır. Ölümün yayılışını görmek, onun bir ağacı yok edişini, düşlere sızışını, bir çiçeği ya da bir uygarlığı solduruşunu görmek sizi gözyaşlarıyla pişmanlıkların ötesine, her türlü biçimin ya da kategorinin ötesine taşır. İçinizde ölümün kan hücumu gibi, soluğunuzu kesecek ya da sımsıkı kavrayacak önüne geçilmez bir güç gibi sizi ele geçirmek için kabardığı o korkunç can çekişme duygusunu hiç yaşamamış biri, yaşamın şeytanca özelliğini, büyük dönüşümlerdeki yaratıcı, içsel taşkınlığı bilemez.

Bu dünyanın sona ermesi için neden yanıp tutuştuğumuzu ancak bu karanlık esriklik açıklayabilir. İnsanın kendisini cennetlik görüntülere kaptırıp bir anlık yuvarına yükseldiği, yaşamsallığın özdeksiz oluncaya dek yüceltiği coşku-daki aydınlık esrime değildir bu kesinlikle: Bu esriklikte delice, tehlikeli, yıkıcı bir işkence öne çıkar, ölüm yılan gözünün karabasanları andıran çekiciliğiyle bezenir.

Böylesi duyumlar, böylesi görüntüler sizi gerçekliğin özüne bağlar: İşte o zaman da yaşamla ölüm yanılsamalarının maskesi düşer. Coşkun bir can çekişme, korkunç bir baş dönmesi eşliğinde, yaşamla ölümü birbirine karıştıracak, bir yandan da hayvanca bir şeytana tapınma, şehvetten gözyaşlarını ödünç alacaktır. Uzun süreli bir can çekişme, ölüme giden yol olarak yaşam, ona bir yandan yok

ettiği biçimler doğurtan şeytanca diyalektiğe ek bir yorumdur yalnızca. Yaşamsal biçimlerin çokluğu yalnızca oluşla yıkımın şeytani güçlerinin seçilebildiği çılgın bir dinamik yaratır. Bu biçimle içerik bolluğunda, eskimiş görünüşleri delice yenileme arzusunda, yaşamın akıldışılığı kendisini belli eder. Kendisini bu oluşa kapıp koyuveren, her türlü kıvrandırıcı sorunsallığın ötesinde, sürekli olarak başa çıkılmaz bir görecelikle gizleri açığa vuracak biçimde yüzleşmeksizin, anın tüm olanaklarının tadını çıkarmaya çalışan kişinin payına bir tür mutluluk da düşebilir. Saflık deneyimi tek cankurtaran simididir. Ama yaşamı uzun bir can çekişme olarak duyumsayanlar için, kurtuluş sorunu bir sorundan başka bir şey değildir.

Ölümün içkinliğinin açığa çıkmasını genelde hastalık, bir de bunalım halleri sağlar. Bunun başka yolları da vardır, ama onlar bütünüyle rastlantısal ve bireysel yollardır: Açığa çıkarma yetileri daha zayıftır.

Hastalıkların felsefi bir görevi varsa, o eksiksiz bir yaşam düşünün ne denli dayanıksız olduğunu göstermek olabilir yalnızca. Hastalık ölümün varlığını her an duyumsatır; acılar bizi normal, sağlıklı bir insanın asla anlayamayacağı metafizik gerçekliklere bağlar. Gençler ölümden dışsal bir olay gibi söz ederler; ne var ki hastalığın kırbacını yiyince, tüm gençlik yanılsamalarını yitirecekler. Tek gerçek deneyimlerin hastalıktan doğan deneyimler olduğu kesindir. Tüm öteki deneyimler ister istemez kitabi bir damga taşırlar, çünkü organik bir denge yalnızca esinlenen durumlara izin verir, bunların karmaşıklığı da coşkun bir düş gücünden ileri gelir. Yalnızca gerçekten acı çekenler tam anlamıyla bir ağırbaşlılık sergileyebilirler. Ötekiler, içten içe, saf bir aşk ya da şehvetli bir bilinçdışı için, umutsuzluğun,

can çekişmenin doğurduğu metafizik aydınlanmalardan vazgeçmeye hazırdırlar.

Her hastalık kahramanlıkla ilişkilidir —bir fetih kahramanlığıyla değil, kendisini yaşamda yitirilen mevzilere tutunmaya çalışma istenciyle açığa vuran direniş kahramanlığıyla. Bu mevzileri, hem hastalığın organik anlamda etkilediği kişiler hem de ruhsal bunalımı, bireyin kişiliğinin temelini belirleyecek ölçüde sık yaşayanlar geri dönüşü olmayacak biçimde yitirirler. Şimdilerde yapılan yorumların bunalımdaki kişilerde gözlemlenen ölüm korkusunu derinlemesine açıklayamaması da bundan kaynaklanır. Ölüm korkusu ya da en azından onun açığa çıkardığı sorun kimi zaman taşkınlığa varan bir yaşamsallıkta nasıl gösterebilir ki kendimi? Bu soruya, bunalım durumlarının yapısında bir yanıt aramak gerekir: Dünyayla aramızdaki uçurum gittikçe büyüyünce, insan kendisine dönüp, kendi öznelliğinde ölümü keşfeder. O zaman da bir içselleştirme süreci, öznelğin çekirdeğini saran tüm toplumsal biçimleri birbiri ardına deler. Gittikçe ilerleyen, artımlı içselleştirme yaşamla ölümün birbirine ayrılmaz biçimde bağlı olduğu bir bölgeyi açığa çıkarır.

Bunalımdaki kişide, ölümün içkinliği duygusu bunalıma eklenerek, huzurla dengenin sonsuza dek dışlandığı sürekli bir kaygı ortamı yaratır.

Ölümün yaşamın yapısına akın etmesi hiçliği gizliden gizliye varlığın mayasına katar. Hiçlik olmadan ölümün düşünülemezliği gibi, yaşam da bir olumsuzluk ilkesi olmadan düşünülemez. Hiçliğin ölüm düşüncesine karışması, Hiç'in tasasından başka bir şey olmayan ölüm korkusuna yansır. Ölümün içkinliği hiçliğin yaşam karşısında kesin bir zafer

kazandığını gösterir, bu yolla da ölümün yalnızca hiçliğe varan yolu giderek edimselleştirmeye yaradığını kanıtlar.

Adına yaşam –özellikle insan yaşamından söz ediyorum– denen bu büyük trajedinin sonu, yaşamın sonsuzluğuna olan inancın ne denli yanıltıcı olduğunu, ama aynı zamanda saf sonsuzluk duygusunun tarihsel insanı yatıştırabilen tek olanak olduğunu gösterecektir.

Aslında, her şey ölüm korkusuna indirgenir. Farklı korku biçimlerine rastlansa da, bunlar yalnızca temel bir gerçeklik karşısında verilen tek bir tepkinin farklı yüzleridir. Bi-reysel kaygıların hepsi, anlaşılmaz yollarla, bu temel korkuya bağlanır. Yapay akıl yürütmelerle bundan kurtulmaya çalışanlar aldanırlar, çünkü organik bir tasayı soyut yapılarla ortadan kaldırmak kesinkes olanaksızdır. Ölüm sorununu ciddi ciddi ortaya koyan her birey korkudan kaçamayacaktır. Ölümsüzlüğe inananlara da yine bu korku yol gösterir. İnsan içinde yaşadığı, katkı sağladığı değerler dünyasını kurtarmak için –emin olmadığında bile– acılı bir çaba gösterir, evrenseli gerçekleştirmek için zamansal boyutun hiçliğini yenmeye çalışır. Her türlü dinsel inancı bir kenara koyarsak, ölüm karşısında bu dünyanın yaratıp da sonsuza dek ayakta kalacağını sandığı hiçbir şey ayakta kalamaz. Soyut biçimler ve kategoriler o zaman anlamsız görünür, onların evrenselliğe göz dikmesi geri dönüşü olmayan bir yok oluş süreci karşısında temelsiz görünecektir. Ne biçimsel ne de kategorik yaklaşım varlığı temel yapısında kavrayabilir, ikisi de yaşamla ölümün derin anlamına ulaşamaz. Bu durumda, idealizm ya da akılcılık onların karşısına ne koyabilir? Hiçbir şey. Başka kavramlar ya da öğretiler de bize ölümle ilgili *neredeyse* hiçbir şey öğretmezler. En uygun tutum sessiz kalmak ya da bir umutsuzluk çılgılığı atmak olacaktır.

Benlik de bireyle birlikte yok olduğu, dolayısıyla ölüm benlikle birlikte var olamayacağı için ölüm korkusunun derin bir açıklamasının olmadığını ileri sürenler, gittikçe ilerleyen can çekişme gibi tuhaf bir olguyu unuturlar.

Gerçekte, benlikle ölüm arasındaki yapay ayrım ölümü gerçek bir yoğunlukla duyumsayan kişiye nasıl bir rahatlama sağlayabilir? Mantıksal incelik ya da uslamlama, geri döndürülemez olanın takıntısının pençesindeki biri için ne anlama gelebilir? Varoluşla ilgili sorunları mantık açısından ele almaya yönelik her girişim başarısızlığa yazgılıdır. Felsefeciler ölüm korkularını itiraf edemeyecek denli gururlu, hastalıkta zihinsel bir verimlilik olduğunu kabul edemeyecek denli kasıntılıdır. Onların ölüm düşüncesinde yapmacık bir soğukkanlılık vardır: Ashında, korkudan en çok titreyenler onlardır. Ama felsefenin acılarını ve işkencelelerini gizleme sanatı olduğunu unutmayalım.

Gerek bilince, gerek can çekişme duyumuna her zaman eşlik eden onarılmazlık duygusu olsa olsa korkuyla karışık acılı bir boyun eğişin anlaşılmasını sağlar; yoksa ölüm olgusuna duyulan herhangi bir aşkın ya da sempatinin değil asla. Ölme sanatı öğrenilmez çünkü onun herhangi bir kuralı, herhangi bir tekniğı, herhangi bir ölçütü yoktur. Birey kendi varlığında, sınırsız acılarla gerilimlerin ortasında, can çekişmenin çaresizliğini duyumsar. Çoğu insan kendi içinde boy gösteren ağır can çekişmenin bilincinde değildir; onlar ancak hiçliğe kesin olarak geçişten önceki can çekişmeyi bilirler. Yalnızca o can çekişmenin varoluşla ilgili birtakım önemli şeyleri açığa çıkaracağını düşünürler. Ağır, açığa çıkarıcı bir can çekişmenin anlamını kavramak yerine, her şeyi sondan beklerler. Ama son onlara pek bir

şey göstermeyecektir: Yaşadıkları gibi şaşkın şaşkın ölüp gideceklerdir.

Can çekişmenin zaman içinde gelişmesi, zamansallığın yaratıcılığın koşulu olmakla kalmadığını; aynı zamanda ölümün, adına ölmek denen o acıklı olayın da koşulu olduğunu kanıtlar. Burada bir kez daha zamanın hem doğumu hem de ölümü, hem yaratıcılığı hem de yıkımı kuşatan şeytanca özelliğiyle karşılaşıyoruz, ama bu çarkın içinde bir aşkınlığa doğru bir yakınsama seçilmiyor.

Zamanın şeytani gücü en özel eğilimlerimize engel olarak kendini hepimize dayatan çaresizlik duygusunu kamçılar. Acılı bir yazgıdan kaçılamayacağına inanmak, alın yazısına boyun eğmek, zamanın her zaman içler acısı yıkım sürecini edimselleştirmeye çabalayacağından emin olmak —bunlar değiştirilemeyecek şeyin ifadeleridir. Bu durumda hiçlik kurtuluş değil midir? Ama Hiç'te nasıl bir kurtuluş olabilir ki? Varoluştaki neredeyse olanaksız olan şey, onun dışında nasıl gerçekleşebilir?

Ne varoluştaki ne de hiçlikte kurtuluş olduğuna göre, boynu altında kalsın bu dünyanın da sonsuz yasalarının da!

MELANKOLİ

Her ruh hali, kendi türüne uygun düşen bir dışarıya uyum sağlamaya ya da onu kendi doğasma göre değiştirmeye çalışır. Her temel ve derin durum, gerçekte, öznel planlarla nesnel planlar arasında bir tutarlık içerir. Düz, kapalı bir ortamda dizginsiz bir heyecanın olabileceğini düşünmek saçma olacaktır; her şeye karşın böyle bir şey olabilseydi bile, ortamı bütünüyle öznelleştirilebilecek, aşırı bir doluluktan kaynaklanırdı. İnsanın gözleri dışarıda, aslında içsel bir işkence olan şeyi görür. Bu öznel bir yansıtmanın sonucudur, yansıtma olmazsa ruh halleriyle yoğun deneyimler gerçekleşemez. Coşku asla bütünüyle içsel bir olgu değildir, içerideki aydınlık esrikliği dışarıya taşır. Coşkudan kendinden geçmiş birinin zihinsel gerilimini anlayabilmek için yüzüne bakmak yeterli olacaktır.

Neden melankoli dışsal bir sonsuzluk ister? Çünkü yapısı sınır konulamayacak bir genleşme, bir boşluk içerir. Sınırlar olumlu ya da olumsuz biçimde aşılabılır. Örneğin heyecan, taşkınlık, öfke —bunlar, yoğunlukları tüm engelleri ortadan kaldıran, alışılmış dengeyi bozan taşma durumlarıdır. Fazladan bir yaşamsallığın, organik bir yayılımın sonucu olan olumlu bir yaşam atılımı. Yaşam olağan belirleyicilerini aşınca, bunu kendini yadsımak için değil, patlayabilecek gizli enerjileri salmak için yapar. Her uç durum yaşamdan türer, yaşam onun aracılığıyla kendini kendine karşı savunur. Olumsuz durumlardan kaynaklanan sınırların aşılmasına gelince, o bambaşka bir anlam bir kazanır: O doluluktan değil, tersine, dolayları belirlenemeyen bir

boşluktan ileri gelir, ayrıca bu boşluk varlığın derinliklerinden doğup, bir kangren gibi yavaş yavaş yayılıyormuş gibi görünür. Bu bir büyüme sürecindense bir küçülme sürecidir: Varoluşta gelişmenin tersine, hiçliğe bir dönüş oluşturur.

Boşluk Hiç'e yakınlık duyumunun –melankolide var olan bir duyum– daha da derin bir kökeni vardır: olumsuz durumlara özgü bir yorgunluk.

Yorgunluk kişiyi dünyadan da, her şeyden de uzaklaştırır. Yaşamın yoğun ritmi yavaşlar; organik kalp atışları ve içsel etkinlik, yaşamı dünyada özgüleyen, varoluşun içkin bir süresine dönüştüren o gerilimi yitirir. Yorgunluk bilgiyi belirleyen ilk organik öğedir, çünkü insanın dünyadaki farklılaşmasının olmazsa olmaz koşullarını yaratır; onun aracılığıyla, dünyayı insanın önüne koyan o tekil perspektife kavuşulur. Yorgunluk sizi yaşamın alışıldık yüksekliğinden aşağılarda yaşatır, size yalnızca yaşamsal gerilimlerin önsezisini verir. Dolayısıyla, melankolinin kaynağı yaşamın bocaladığı, sorunsal olduğu bir bölgedir. Onun bilgi için verimli, yaşam için verimsiz olması da bununla açıklanabilir.

Gündelik deneyimlerde varoluşun bireysel görünümüyle saf bir yakınlık egemenken, melankolide, onlardan kopulması bu dünyanın belirsizliğine ilişkin duyumla birlikte dünyaya ilişkin belirsiz bir duygu yaratır. Gizli bir deneyim, tuhaf bir görü, özdeksiz ve evrensel bir şeffaflığın giysisi için sağlam biçimleri ve bireysel, farklılaşmış zincirleri geçersiz kılar. Somut, bireyselleşmiş her şeyden yavaş yavaş kopmanız sizi kesinlikte yitirdiğini enginlikte kazanan eksiksiz bir görüye yükseltir. Bu yükselişin, doruklara doğru yayılımın, dünyanın üstüne çıkışın yaşanmadığı melankoli durumu yoktur. Bu yükseliş, kibri ya da küçümsemeyi, umutsuzluğu

ya da dizginsiz olumsuzluk eğilimini canlandırandan çok farklı olarak, yorgunluk kaynaklı uzun bir düşünme sürecinin, dağınık düşlerin sonucudur. Melankolide insan dünyanın tadım çıkarmak için değil, yalnız kalmak için kanatlanır. Yalnızlık melankolide nasıl bir anlam kazanır? Gerek içsel, gerek dışsal anlamda sonsuzluk duygusuna bağlı değil midir? Melankolik bakış sınırsızlık perspektifi olmaksızın düşünüldüğünde anlamsız görünür. Aşktaki verimli sonsuzlukla bir tutulmaması gereken içsel sınırsızlık ve belirsizlik, sınırları kavranamayacak bir enginlik ister zorunlu olarak. Melankoli, herhangi belli bir niyetten yoksun belirsiz bir durum içerir. Gündelik deneyimlerse somut nesnelere, belirgin biçimlere gereksinim duyarlar; bu durumda yaşamla bireysellik üstünden bir ilişki kurulur —sıkı, ayrıca kesin bir ilişkidir bu.

Varoluşun kopuşu ve kendinin sınırsızlığa koyuverilmesi insanı yükseltip, doğal çerçevesinden ayırır. Sonsuzluk perspektifi onu dünyada tek başına bırakır. Dünyanın sonsuzluğu bilinci keskinleştikçe, insanın kendini sonlu duyumsayışı da yoğunlaşır. Kimi durumlarda bu bilinç kişiyi çökertip işkence edebiliyorsa da, melankolide, yalnızlıkla terk edilişi hafifleten, hatta arada sırada onlara şehvet kazandıran bir yüceltme sayesinde çok daha az acılı olur.

Dünyanın sonsuzluğuyla insanın sonluluğu arasındaki orantısızlık umutsuzluğun önemli bir nedenidir; bununla birlikte —melankolik durumlarda olduğu gibi— düşsel bir perspektiften bakıldığında kişiyi kıvrandırmaz olur çünkü dünya tuhaf, hastalıklı bir güzelliğe bürünür. Yalnızlığın derin anlamı insanın yaşamına bir ara verilmesidir —yalıtılmışlığında, ölüm düşüncesinin işkence ettiği bir insandır o. Yalnız yaşamak demek artık yaşamdan hiçbir şey istemez

olmak, hiçbir şey beklememek demektir. Ölüm yalnızlığın tek sürprizidir. Büyük yalnızların bir köşeye çekilmelerinin nedeni asla yaşama hazırlanmak değildir; tersine, boyun eğerek sonu beklemektir. Çöllerden, mağaralardan, yaşam için bir mesaj çıkarılamaz. Yaşam aslında kaynağını oralarda bulan tüm dinleri çürütmez mi? Büyük yalnızların aydınlanmalarında, dönüşümlerinde, her türlü parlak zafer halesi düşüncesinin tersi bir son, bir çöküş görüşü yok mudur?

Ne kadar daha sığ olsa da, melankoliklerin yalnızlığının anlamı, kimi durumlarda, estetik bir boyut bile kazanabilir. Tatlı, şehvetli melankoliden söz edilmez mi? Melankolik tutum bile, edilgenliğiyle olsun dünyadan kopuşuyla olsun, estetizmin izini taşımaz mı?

Estetin yaşam karşısındaki tutumunda, gerçekliğin tadını herhangi bir kural ya da ölçüt olmaksızın öznelliğe göre çıkaran, dünyayı insanın edilgence izlediği bir gösteriye dönüştüren dalgın bir edilgenlik vardır. Yaşamın “gösteri olarak” algılanışı, varlığa içkin olan, bir kez tanınıp duyumsandığında sizi acılı bir baş dönmesi eşliğinde dünyanın dramına eriştiren trajik öğeyle çatışkılarını saf dışı bırakır. Trajiğin deneyimi estetik meraklısının anlayamayacağı bir gerilim içerir, çünkü o deneyimde varlığımız bütünüyle, kesin olarak işin içine karışır, öyle ki her an artık bir izlenime değil, bir yazgıya dönüşür. Her türlü estetik durumda var olan düşler trajiğin ana öğesini oluşturmaz. Oysa melankolinin estetik yanı tam da düş kurmaya, edilgenliğe, şehvetli büyülenmeye eğilimde gösterir kendini. Bununla birlikte, melankolinin biçimden biçime giren görünüşleri, büsbütün bir estetik durumla bir tutulmasına engel olur. Kara melankoli değil midir daha yaygın olan?

Peki ama öncelikle, tatlı melankoli nedir? Yazları, öğleden sonra, insanın her türlü tanımlanmış sorunsalın dışında, kendini duyularına bıraktığı, dingin bir sonsuzluk duygusunun ruhu hiç alışılmadık bir biçimde yatıştırdığı o tuhaf haz duygusunu kim bilmez? Hani dünyadaki tüm kaygılar ve zihinsel belirsizlikler, o sırada çekiciliği her türlü sorunu işlevsiz kılacak olağanüstü güzel bir gösteri karşısında susuvermiş gibi olur. Çalkantının, huzursuzluğun, taşkınlığın ötesinde, dingin bir ruh hali ölçülü bir şehvetle ortamın tüm görkeminin tadını çıkarır. Melankolik durumlarda görülen temel öğeler arasında dinginliğe, özel bir yoğunluk eksikliğine rastlanır. Melankolinin ayrılmaz parçası olan özlem de bu özel yoğunluk eksikliğini açıklar. Özlem kimi zaman sürse bile, asla derin bir acı uyandırabilecek denli yoğun olmaz. Kimi geçmiş olayların ya da eğilimlerin edimselleştirilmesi, şimdiki duygusal yaşamımıza artık etkin olmayan öğelerin katılması, duyumların duygusal havası ile onların içinde doğup sonradan terk ettikleri ortam arasındaki ilişki —işte özünde melankolinin belirlediği şeyler bunlardır. Özlem duygusal planda derin bir olguyu ifade eder: yaşama olgusu aracılığıyla ölümden ilerlemeyi. Kendi içimde ölen şeyi, benliğimin ölü parçasını özlerim. Yalnızca gerçekliklerin hayaletini, geçmişte kalmış deneyimleri edimselleştiririm, ama bu da ölü parçanın ne denli önemli olduğunu göstermeye yeter. Özlem, içimizde yol açtığı değişimler aracılığıyla, gizliden gizliye bizi yok oluşa sürükleyen zamanın şeytani anlamını açığa vurur.

Özlem insanı kötürümleştirmeden, isteklerini suya düşürmeden melankolik kılar çünkü içerdiği çaresizlik bilinci yalnızca geçmişe uygundur; gelecek hâlâ, bir biçimde, açıktır. Melankoli organik bir hastalıktan doğan yoğun bir ağırlık durumu değildir, çünkü tüm varlığı saran, kimi derin

üzüntü durumlarında karşılaşılan korkunç çaresizlik duyumundan kesinlikle yoksundur. Melankoli, en kara melankoli bile, yapısal bir durumdan çok gelip geçici bir durumdur, bu durum düşleri asla bütünüyle dışlamaz, dolayısıyla melankolinin bir hastalıkla bir tutulmasına izin vermez. Biçimsel açıdan tatlı ve şehvetli melankoliyle kara melankoli benzer özellikler sergilerler: içsel boşluk, dışsal sonsuzluk, bulanık duyumlar, düşler, yüceltme gibi. Aralarındaki fark ancak görünüm duygusal havasmda kendini belli eder. Melankolideki çok kutupluluk özneliğin doğasından çok yapısına bağlı olabilir. Öyleyse melankolik durum bulanıklığı yüzünden bireylere göre farklı biçimlere bürünüyor olabilir. Bu dramatik yoğunluktan yoksun durum başka her durumdan daha fazla çeşitlilik gösterir, dalgalanır. Nitelikleri etkin olmaktan çok şiirsel olduğu için, derin üzüntüde görülmeyen bir tür ölçülü incelik sergiler (bu yüzden de ona kadınlarda daha çok rastlanır).

Bu incelik ayrıca melankolik bir hava taşıyan manzarlarda da ortaya çıkar. Hollandalıların ya da Rönesans'ın o sonsuz gölgelerle, sonsuz ışıklarla, dalgalanışları bitimsizliği simgeleyen vadilerle, dünyaya bir özdeksizlik kazandıran güneş ışınlarıyla, yüzlerinde anlayışlı, iyi niyetli bir gülümseme olan kişilerin dilekleriyle, özlemleriyle bezeli manzara resimlerindeki geniş perspektif —işte o perspektif hafif, melankolik bir zarafeti yansıtır. Böyle bir çerçevede, boyun eğmiş, içi özlemle dolu insan şöyle der gibidir: “Daha ne istiyorsunuz? İşte hepsi bu.” Her melankolinin sonunda, bir avunma ya da bir boyun eğiş olasılığı vardır.

Melankolinin estetik öğeleri, gelecek bir uyumun tasarımlarını içerir, oysa organik üzüntü bu olasılıkları sunmaz. Organik üzüntünün sonu ister istemez çaresizliğe varırken, melankoli düşe, zarafete açılır.

HİÇBİR ŞEYİN ÖNEMİ YOK

Ne önemi var kıvranmamın, acı çekmemin ya da düşünmemin? Dünyadaki varlığım, yanarım ama birkaç dinging yaşamı sarsmaktan, birkaçının da tatlı bilinçsizliğini rahatsız etmekten –buna daha da çok yanarım– başka bir işe yaramayacak. Kendi trajedimi tarihteki en ağır trajedi –imparatorlukların çöküşünden ya da bir maden ocağının dibindeki herhangi bir göçükten daha ağır bir trajedi– olarak duyumsamama karşın, hiçbir değerimin, önemimin olmadığı duygusu yer etti içimde. Evrende bir hiç olduğuma inanıyorum inanmasına ama varlığımın tek gerçek varlık olduğunu duyumsuyorum. Üstüne üstlük, dünyanın varlığıyla kendiminki arasında bir seçim yapmak zorunda kalsam, seve seve tüm ışıklarıyla, tüm yasalarıyla ilkin ele-yip, hiçlikte tek başıma süzülürdüm. Yaşam benim için bir işkence ama ondan vazgeçemem, çünkü kendimi uğruna kurban edebileceğim mutlak değerlere inanmıyorum. İçtenlikle söylemem gerekirse, ne neden yaşadığımı biliyorum, ne de neden yaşamaktan vazgeçemediğimi. Büyük olasılıkla, bunların yanıtı yaşamın bir neden olmaksızın sürmesini sağlayan akıl dışılığında yatıyor. Ya yaşamak için yalnızca saçma nedenler varsa? Dünya, insanın bir düşünce ya da bir inanç uğruna kendini kurban etmesini hak etmiyor. Başkaları bunu bizim iyiliğimiz için yaptı diye bugün daha mı mutluyuz? Hangi iyilikten söz ediyoruz? Biri ben şimdi daha mutlu olayım diye kendini gerçekten kurban ettiyse bile ben aslında ondan çok daha mutsuzum, çünkü yaşamımı bir mezarlığın üstüne kurmayı anlayamıyorum. Arada sırada tarihteki tüm sefaletin sorumlusu olduğumu

düşünüyor, kimilerinin neden bizim için canlarını feda ettiğini anlamıyorum. En büyük ironi de o kimilerinin bizim bugün olduğumuzdan daha mutlu olduğunu görmek olurdu. Adı batsın tarihin! Artık hiçbir şey ilgimi çekemez; ölüm sorunu bile gözüme ancak gülünç görünebilir; acı – kısır, sınırlı; heyecan – katışık; yaşam – akılcı; yaşamın diyalektiği – şeytanca olmayan, mantıklı bir diyalektik; umutsuzluk – küçük, kısmi; sonsuzluk – boş bir sözcük; hiçlik deneyimi – bir yanılsama; alın yazısı – bir şaka... Ciddi ciddi düşünürsek, tüm bunlar neye yarıyor? Neden kendi kendimize sorular soruyor, karanlıkları aydınlatmaya ya da kabullenmeye çalışıyoruz? Gözyaşlarımı yapayalnızken deniz kıyısındaki kumlara gömsem daha iyi olmaz mı? Ama ben asla ağlamadım, çünkü gözyaşları düşüncelere dönüştü, gözyaşları kadar acı düşüncelere.

COŞKU

Bu dünyayı hiçbir şeyin çözümü ulaşmadığı bir dünya olarak gören kuşkucu bir zihinde, en açığa vurucu, en zengin, en karmaşık, en tehlikeli coşkunun, yaşamın en son temellerinin coşkusunun ne anlama gelebileceğini bilmiyorum. Bu tür bir coşku size ne açık seçik bir kesinlik ne de belirli bir bilgi kazandırır; ama onda temel bir katılım duygusu öylesine yoğundur ki sıradan bilginin tüm sınır ve kategorilerinin dışına taşar. Sanki bu engeller, sefalet ve işkence dünyasında, bir kapı varoluşun çekirdeğine açılmış da biz yaşamı alabildiğine yalın, alabildiğine temel bir görüşle, en görkemli metafizik iletimlerle kavrayabilmişiz gibi. İnsan işte o zaman, varoluş ve bireysel biçimlerden oluşan yüzeysel bir katmanın, en derin bölgelere erişimi sağlamak üzere gözlerinin önünde eridiğini sanır. Bu yüzeysel katman ortadan kaldırılmadan gerçek varoluşun metafizik duygusu yaşanabilir mi? Yalnızca bu olumsal öğelerden arındırılmış bir varoluş temel bir alana erişimi sağlayabilir. Varoluşun metafizik duygusu coşkuludur, her türlü metafizik coşkunun özel bir biçimine kök salar. Bunun yalnızca dinsel yorumunu kabul etmek yanlıştır. Gerçekte, özgül bir zihinsel oluşuma ya da bir yapıya bağlı olup, ister istemez aşkınlığa varmayan birçok biçim vardır. Neden saf bir varoluş coşkusu, yaşamın içkin kökenlerinin coşkusu olmasın? Yüzeysel perdeleri yırtıp, dünyanın çekirdeğine erişimi sağlayan bir derinleşmeyle gerçekleşmez mi o? Bu dünyanın köklerine dokunabilmek, en büyük esrikliği, kökensel başlangıç deneyimini gerçeğe dönüştürmek demek; varlığın temel öğelerinin coşkusundan kaynaklanan metafizik bir duyguyu

yaşamak demektir. İçkinlikte taşkınlık, ışıma, bu dünyanın çılgınlığının görüsü olarak coşku –işte metafizik için bir temel– son anlar için, son süreç için bile geçerli... Gerçek coşku tehlikelidir; Mısırlı gizemcilerde erginleme sürecinin son aşamasını, “Osiris kara bir tanrıdır” sözünün açık, kesin bilginin yerini aldığı aşamayı andırır. Başka bir deyişle, mutlak, bu haliyle erişilmez kahr. Ben coşkuda bir bilginin değil, yalnızca bir tür deliliğin son köklerini görüyorum. Bu deneyim ancak yalnız yaşanabilir, o zaman bu dünyanın üstünden süzüldüğünüz izlenimine kapılırsınız. Kaldı ki yalnızlık deliliğe elverişli bir alan değil midir? Coşkudaki delilik kendisini tam olarak kuşku ve umutsuzluk zemini üstünde, olabilecek en tuhaf kesinliğin, olabilecek en temel görünümün varlığıyla açığa vurmaz mı?

Aslında, önceden yaşanacak umutsuzluk deneyimi olmaksızın kimse coşku durumunun ne olduğunu bilemez, çünkü ikisinde de içeriklerinin farklı olmasına karşın aynı oranda önemli arınmalar vardır.

Metafiziğin kökleri de en az varoluşunkiler denli karmaşıktır.

HİÇBİR ŞEYİN ÇÖZÜME ULAŞMADIĞI BİR DÜNYA

Bu yeryüzünde, ölümden –bu dünyadaki kesin olan tek şeyden– başka kuşkuyu yakadan atabilen bir şey var mı hâlâ? Her şeyden kuşku duyarak yaşamayı sürdürmek —işte çok trajik olmayan bir çelişki, çünkü kuşku umutsuzluktan çok daha az yoğun, çok daha az katlanılmazdır. En sık görüleni soyut kuşkudur, onda varlığın yalnızca bir bölümü işe karışır, oysa umutsuzlukta katılım hem organik, hem de eksiksizdir. Adına umutsuzluk denen o tuhaf, o karmaşık olay karşısında, kuşkuculukta belli bir heves, yüzeysel bir şeyler öne çıkar. Her şeyden kuşku duyup, dünyaya küçümseyen bir gülümsemeyle baksam da bu durum yemek yememe, gönül rahatlığıyla uyumama ya da evlenmeme engel olmaz. Derinliği ancak yaşanınca anlaşılan umutsuzluktaysa, bu eylemler ancak çaba gösterilerek, acılara katlanılarak gerçekleştirilebilir. Umutsuzluğun doruklarında, kimsenin uyumaya hakkı yoktur. Sözgelimi, gerçek bir umutsuz trajedisini asla unutmaz: Bilinci, öznel sefaletinin acılı edimselliğini korur. Kuşku, sorunlara ve şeylere bağlı bir kaygıdır, her büyük sorunun çözülemez oluşundan kaynaklanır. Temel sorunlar çözülebilseydi, kuşkucu yeniden normalleşirdi. Umutsuzun durumuyla arada ne kadar büyük bir fark var: Onun kaygısı tüm sorunlar çözülsün bile azalmaz, çünkü ondaki kaygı varlığının yapısından doğar. Umutsuzlukta, endişe varoluşa içkindir. Dolayısıyla, onu kıvrandıran şeyler sorunlar değil, içsel kasılmalar ve alevlerdir. İnsan bu dünyada hiçbir şeyin çözüme ulaşmamasına üzülebilir; yine de kimse kendini öldürmez, felsefi kaygı varlığımızın toplam kaygısına fazla etki etmez. Ben kendi

yazgısından tedirgin olan, en yakıcı ateşlerin işkencesine uğrayan çarpıcı bir varoluşu, kendisini yalnızca yüzeysel olarak etkileyen soyut sorunların kıvrandırdığı soyut insanına bin kez yeğlerim. Riskin, deliliğin, tutkunun yokluğunu küçümserim. Buna karşılık, lirizmden beslenen canlı, tutkulu bir düşünce nasıl da verimlidir! Başta yalnızca zihinsel, kişisellikten uzak sorunların kıvrandırdığı zihinlerin, kendilerini unutasıya nesnel olan zihinlerin, hastalıkla acı onları beklenmedik bir anda yakaladığında, kaçınılmaz olarak kendi öznelliklerini, karşılaşılabilecek deneyimleri düşünmeye başladıkları süreç nasıl da çarpıcı, nasıl da ilginçtir! Nesnelerle etkinler yazgılarını bir sorun olarak görmelelerini sağlayacak kaynağı bulamazlar içlerinde. Yazgının hem özel hem de evrensel olabilmesi için, içsel cehennemin basamaklarını birer birer inmek gerekir. Kişi yanıp kül olmadıkça, lirik felsefe –düşüncenin, şiir gibi derinlere kök saldığı bir felsefe– yapamaz. Ama sonrasında, dünya ve içinden çıkılmaz sorunlarının artık küçümsenmeyi bile hak etmediği, daha yüce bir varoluş biçimine erişilir. Bunun nedeni bireyin yetkinliği ya da özel değeri değildir; kişisel can çekişmenizin dışında bir şeyle ilgilenmez olursunuz yalnızca.

ÇELİŞKİLER VE TUTARSIZLIKLAR

Düşüncenin sinirlerdeki dalgalanmalara boyun eğen organik bir ifade olduğu esinlenme anlarında yazanların payına sistem, birlik kaygısı düşmeyecektir asla. Kusursuz bir birlik, tutarlı bir sistem arayışı kaynak açısından yoksul bir yaşama; tutarsızlıktan, nedensizlikten, çelişkiden yoksun, şematik, yavan bir yaşama işaret eder. Yalnızca temel çelişkiler ve içsel çatışmalar verimli bir zihinsel yaşama ta-nıklık edebilir, çünkü yalnızca onlar içsel akışla bolluğun gerçekleşmesine olanak sağlayabilirler. Sadece birkaç ruh hali sergileyen, uçlardaki deneyimleri bilmeyen kişiler kendileriyle ters düşemezler, çünkü kısıtlı eğilimleri birbiriyle çatışmaz. Oysa nefreti, umutsuzluğu, kaosu, hiçliği ya da aşkı yoğun biçimde duyumsayanlar, her deneyimle tükenip ölüme koşanlar, dorukların dışında soluk alamayıp, her zaman, özellikle de çevrelerinde başkaları olduğunda yalnız olanlar nasıl doğrusal bir gelişim sergileyebilir ya da bir sistem oluşturabilirler? Biçim, sistem, kategori, plan ya da şema olan her şey bir içerik eksikliğinden, içsel enerji yetersizliğinden, zihinsel yaşamın kısırlığından kaynaklanır. Zihinsel yaşamın büyük gerilimleri kaosa, çılgınlığa yakın bir taşkınlığa varır. Her verimli zihinsel yaşam, hastalığın en şiddetli aşamasındaki, esinin yaratıcılığın temel koşulu olarak, çelişkilerin de içsel ısının belirtileri olarak görüldüğü, karmaşık ve taşkın durumları bilir. Karmaşık durumları sevmeyen kişi yaratıcı değildir, hastalıklı durumları küçümseyen kişi zihinden söz edebilecek biri değildir. Değerli olan tek şey esinden, varlığımızın akıl dışı zemininden doğan şeydir; öznelliğimizin merkezinden fişkıran şey.

Yalnızca çabanın, çalışmanın ürünü olan herhangi bir şey değersiz, yalnızca zekânın ürünü olan herhangi bir şey de kısırdır, ilgi çekicilikten uzaktır. Buna karşılık esinin kendiliğinden, barbarca atılımına ve ruh hallerinin, özsel lirizmin, içsel bir gerilim yaratan her şeyin –esini yaratıcılık alanında tek canlı gerçekliğe dönüştüren her şeyin– taşkınlığına bayılırım ben.

ÜZÜNTÜ ÜSTÜNE

Melankoli asla yoğun bir derinliğe ya da odaklanmaya ulaşmayan dağınık bir düş durumuyken, üzüntü ciddi bir kendi içine kapanma, acılı bir içselleştirme sergiler. İnsan her yerde üzgün olabilir; ama açık alanlar melankoliye ayrıcalık tanırken, kapalı alanlar üzüntüyü arttırır. Üzüntüde odaklanma onun hemen hemen her zaman belli bir nedeninin olmasından kaynaklanır, oysa melankolide bilincin dışında herhangi bir belirleyici öge saptanamaz. Neden üzgün olduğumu bilirim, ama neden melankolik olduğumu söyleyemem. Melankolik durumlar özel bir yoğunluk kazanmadan zamana yayılırlar. Üzüntü de, melankoli de asla patlamaz, hiçbir bireyi, varlığının temellerini sarsacak kadar yaralamaz. Birinin üzüntüden iç çektiği sık sık söylenir de birinin üzüntüden çığlık attığı asla söylenmez. Üzüntü bir taşkınlık değil, zayıflayıp ölen bir durumdur. Onu son derece anlamlı bir biçimde ayrı kılan şey, kimi doruk noktalarının ardından çok sık ortaya çıkmasıdır. Neden cinsel ilişkinin ardından üzüntü gelir, neden insan büyük bir esriklikten ya da Dionysos'ça bir taşkınlıktan sonra üzgün olur? Çünkü bu aşırılıklarda sergilenen atılım, arkasında yalnızca çok güçlü ve olumsuz bir yoğunluğun damgasını taşıyan bir çaresizlik duygusu, bir yitim, bir terk edilmişlik duygusu bırakır. Kimi başarılarından sonra üzgün oluruz, çünkü kazanma duygusu yerine bir yitirme duygusu yaşarız. Yaşam ne zaman dağılsa üzüntü ortaya çıkar; yoğunluğu yaşanan yitimlerin önemine denktir; bu yüzden de ölüm duygusu en büyük üzüntüyü yaratır. Melankoliyle üzüntünün farkını ortaya koyan bir öge: Bir cenaze töreni

asla melankolik olarak nitelenmez. Üzüntünün estetik herhangi bir yanı yoktur, oysa estetiksiz melankoliye az rastlanır. Deneyimlerle temel gerçekliklere yaklaşıldığı ölçüde estetik alanın daraldığını gözlemlemek ilginçtir. Ölüm, estetiği yadsır; tıpkı acı ya da üzüntü gibi. Ölüm ile güzellik: birbirini karşılıklı dışlayan iki mefhum... Çünkü ben ölümden daha ciddi, daha uğursuz bir şey bilmiyorum! Nasıl oluyor da ozanlar onu güzel bulup yüceltebiliyorlar? Ölüm, olumsuzluğun mutlak değeridir. İşin tuhaf yanı, ölüme bir yandan tapılırken, bir yandan da ondan korkuluyor. Ondaki olumsuzluk –itiraf edeyim– bende hayranlık uyandırıyor; bununla birlikte, sevmeksizin hayran olabildiğim tek şey o. Ölümün büyüklüğü, sonsuzluğu bana kendini dayatıyor, ama umutsuzluğum öyle büyük ki ölme umudunu bana yasak ediyor. Ölüm nasıl sevilir? Onun hakkında ancak çelişkide aşırıya kaçılarak yazılabilir. Kafasında ölümle ilgili açık seçik bir düşünce olduğunu ileri süren bir kişi, onu kendi içinde taşımasına karşın derin bir ölüm duygusundan yoksun biri olduğunu kanıtlar. *Kaldı ki herkes kendi içinde yalnızca yaşamını değil, ölümünü de taşır.*

Yoğun bir üzüntünün etkilediği yüzden öyle bir yalnızlık, öyle bir terk edilmişlik okunur ki üzüntünün fizyonomisinin ölümü yansıtıp yansıtmadığını sorgular insan. Üzüntü gizeme bir kapı açar. Bununla birlikte, gizem üzüntünün sürekli bilmeceli olmasını sağlayacak kadar zengindir. Gizemleri sıralasak, üzüntü sınırsız, bitip tükenmez gizemler arasında sayılırdı.

Ne yazık ki her an doğrulayabildiğim bir saptama: Yalnızca asla düşünmeyenler, başka bir deyişle yaşamak için gereken şeylerden başka bir şey düşünmeyenler mutlu oluyor. Gerçek düşünceyse yaşam kaynaklarını bulandıran bir

iblise ya da yaşamın köklerine zarar veren bir hastalığa benziyor. İnsanın her an düşünmesi, kendisine yerli yersiz çok temel sorular sorması, yazgısı konusunda sürekli kuşku duyması, yaşamaktan yorulması, düşüncelerinden ve kendi varlığından bitip tükenmesi, arkasında varlığının dramının ve ölümünün simgesi olarak kan izi veya dumanlar bırakması —işte bunlar ne kadar mutsuz olduğunuzu gösterir, öyle ki düşünme sorunu midenizi bulandırır, akıl yürütme gözünüze bir cehennem azabı gibi görünür. Hiçbir şeyine yerinmememiz gereken bir dünyada yerinecek ne çok şey var aslında. Ben de kendime soruyorum, bu dünya gerçekten yerinmemi hak ediyor mu diye.

TAM DOYUMSUZLUK

Nasıl bir aforozdur kimilerine hiçbir yerde rahat vermeyen? Ne güneşli ne de güneşsiz, ne insanla ne de onsuz... Keyfi yok saymak —şaşırtıcı bir şey gerçekten. En mutsuz insanlar: bilinçsizliğe hakkı olmayan insanlar. Bilincin sürekli açık olması, insanın dünyayla ilişkisini durmaksızın yeniden tanımlaması, bilginin aralıksız geriliminde yaşaması ömür boyu yittiğini gösterir. İnsan hiçbir zaman doymayan, yaşamla ölüm arasında kalmış bir hayvanın trajedisini yaşamaz mı? İnsanlığımdan çok sıkıldım. Elimden gelseydi, anında vazgeçerdim. İyi de, neye dönüşürdüm o zaman? Bir hayvana mı? Geriye doğru gitmek olanaksız. Üstelik öyle olmasaydı bile, felsefe tarihini bilen bir hayvan olabilirdim. Üst-insana dönüşmek bana olanaksız, saçma, gülünç bir fantezi gibi görünüyor.

Çözüm —kuşkusuz, yaklaşık bir çözüm— bir tür üst-bilinçte yatıyor olamaz mı? Bilincin tüm karmaşık biçimlerinin, acılarla kaygıların, sinir bozukluklarının, zihinsel deneyimlerin ötesinde (hayvanlık yönünde, berisinde değil), sonsuzluğa erişimin basit bir söylence olmaktan çıkacağı bir varoluş alanında yaşanamaz mı? Kişisel olarak, insanlıktan istifa ediyorum: İnsan kalmayı ne istiyorum ne de becerebiliyorum. Şu halimle başka ne yapabilirim ki; toplumsal, siyasal bir sistem üzerine mi çalışayım, yoksa zavallı bir kızı mutsuz mu edeyim? Çeşitli felsefi sistemlerin tutarsızlıklarının ardına mı düşeyim, yoksa hem ahlaki, hem estetik bir ideali gerçekleştirmeye mi çalışayım? Tüm bunlar gözüme saçma görünüyor, hiçbir şey bana çekici gelmiyor.

Tırmanmak istediğim basamaklarda yalnız kalacak olsam bile insanlığımdan vazgeçiyorum. Artık hiçbir şey beklemediğim bu dünyada zaten yalnız değil miyim? Bir üst-bilinç, gündelik özelemlerle ideallerin ötesinde, soluk alabileceğimiz bir uzam sağlayacaktır büyük olasılıkla. Orada sonsuzlukla esriyip, bu dünyanın boşluğunu unutabilirim; varlığın varlık-olmayan kadar saf ve özdeksiz olacağı bir coşkuyu hiçbir şey bozamaz.

ATEŞ BANYOSU

Özdeksizlik duyumuna erişmek için o kadar çok yol var ki, onlar arasında bir hiyerarşi kurmaya yönelik her türlü girişim yararsız sayılmasa da son derece tehlikeli olacaktır. Herkes kendi mizacına göre bir yol seçer. Bense, ateş banyosunun en verimli girişim olduğunu düşünüyorum. Tüm varlığında bir yangın, mutlak bir sıcaklık duyumsamak, içinizde doymak bilmez alevlerin yükseldiğini duymak, şimşekten, ısıltıdan başka bir şey olamamak —işte ateş banyosu bu. O zaman varoluşu bile ortadan kaldıracabilecek bir arınma gerçekleşir. Isı dalgalarıyla alevler varoluşu çekirdeğine dek yakıp kavurmazlar mı, yaşamı kemirmezler mi, her türlü saldırganlığı yok ederek atılımı basit bir soluğa indirgemezler mi? Bir ateş banyosunu yaşamak, şiddetli bir içsel ateşin size oynadığı oyunlara katlanmak —alevlerin dansını andıran özdeksiz bir saflığa erişmek değil midir? Bu ateş banyosu sayesinde ağırlıktan kurtulmak, yaşamı bir yanılsamaya ya da bir düşe dönüştürmez mi? Üstelik düşsel gerçek dışılık duygusunun yerini kül olma duyumuna bıraktığı —çok çelişkili— son duyumla karşılaştırıldığında, bu daha pek bir şey değildir. Her içsel ateş banyosunu ister istemez o son duyum taçlandırır. Ondan sonra özdeksizlikten söz etmeye hak kazanılır. Kendi alevleriyle kavrulmuş, her türlü bireysel varoluştan yoksun kalmış, bir kül yığınının dönüşmüş insan hâlâ yaşadığını duyumsayabilir mi? Küllerimin yeryüzünün dört bir yanına saçıldığını, rüzgârla çılgınca savrulduğunu, bu dünyaya ebedi bir uyarı gibi boşluğa serpildiğimi düşündükçe, sonsuz bir ironinin deli şehveti kaphıyor içimi.

PARÇALANMA

Herkes saflığını yitirmedi kesinlikle; dolayısıyla herkes mutsuz değil. Varoluşa aptallıklarından değil de içgüdüsel bir dünya aşkıyla tutunarak yaşamış ve hâlâ yaşamayı sürdüren kişiler, umutsuzluğun uç noktalarını yaşayanların ancak kıskanabileceği bir uyuma, yaşamla bütünleşmeye ulaşabilirler. Parçalanmaysa saflığın –açıkça yaşama düşman olan bilginin yok ettiği o olağanüstü armağanın– tümüyle yitirilmesini karşılar. Varlığın kendiliğinden çekiciliği karşısında duyulan hayranlık, trajik yanlarını gizliden gizliye yitiren çelişkilerin bilinçsiz deneyimi —işte bunlar aşk ve heyecan için verimli bir alan olan saflığın ifadeleridir. Çelişkilerin acılı bir biçimde yaşanmaması demek, suçsuzluğun el değmemiş sevincine erişmek, trajediyle ölüm duygusuna kapalı olmak demektir. Saflık trajiği geçirmez ama aşka açıktır; çünkü içsel çelişkilerin yiyip bitirmediği saf kişinin elinde kendisini aşka adayabilmesi için gerekli kaynaklar vardır. Ne var ki parçalanmış kişi için, trajik son derece dayanılmaz bir yoğunluk kazanır çünkü yalnızca onun içinde değil, kendisiyle dünya arasında da çelişkiler ortaya çıkmaktadır. Yalnızca iki temel tutum vardır: saflık ile kahramanlık. Tüm öteki tutumlar bunların az çok farklı biçimleridir. Kişi kendisini aptallığa kaptırmak istemiyorsa, yapabileceği tek seçim budur. Kaldı ki bu seçeneklerle karşılaşan insan için saflık yitirilmiş, bir daha geri kazanılamayacak bir şey olduğundan, geriye yalnızca kahramanlık kalır. Kahramanca tutum parçalanmışların, havada kalmışların, mutluluktan ve doyumdan yoksun olanların hem ayrıcalığı hem de cehennem azabıdır. Sözcüğün en evrensel

anlamıyla kahraman olmak ancak ölümle elde edilebilecek mutlak bir zaferi arzulamak demektir. Her kahramanlık yaşamı aşar, ister istemez hiçliğe bir sıçrayış içerir. Dolayısıyla her kahramanlık, kahraman bilincinde olmasa bile, atılımının olağan kaynaklarından yoksun bir yaşamdan ileri geldiğini fark etmese bile, hiçliğin kahramanlığıdır. Saflıktan doğmayan, saflığa varmayan her şey hiçliğe bağlıdır. Peki, hiçlik gerçekten çekici olabilir mi? Öyleyse bu çekicilik, bilincine varılamayacak denli gizemlidir.

BEDENİN GERÇEKLİĞİ ÜSTÜNE

Bedenin nasıl bir yanılsama olarak nitelenebildiğini asla anlayamayacağım, aynı şekilde zihnin yaşam dramının, yaşamdaki çelişkilerin, eksikliklerin dışında nasıl düşünülebildiğini de. Hiç kuşku yok ki tenin, sınırların, organların bilincine varılmadığını gösteriyor bu. Bilinçsizliğin, mutluluğun temel koşullarından biri olduğundan kuşkulansam da bu benim için hâlâ anlaşılmaz bir şey. Yaşamın akıl dışılığına bağlı kalanlar ve bilincin ortaya çıkışından önceki organik ritmine boyun eğenler, bedensel gerçekliğin kendi varlığını bilinçte sürekli duyumsattığı bu durumu bilemezler. Bu varlık, gerçekte, temel bir yaşam hastalığının belirtisidir. Kişinin sürekli olarak, örneğin bacaklarını, midesini, yüreğini duyumsaması, bedeninin en ufak parçasının bilincinde olması bir hastalık değil midir? Bedenin gerçekliği en korkutucu gerçekliklerden biridir. Tenin işkenceleri olmasa zihin, büyük bir sinirsel duyarlılık olmasa bilinç nice olurdu öğrenmek isterdim. Yaşam bedenin yokluğunda nasıl düşünülebilir, zihnin özerk ve kökensel varoluşu nasıl akıldan geçirilebilir? Çünkü zihin yaşamdaki bir bozukluğun meyvesidir, insan da yalnızca köklerine ihanet etmiş bir hayvandır. *Zihnin varoluşu bir yaşam anomalisidir. Neden zihinden vazgeçmiyorum? İyi ama bu vazgeçiş bir yaşam hastalığından önce bir zihin hastalığı olmaz mı?*

Ne iyi ne kötü, neye izin var neye yok bilmiyorum; elimden ne övmek geliyor ne de yermek. Bu dünyada ne ölçüt ne de güvenilir bir ilke var. Kimilerinin hâlâ bilgi kuramıyla uğraşmasına şaşıyorum. İçtenlikle söylersem, bildiklerimizin

göreceliğine pek aldırımıyorum, çünkü bu dünya bilinmeyi hak etmiyor. An geliyor dünyanın tüm içeriğini eksiksizce bilmenin yorgunluğunu duyuyorum, an geliyor çevremde olup bitenlerden kesinlikle hiçbir şey anlamıyorum. Acı bir tat alıyor, ölüm sorununu bile gözüme yavan gösteren şeytanca, hayvanca bir acılık duyuyorum. İlk kez, bu acılığın tanımlanmasının ne kadar güç olduğunu anlıyorum. Belki de bu, bir yandan zamanımı onun kuramsal kaynaklarını araştırmakla geçirmemden kaynaklanıyordur, oysa acılık özünde kuram-öncesi bir bölgeden ileri geliyor.

Şu anda hiçbir şeye inanmıyorum, hiç umudum yok. Yaşama çekicilik katan her şey bana anlamsız görünüyor. Ne geçmiş duygusu var içimde ne de gelecek; şimdi de gözümde yalnızca bir zehir. Umutsuz muyum değil miyim bilmiyorum; çünkü insanda hiç umut olmaması ille de umutsuzluğa işaret etmez. Hiçbir niteleme bana zarar veremez çünkü yitirecek hiçbir şeyim yok. Üstelik her şeyimi, çevremde her şeyin uyandığı bir zamanda yitirdim. Her şeyden ne kadar uzağım!

BİREYSEL YALNIZLIK VE KOZMİK YALNIZLIK

Yalnızlığın iki farklı biçimde duyumsandığı düşünülebilir: dünyada yalnız olduğunu duyumsamak ya da dünyanın yalnızlığını duyumsamak. Yalnız olduğunu duyumsayan kişi bütünüyle bireysel bir dram yaşar; terk edilmişlik duygusu en göz alıcı doğal çerçevede bile ortaya çıkabilir. Bu dünyaya atılmış olmak, ona uyum sağlayamamak, kendi eksiklerinizden ya da taşkınlıklarınızdan ötürü yıkılmak, dışarıdaki görünümlere –ister karanlık, ister parlak olsunlar– aldırmayıp, içsel dramınıza bağlı kalmak, işte bireysel yalnızlığın anlamı budur. Ama kozmik yalnızlık duygusu bütünüyle öznel bir işkenceden çok bu dünyanın terk edilmişliği duyumundan, nesnel bir hiçlikten kaynaklanır. Hani dünya ansızın tüm parıltısını yitirmiş de bir mezarlığın temel tekdüzeliğini sergilemeye başlamış gibi. Birçokları geri dönüşü olmayacak biçimde dondurucu bir yalnızlığa yazgılı kılınmış, zayıf alaca karanlık ışıklarının bile erişemediği, terk edilmiş bir evren görüntüsüyle kıvrılır. Peki, o zaman hangileri daha mutsuzdur? Yalnızlığı kendi içlerinde duyumsayanlar mı, yoksa dışarıda duyumsayanlar mı? Buna yanıt vermek olanaksız. Hem sonra, neden bir yalnızlık hiyerarşisi oluşturmaya çabalayayım ki? Yalnız olmak yetmiyor mu?

Burada benden sonra gelecek olanlara söylüyorum, bu yeryüzünde inanabileceğim hiçbir şey yok, kurtuluş yalnızca unutuşta. Her şeyi unutabilmek, kendimi de tüm dünyayı da unutmak isterdim. Gerçek itiraflar ancak gözyaşlarıyla yazılır. Ama benim gözyaşlarım bu dünyayı boğmaya yeter,

İçimdeki ateşin de onu ateşe vermeye yeteceği gibi. Herhangi bir desteğe, yüreklendirmeye, acımaya gereksinim duymuyorum, çünkü ne kadar dibe vurmuş olsam da kendimi güçlü, sağlam, yaman hissediyorum! Aslında ben umut olmadan yaşayabilecek tek kişiyim. İşte bu kahramanlığın doruğu, son kertesini, aynı zamanda çelişkisi. En büyük delilik! İçimdeki karmakarışık, biçimsiz tutkuyu her şeyi unutmak, artık hiçbir şey olmamak, bilgiden de bilinçten de kurtulmak için yönlendirmeliyim. Bir umudumun olması gerekseydi, mutlak unutuşun umudu olabilirdi ancak. Ama bu daha çok bir umutsuzluk değil mi? Bu “umut” umulabilecek her şeyin yadsınması değil mi? Artık hiçbir şey bilmemek istiyorum, hiçbir şey bilmediğimi bile bilmemek. Neden bunca sorun, bunca tartışma, bunca öfke var? Neden bu ölüm bilinci? Yeter, dursun artık felsefe de, düşünce de!

KIYAMET

Ciddi ya da yüzeysel, şen şakrak ya da üzgün, erkeği kadını, genci yaşlısı, bir şeylerle uğraşan ya da birtakım görevler üstlenmiş tüm insanların günün birinde işi gücü bırakıp, ödevlerinden ya da zorunluluklarından vazgeçip, sokağa çıkmalarını, her türlü etkinliğe sırt çevirmelerini öyle çok isterdim ki! Nedensiz yere çalışan ya da insanlığın iyiliğine katkı sağlamaktan tat alan, en uğursuz yamılsamanın etkisiyle gelecek kuşaklar için canlarını dişlerine takan bu sersemleşmiş insanlar o zaman boş, kısır bir yaşamın sıradanlığından, her türlü zihinsel ilerlemeye bütünüyle yabancı olan bu enerji savurganlığından öğlerini alırlardı. Artık kimsenin bir ideale aldanmayacağı, yaşamın sunduğu herhangi bir doyumun çekiciliğine kapılmadığı, her türlü boyun eğişin boş görüneceği, olağan bir yaşamın çerçevelerinin kesin olarak parçalanacağı o anlar bana nasıl bir zevk verirdi anlatamam! En ufak bir iç çekişle bile olsa yüreklerindeki acıyı ifade etmeye kalkışmadan, sıkıntılara sessizce katlananlar o zaman uğursuz bir koro halinde bağırıp çağırır, korkunç uğultularla yer yerinden oynardı. Gürül gürül aksa sular, dağlar zangırdasa, ağaç kökleri iğrenç, ebedi bir uyarı gibi çıksa topraktan, kuşlar kargalar gibi gaklasa, ödü patlamış hayvanlar yorgunluktan tükeninceye dek kaçışsa. Tüm ideallerin boş, inançların değersiz, sanatın bir yalan, felsefenin bir şaka olduğu ilan edilse. Her şey kabarsa, çökse. Yerden kopan koca koca parçalar uçuşup un ufak olsa. Bitkiler gökte tuhaf arabeskerler, grotesk kıvrımlar, sakat ve korkunç figürler oluştursa. Alev burgaçları yabanıl bir atılımla yükselip, bütün dünyayı

sarsa da en ufak canlı dahi sonun yakın olduğunu anlasa. Her biçim biçimsiz olsa, kaos evrensel bir kasırgayla yutsa bu dünyada bir yapısı, bir tutarlılığı olan her şeyi. Çılgınca bir patırtı, kulakları sağır eden bir uğultu kopsa, dehşet yayılsa her yere, patlamalar olsa, ardından sonsuz bir sessizlik, kesin bir unutuş gelse. Bu son anlarda insanlar öyle bir ısrıyı tatsa ki, tüm insanlığın pişmanlıkta, özlemde, aşkta, nefrette, umutsuzlukta şimdiye dek duyduğu her şey içlerinde patlasa, ortalığı kasıp kavursa. Artık kimsenin ödevin sıradanlığına bir anlam veremeyeceği, varoluşun içsel çelişkilerinin etkisiyle parçalanacağı böylesi bir altüst oluştan sonra, geriye Hiç'in zaferinden, varlık-olmayanın yüceliğinden başka ne kalır?

ACININ TEKELİ

Acının neden yalnızca bir azınlığın belini büktüğünü düşünüyorum. Normal bireylerin arasından en korkunç işkenceleri çekecek birtakım kişilerin seçilmesinin bir nedeni var mı? Kimi dinler, Tanrı'nın acıyı sizi sınamak ya da size bir günahın cezasını çektirmek için kullandığını ileri sürerler. Bu anlayış bir inanan için geçerli olabilir, ama ayırım gözetilmeksizin temiz yürekli insanların da suçsuzların da acı çektiğini gören biri bunu kabul edemez. Hiçbir şey acının gerekçesini gösteremez, acıyı bir değerler hiyerarşisine dayandırmak da olanaksızdır, böyle bir hiyerarşinin olabileceğini varsaysak bile.

Acı çekenlerin tuhaflığı, çektikleri işkencenin mutlak olduğuna inanmalarından kaynaklanır, bu onlara acının tekelini ellerinde bulundurdıkları duygusunu verir. Bu dünyanın tüm acısının içimde toplandığını, buna yalnızca benim hakkım olduğunu duyumsuyorum açıkça, oysa çok daha korkunç acılar olduğunu, birilerinin bedenlerindeki etlerin dökülüp parçalandığını görerek ölebileceğini, akla sığmaz, amansız, kabul edilemez acılar çekebileceğini biliyorum. İnsan bunlar nasıl olabilir diye düşünüyor, değil mi ki olabiliyor, hâlâ nasıl ereklilikten ya da başka saçmalıklardan söz edilebiliyor diye. Acı beni öyle etkiliyor ki cesaretimi neredeyse bütünüyle yitiriyorum.

Bu dünyadaki acının nedenini anlayamıyorum; acının yaşamdaki hayvanlıktan, akıl dışılıktan, şeytani güçlerden türemesi *mevcudiyetini* açıklasa da gerekçesini göstermez.

Dolayısıyla, acının herhangi bir gerekçesi olmayabilir, aynı şey genel anlamda varoluş için de geçerlidir. Varoluş gerekli midir? Yoksa onun ancak içkin bir nedeni mi vardır? Varlık yalnızca var olmaktan mı ibarettir? Neden varlık-olmayan sonunda kazanacağını kabul etmiyoruz, neden varoluşun hiçliğe doğru, varlığın varlık-olmayana doğru ilerlediğini kabul etmiyoruz? Varlık-olmayan tek mutlak gerçeklik değil midir? İşte size bu dünyanın çelişkisi denli büyük bir çelişki.

Acı bir olay olarak beni etkilese, hatta kimi zaman büyülese bile, bir acı övgüsü yazamam, çünkü uzun süreli acı –gerçek acı öyledir– ilk aşamasında ne denli arındırıcı olsa da sonunda köreltir, yıkar, paramparça eder. Estetlerle derine inmeyen heveslilerde kolay bir acı hayranlığı vardır, onlar onu bir tür eğlence olarak görür, tüyler ürpertici ayırıştırma gücünü ve paramparça eden zehirli kaynaklarını, ama aynı zamanda bedeli çok ağır olan verimliliğini bilmezler. Acının tekeline elinde bulundurmak, bir uçurumun tepesinde asılı durarak yaşamayı andırır. Her gerçek acı bir uçurumdur.

İNTİHARIN ANLAMI

İntiharın ve yaşamın olumlanması olduğunu ileri sürenler nasıl da ödle! Yüreksizliklerini kapatmak için, yeter-sizliklerini sözde bağışlatacak her türlü gerekçeyi uyduruyorlar. Doğrusunu söylemek gerekirse, intiharda istenç ya da akılcı bir karar etkili değildir, yalnızca organik ve özel belirleyiciler sizi intihara yönlendirebilir.

İntihara eğilimli insanlarda hastalıklı bir ölüm merakı vardır, aslında ölüme direnirler direnmesine ama onu ortadan kaldıramazlar. İçlerindeki yaşam öyle dengesizleşmiştir ki akılcı herhangi bir gerekçe ona destek olamaz artık. Hiçbir intihar yalnızca dünyanın yararsızlığı ya da yaşamın hiçliği üstüne bir akıl yürütmeden kaynaklanmaz. Bana, yalnızlık içinde intihar eden o eski bilgiler örneğini anımsatacak olana, onların içlerindeki en küçük yaşam parçasının kökünü kazıdıklarını, yaşama sevincini bütünüyle yok ettiklerini, tüm arzuları ortadan kaldırdıklarını söyleyebilirim. İnsanın ölüm ya da kaygı verici başka sorunlar üstüne uzun uzadıya düşünmesi yaşama az çok ölümcül bir darbe indirir, ama bu tür bir işkencenin ancak çoktan yaralanmış bir varlığa etki edebileceği de doğrudur. İnsanlar dışsal nedenler yüzünden değil, içsel ve organik bir dengesizlik yüzünden intihar ederler her zaman. Aynı olaylar kimisinin umurunda olmaz, kimisinde iz bırakır, kimisini ise intihara sürüklerler. İntihar takıntısına varmak için, çok büyük acıların, çok büyük işkencelerin yaşanması, içrideki duvarların yaşamı uğursuz bir çırpınmaya, bir baş dönmesine, trajik bir burgaca dönüştürecek kadar şiddetli

bir biçimde çökmesi gerekir. İntihar nasıl olur da yaşamın olumlanması olabilir? İntihara düş kırıklıklarının yol açtığı söylenir: Bu da yaşamın arzulandığını, yaşamın verebileceğinden daha fazlasının umulduğunu gösterir. Ne kadar yanlış bir diyalektik —hani intihar eden kişi ölmeden önce hiç yaşamamış, özlemleri, umutları, acıları ya da umutsuzlukları olmamış gibi! İntiharda önemli olan şey kişinin artık yaşayamamasıdır, bunun nedeni de gelgeç bir istek değil, olabilecek en korkutucu içsel trajedidir. Bir de kalkmış artık yaşayamamanın yaşamın olumlanması olduğunu söylüyorlar, olacak şey mi bu? İntiharlar arasında da bir hiyerarşi oluşturmaya çalışmalarına şaşıyorum: Nedenlerin soyluluğuna ya da bayağılığına göre bir sınıflandırma yapmaya kalkışmak kadar aptalca bir şey olamaz. İnsanın canına kıyması, bir neden aranmaksızın, kendi içinde çarpıcı bir şey değil mi? Aşk için intihar edenlerle alay edenlerin gözümde hiç değeri yok, çünkü gerçekleşmeyen bir aşkın âşık için kendisini tanımlamanın olanaksızlığını, bütün olarak varlığının yitimini simgelediğini anlamaz onlar. Tüm varlığın adandığı, ama karşılık bulamayan bir aşk ancak çöküşe neden olabilir. Yalnızca iki tür insan bende hayranlık uyandırır: her an delirebilecek olanlar ve her an intihar edebilecek olanlar. Yalnızca onlar beni etkiler, çünkü yalnızca onlar büyük tutkular yaşar, büyük dönüşümleri bilirler. Yaşamı olumlu bir biçimde, her an kendilerinden emin olarak, gerek geçmişlerinden, gerek şimdilerinden, gerekse geleceklerinden büyülenerek yaşayanlara yalnızca saygı duyarım. Ama yalnızca son gerçekliklerle sürekli ilişki içinde olanlar beni gerçekten etkilerler. Öyleyse neden intihar etmiyorum?

Çünkü ölümden de yaşamdan tiksindiğim kadar tiksiniyorum. Bu dünyada neden var olduğumu kesinlikle bilmiyorum. Şu an bağırarak, evrene korku salacak bir çılgılık

atmak geliyor içimden. İçin için eşi görülmemiş bir gümbürtünün yükseldiğini duyuyor, neden patlayıp bu dünyayı yıkmadığını, hiçliğime gömmediğini düşünüyorum. Tarihte var olmuş en korkunç varlık, hem alevlerle hem karanlıklarla dolu bir kıyamet canavarı olduğumu duyumsuyorum. Bir kasılıp bir sonsuzca açılan, aynı anda hem ölen hem büyüyen, hiçbir umuduyla her şeyin umutsuzluğu arasında kendinden geçmiş, güzel kokularla zehirden beslenen, aşkla ve nefretle kavrulan, ışıklarla gölgelerin yok ettiği, grotesk gülümsemeli bir yırtıcıyım ben. Sembolüm, ışığın ölümü ve ölümün alevidir. Her kıvılcım içimde sönüp, yıldırım ve şimşek olarak diriliyor. İçimdeki karanlıklar bile yanmıyor mu?

MUTLAK LİRİZM

Patlamak, akmak, parçalanmak isterdim; yıkımım olsun *yapıtım*, yaratıcılığım, esinim; kendimi yok oluştta gerçekleştireyim, çılgınca bir atılımla sınırların ötesine yükseleyim, ölümüm zaferim olsun. Dünyanın içinde erimek isterdim, dünya da benim içimde erisin, sayıklamalarımızla sonun görüntüsü gibi yabancı, büyük bir alaca karanlık gibi olağanüstü bir kıyamet düşü yaratalım. Düşümüzün dokusundan gizemli bir görkem ve fatih gölgeler doğsun, dört bir yanı saran bir yangın bu dünyayı yutsun, alevler ölüm gibi karmaşık, hiçlik gibi büyüleyici alaca karanlık şehvetlerini uyandırsın. Lirizmin en yüce ifadesine erişebilmesi için çılgınca gerilimler gerekir. *Mutlak lirizm son anların lirizmidir*. İfade o zaman gerçeklikle karışır, her şeye dönüşür, bir varlık hipostazı olur. Açığa çıkarıcı olmayan, kısmi, küçük bir nesnelleştirme olmaktan çıkıp bütünleyici bir parçanıza dönüşür. Ondan sonra önemli olan şey yalnızca duyarlılık ya da zekâ değil, aynı zamanda varlık, bütünüyle beden, gerek ritmiyle gerek kalp atışlarıyla bütün yaşamınızdır. Tam lirizm, en yüce benlik bilincine taşman yazğından başka bir şey değildir. Onun ifadelerinin her biri sizin bir parçanızdır. Bu yüzden ona ancak can çekişme duygusu gibi, karmaşık ölme olayı gibi, ifade edilen durumların ifadeyle birlikte tükendiği en önemli anlarda rastlanır. Edimle gerçeklik örtüşür: Edim artık gerçekliğin bir belirtisi değil, ta kendisidir. Öz-nesnelleşmeye eğilim olarak lirizm, şiir ve duygusallık gibi şeylerin ötesindedir. Lirizm, yaşamın bütün edimselliği ile bir son arayışındaki en derin varlık içeriğinin kendisinde bulunduğu ölçüde, yazğının

metafizigine yaklaşır daha çok. Genel olarak, mutlak lirizm her şeyi ölüm çerçevesinde çözme eğilimindedir. Çünkü en önemli şeylerin hepsi ölümle ilişkilidir.

Mutlak bir karışıklık duyumu! Artık ayırım yapamamak, hiçbir şeyi gün ışığına ıkaramamak, hiçbir şeyi anlayamamak... Bu duyum felsefeciyi ozana dönüştürür. Bununla birlikte, her felsefeci bu duyumu bilemez, sürekli bir yoğunlukla yaşayamaz. Bilseler bir daha soyut, katı bir felsefe yapamazlardı. Felsefecinin ozana dönüşme süreci özünde dramatiktir. Biimlerle soyut soruların kesin dünyasının doruğundan baş dönmesiyle düşersiniz, ruhun tuhaf ve karmakarışık yapılar oluşturmak üzere i i geçen allak bullak öğelerine gmlrsnz. İnsan, kendi içinde, cinsel bir nsezinin kendisine işkence eden metafizik bir kaygıya, ölüm korkusunun bir saflık özlemine, büsbütün vazgeçişin çelişkili bir kahramanlığa, umutsuzluğun gurura, delilik nsezisinin anonimlik arzusuna, çığlığın sessizliğe, heyecanın hiçliğe karıştığı karmaşık bir dramın gerçekleştiğini duyumsarken, soyut felsefeyle nasıl ilgilenebilir? Üstelik bu eğilimler birbirine karışıp aşırı bir kaynamayla, içsel bir delilikle mutlak karışıklığa doğru yükselirler. Bu her türlü sistemli felsefeyi, her türlü kesin yapıyı dışlar. Birçok zihin işe biçimlerin dünyasıyla başlayıp, sonunda karışıklığa varmıştır. Bu yüzden, ancak şiirsel biçimde felsefe yapabilirler. Ama karışıklığın bu düzeyinde, önemli olan tek şey deliliğin işkenceleriyle zevkleridir.

ZARAFETİN ÖZÜ

Yaşama körü körüne bağlılığımızı aşmanın çekiciliğinden bizi kurtarabilecek birçok yol vardır; ama yalnızca zarafet varoluşun akıl dışı güçlerle bağını koparmayan bir uzaklaşma sağlar; çünkü o, yaşamın saf büyüyle karmaşık ritminin tazeliğini bütünüyle koruyan yararsız bir sıçrayış, çıkar gözetmeyen bir atılımdır. Her zarafet bir havalanma, bir yükseliş hazzıdır.

Zarif hareketler salınımlarıyla dünyanın üstünden hafifçe, özdeksizce süzülme izlenimini yaratırlar. Kendiliğindenliklerinde kanat çırpışın inceliği, gülümsemenin doğallığı, bir ilkbahar hayalinin arılığı vardır. Dans zarafetin en canlı ifadesi değil midir? Zarafetin kazandırdığı yaşam duygusu zarafeti özdeksiz bir gerilime, her türlü hassas ritimde içkin olan uyumu asla aşmayacak arı bir canlılık akışına dönüştürür. Zarafet her zaman bir yaşam düşü gibi nedensiz bir oyun, sınırlarını kendi içinde bulan bir yayılım içerir. Bu yüzden hoş bir özgürlük, doğrudan ve kendiliğinden gelişen bir koyuveriş, ışıklı ve lekesiz bir düş yanılsaması yaratır. Umutsuzluksa, bireyselleşmenin en yüksek noktasını, acılı ve eşsiz bir içselleştirmeyi, dorukların üstünde yalıtılmayı sergiler. Bir kopuşun sonucu olan, sizi yalnızlığın doruklarına taşıyan her durum bireyselleşmeyi yoğunlaştırıp, en yüksek noktaya taşır. Oysa zarafet, yalıtılma duygusunu dışlayan uyumlu bir duyguya, saf bir gerçekleşmeye varır. Yaşamın, çatışkılarını ve şeytanca diyalektiğini yadsıyıp aştığı, çelişkilerin, geri döndürülemezliğin, alın yazısının geçici olarak ortadan yiterek, yerlerini bir tür yüceltilmiş varoluşa

bıraktıkları bir yanılsama durumu yaratır zarafet. Bununla birlikte zarafet, gerek yüceltme gerekse havai arılık açısından ne denli zengin olursa olsun, bu özellikler yüceliğin gerçekleştiği doruklardaki büyük arınmaya asla erişemezler. Gündelik deneyimler yaşamı asla aşırı bir gerilim, içsel bir baş dönmesi noktasına taşımaz, ağırlıktan kurtarmaz, ölümün simgesi olan yerçekimini –bir süreliğine bile olsa– yenemezler. Buna karşılık, zarafet yeraltındaki çekim güçlerinin baskısının alt edilişini, yaşamın hayvan pençelerinden ve şeytanca eğilimlerinden kurtuluşunu simgeler. Yaşamın o anlarda daha aydınlık, pırıl pırıl görünmesine şaşırmamak gerekir. Yaşam, şeytanlıkla olumsuzluğu biçimsel bir uyuma doğru aşarak, inancın karmaşık yollardan geçip ancak çelişki ve acılardan sonra ulaşabildiği erince, ondan çok daha hızlı bir biçimde ulaşır. Dünyada ne kadar çok çeşitlilik var, zarafetin yanında, sizi tüketene dek kemiren sürekli bir korkunun olduğunu düşününce hele... Daha önce hiçbir zaman her şeyden korkmamış, dünya karşısında dehşete kapılmamış, evrensel kaygıyı, en aşırı tasayı, her anın işkencesini tatmamış kişi fiziksel gerilimin, bedenin çılgınlığının, ölümün deliliğinin ne demek olduğunu asla anlamayacaktır. Derin olan her şey hastalıktan doğar; hastalıktan ileri gelmeyen şeylerin ancak estetik ya da biçimsel bir değeri olabilir. Hasta olmak demek, isteseniz de istemese-niz de, doruklarda yaşamak demektir. Öte yandan, doruklar yalnızca yüksekliklere değil, ayrıca uçurumlara, derinliklere de işaret eder. Her doruğun altında bir abis uzanır, çünkü insan her an doruktan düşebilir —kaldı ki tepelere ulaşmanızı sağlayan şey de bu düşüşlerdir. Zarafetse, bir hoşnutluk, hatta mutluluk durumunu simgeler: Onda ne uçurumlar, ne büyük acılar vardır. Neden kadınlar erkeklerden daha mutludurlar? Bunun tek nedeni zarafetle naifliğe kadınlarda son derece daha fazla rastlanması değil midir?

Kuşkusuz, onlar da hastalıklardan ya da doyumsuzluklardan yakalarını kurtaramazlar, ama saf zarafetleri onlara tehlikeli gerilimlere yol açmayan yüzeysel bir denge sağlar. Kadın zihinsel planda hiçbir şeyi tehlikeye atmaz, çünkü yaşamla zihin çatışkısı onda erkekte olduğu kadar yoğun değildir. Zarif bir varoluş duygusu sizi artık yaşamıyormuşsunuz gibi yaşatan metafizik açığa çıkışlara, son anların perspektifine, temel gerçekliklerin görüşüne varmaz kesinlikle. Kadınlar şaşırtıcıdır: Üstlerine ne kadar çok düşünülürse, o kadar az anlaşılırlar. Dünyanın en gizli özü üstüne düşündüğünüz ölçüde çıtınızı çıkaramamanıza neden olan sürece benzer bir süreçtir bu. Ama bu durumda, anlaşılmaz bir sonsuzluğun karşısında şaşkınlık içinde kalırken, kadının boşluğu size bir *gizem* gibi görünür. Kadının görevi erkeğin zihnin kıvrandırıcı baskısından kurtulmasını sağlamaktır; kadın kurtuluş olabilir. Zarafet dünyayı kurtaramasa da kadınları kurtaracaktır.

ACIMANIN BOŞLUĞU

Şu yeryüzünde, sağırılar, körler ya da deliler varken, insanda nasıl idealler olabilir? Bir başkasının göremediği gün ışığına ya da duyamadığı sese nasıl sevinebilirim? Ben herkesin karanlığından sorumlu olduğumu düşünüyor, kendimi bir ışık hırsızı olarak görüyorum. Gerçekten de görmeyenlerden gün ışığını, duymayanlardan da sesi çalmıyor muyuz? Delilerin içine düştüğü karanlığın sorumlusu bizim bilinç açıklığımız değil mi? Nedenini bilmeden, bunları düşündüğümde, yürekliliğimi de istencimi de yitiriyorum; düşünce gereksiz, acıma boş görünüyor bana. Herhangi birinin üzüntüsüne acıyabilecek kadar normal biri olarak görmüyorum kendimi. Acıma yüzeyselliğin işaretidir: Parçalanmış yazgılarla çaresi olmayan üzüntüler sizi ya avaz avaz bağırtır ya da sürekli bir tepkisizliğe sürükler. Acıma ve duygulanma hem etkisiz, hem de onur kırıcı şeylerdir. Üstelik insan, kendisi sonsuz bir acı çekerken, başkasının acısına nasıl üzülsün? Acıma duygusu insanı hiçbir şeye zorlamaz, bu yüzden çok sık rastlanan bir duygudur. Şu dünyada hiç kimse başkasının çektiklerinden ötürü ölmemiştir. Bizim için öldüğünü ileri süren kişiye gelince, o ölmemiştir: Öldürülmüştür.

SONSUZLUK VE AHLAK

İyiyle kötünün ne olduğunu bugün kimse söyleyemez. Gelecekte de aynı şey geçerli olacaktır kesinlikle. Göreceliğin pek önemi yok: Önemli olan tek şey bu ifadeleri kullanmanın olanaksızlığı. Ben neyin iyi neyin kötü olduğunu bilmeden, birtakım eylemleri iyi birtakım eylemleri de kötü olarak niteliyorum. Bunları neye göre söylediğimi sorsalar yanıt veremem. İçgüdüsel bir süreç, şeyleri ahlak ölçütlerine göre değerlendirmemi sağlıyor; sonradan düşününce, değerlendirmelerimi asla doğrulayamıyorum. Ahlaki değerler artık *yaşamın düzeni içinde* oluşmayıp aşkın bir bölgede açığa çıktıkları için, ahlak öyle karmaşık, öyle çelişkili bir şeye dönüştü ki yaşamsal, akıl dışı eğilimlerle bağı çok zayıfladı. Bir ahlak nasıl temellendirilebilir? İyi sözcüğü mi demi bulandırıyor, çok yavan, anlamsız bir sözcük. Ahlak bize iyiliğin zaferi için çalışmamızı buyurur. Peki, ama nasıl? Ödevlerimizi yerine getirerek ve saygı, özveri, alçak gönüllülük gibi duygularla. Bana göre bunlar anlamsız, boş sözler: Yalın gerçeklik karşısında ahlaki ilkeler öyle boş kalıyor ki, sonuçta insan, herhangi bir ölçüt olmaksızın yaşamak daha iyi olmaz mı, diye düşünüyor. Hiçbir ölçütü, biçimi, ilkesi olmayan bir dünya isterdim —bir belirsizlik dünyası. Çünkü bizim dünyamızda, herhangi bir kuralcı saltçılıktan daha çok çileden çıkarıyorlar insanı. Kafamda kuralların yerinde olup olmadığını tartışmanın artık anlamsız olacağı bir fantezi, bir düş dünyası kuruyorum. Her şekilde, gerçeklik özünde akıl dışı olduğuna göre, iyiyi kötünden ayırmak neye yarar —herhangi bir şeyi *ayrı bir yere koymak* neye yarar? Ahlakın sonsuzluk karşısında her şeye

karşın kurtarılabileceğini savunanlar tamamen yanılıyorlar. Hazzın, küçük doyumların, günahın zaferine karşın, sonsuzluk karşısında, geriye yalnızca doğru davranışlarla ahlaka uygun işlerin kalabildiğini ileri sürüyorlar. Geçici düşkünlüklerle hazlardan sonra, sonunda –dediklerine göre– kazanan iyilik, son gülen erdem oluyor. Akıllarından geçirmedikleri şey şu: Sonsuzluk yüzeysel doyumlarla hazları ortadan kaldırıyorsa, adına erdem, doğru davranış, ahlaka uygun iş denen şeyleri de ortadan kaldırır. Sonsuzluk ne iyiliğin ne de kötülüğün zaferine varır: O her şeyi geçersiz kılar. Epikürcülüğün sonsuzluk adına yerilmesi anlamsızdır. Acı çekmem adımı neden yaşamdan tat alan birininkinden daha kalıcı kılsın ki? Nesnel olarak konuşursak, bir başkası şehvete gömülmüşken, bir bireyin can çekişerek kasılması ne anlama gelebilir? Kişi ister acı çeksin ister çekmesin, hiçlik ayırım gözetmeksizin hepimizi yutacak, geri dönüşü olmayacak biçimde, sonsuza dek. Sonsuzluğa nesnel bir erişimden söz edilemez, yalnızca zaman deneyimindeki süreksizliklerin meyvesi olan öznel bir duygu vardır. İnsanın yarattığı hiçbir şey kesin bir zafer kazanamaz. Çok daha güzel yanılısamalar varken, neden ahlaki yanılısamalarla sarhoş olalım ki? Sonsuzluk karşısında ahlaki kurtuluştan söz edenler, ahlaki edimin zaman içindeki sonsuz yankısını, sınır tanımayan çınlayışını düşünüyorlar. Bundan daha yanlış bir şey olamaz, çünkü sözüm ona erdemli kişiler –gerçekte, düpedüz ödlekler– dünyanın bilincinden, hazzın ardında koşanlara göre çok daha çabuk silinip giderler. Her şekilde, bunun tersi geçerli olsa bile, birkaç on yıl daha kazanmanın ne anlamı var? Doyuma ulaşamayan her haz yaşam açısından kaçırılan bir fırsattır. Acı çekmek adına, dünyaya uçarılıkları, aşırılıkları yasaklamaya kalkacak değilim. Bırakalım vasat insanlar hazların sonuçlarından söz etsinler: Acının sonuçları daha ağır değil mi?

Yalnızca vasat bir kişi ölmek için yaşlılığa erişmeyi ister. Dolayısıyla, acı çekin, sarhoş olun, haz kadehini dakin kafanıza, ağlayın ya da gülün, sevinçten ya da umutsuzluktan çığlıklar atın —geriye nasılsa hiçbir şey kalmayacak. Ahlakın her türlüşü, bu yaşamı, kaçan fırsatlar yığınınna çevirmekten başka bir amaç taşımaz.

AN VE SONSUZLUK

Sonsuzluk ancak deneyim olarak, yaşanmış bir şey olarak anlaşılabilir. Onun nesnel olarak düşünülmesinin birey için bir anlamı yoktur, çünkü insanın zamansal sonluluğu sonsuz bir süreyi, sınırsız bir süreci kafasında canlandırmasına engel olur. Sonsuzluk deneyimi öznel tepkilerin yoğunluğuna bağlıdır, sonsuzluğa giriş ancak zamansallığın aşılmasıyla gerçekleşebilir. Geriye –art arda gelen anların yarattığı serap aşıldıktan sonra– yalnızca anın sizi dosdoğru zaman dışılığı sürükleyen azgın yaşanmışlığının kalabilmesi için, zamana karşı çetin, sürekli bir mücadele gerekir. Peki, ana mutlak biçimde gömülmek sonsuzluğa erişimi nasıl sağlar? Oluş algısı anların yetersizliğinden, göreceliğinden kaynaklanır: Zamansallığa ilişkin keskin bir bilinçle donanmış kişiler her saniyeyi bir sonrakini düşünerek yaşarlar. Buna karşılık, sonsuzluğa ancak her türlü bağlantı ortadan kaldırılarak, her anı mutlak biçimde yaşayarak erişilir. Her sonsuzluk deneyimi bir sıçrama, bir dönüşüm gerektirir, çünkü pek az insan sonsuzluğun seyrindeki o dingin erince ulaşabilmek için gereken gerilimin üstesinden gelebilir. Önemli olan şey süre değil, o seyrin gücüdür. Aışılágelen deneyimlere dönüş bu yoğun deneyimin verimini azaltmaz kesinlikle. Seyrin *sıklığı* çok önemlidir: Yalnızca yineleme, zevklerin dünya dışı bir görünüme, ısıltılı bir aşkınlığa büründüğü sonsuzluk sarhoşluğuna erişilmesini sağlar. Ardışıklıktan yalıtılan her ana mutlak, ama özelliğini bütünüyle koruyan, herhangi bir gerçek dışı öge ya da fantezi içermeyen bir özellik kazandırılır. Sonsuzluk perspektifinde zaman, bireysel an zinciriyle birlikte,

gerçek dışı olmasa da en azından temel gerçeklikler karşısında anlamsızdır.

Sonsuzluk herhangi bir şeyden ötürü pişmanlık duymadan, umutlanmadan yaşamınızı sağlar. Her anı yalnızca kendisi için yaşamak: Beğeni ve gruplandırmaların göreceliğini aşmak, zamansallığın bizi hapsettiği içkinlikten kurtulmaktır. Yaşama içkin yaşayış, zamanda eş zamanlı yaşayış olmaksızın olanaksızdır, çünkü gitgide ilerleyen, dinamik bir etkinlik olarak yaşam zamansallığı gerektirir; eğer zamansallıktan yoksun kalırsa, dramatik özelliğini yitirir. Yaşam ne kadar yoğunsa, zaman da o kadar önemli, o kadar açığa çıkarıcıdır. Ayrıca, yaşam yalnızca zamanda kendini gösterebilecek birçok yön, birçok atılım sunar. Yaşamdan söz ederken, *anlara* değiniriz; sonsuzluktan söz ederken ise ana. Sonsuzluk deneyiminde, zamana karşı kazanılan bu zaferde, onların aşılmasında, bir yaşam eksikliği yok mudur? Bir dönüşüm gerçekleşir, yaşamda yaşamsal eğilimlerin çatışkısıyla diyalektiğinin bir biçimde arıtıldığı farklı bir plana doğru bir sapma olur ansızın. Doğulu ustalar gibi sonsuzluğun seyrine yetenekli kişiler, bizim zamanı aşmak için nasıl mücadele ettiğimizi bilmezler, bizim gibi zamansallığa derinlemesine batmış kişilerin içselleştirme çabalarını bilmezler. Sonsuzluğun seyri bile bizim için fethedici görülerle tuhaf zevklerin kaynağıdır. Sonsuzluk bilinciyle donanmış birey her şeyi yapabilir, çünkü onun için farklılaşmalar büyük bir vazgeçişin sonucu gibi görünen aşırı dingin bir imgenin içinde erir. Sonsuzluk bir erkeğin bir kadına, kendi yazgısına ya da umutsuzluğuna duyduğu tutkuyla sevilmez; ama sonsuzluğun bölgelerine eğilim bir yıldızın ışığının dinginliğine doğru bir atılım gibi çekicidir.

TARİH VE SONSUZLUK

Neden tarihin içinde yaşamayı, içinde yaşadığım dönemin ideallerini benimsemeyi, kültürle ya da toplumsal sorunlarla ilgilenmeyi sürdürmek zorunda olayım ki? Kültürden de tarihten de usandım; dünyanın acılarıyla özlemlerini benimsemem neredeyse olanaksız artık. Tarihi aşmak gerek: Ne geçmişin, ne şimdinin, ne de geleceğin bir önemi kaldığında, *nerede* ve *ne zaman* yaşadığınıza aldırmadığınızda bu aşamaya geçiyorsunuz. Bugün yaşamak neden Eski Mısır'da yaşamaktan daha iyi olsun? Başka dönemlerde yaşamış, Hristiyanlığı ya da bilim alanındaki keşiflerle buluşları tanımamış insanların yazgısına üzülmek kadar aptalca bir şey olamaz. Yaşam anlayışları arasında bir hiyerarşi kurulamayacağı için, herkes hem haklı hem de haksızdır. Her dönem kendi içinde, kendi kesinlikleri içine hapsolmuş bir dünya kurar, derken yaşamın dinamizmiyle tarihin diyalaktığı yine bir o kadar sınırlı, bir o kadar yetersiz yeni formüller üretir. Kimilerinin yalnızca tarihle ilgilenebilmesine şaşıyorum, tarihin gözümde hiç değeri yok. Geçmişte kalmış ideallerin, öncellerimizin inançlarının incelenmesi ne getirebilir ki? İnsanın yarattığı şeyler, olağanüstü olsalar bile, beni hiç ilgilendirmiyorlar. Aslında, sonsuzluğun seyrinin üstümde çok daha yatıştırıcı bir etkisi yok mu? İnsan/tarih değil, *insan/sonsuzluk* —işte içinde soluk almamıza bile değmeyen bir dünyada kabul edilebilecek bir ilişki. Kimse tarihi yalnızca huysuzluktan yadsımaz; buna pek az kişinin varlığından kuşkulanabileceği çok büyük trajediler neden olur. Sizin tarihi önce soyut olarak düşünüp, sonra akıl yürütme yoluyla yadsıdığınız düşünülecektir,

oysa yadsımanızın nedeni derin bir bunalımdır. İnsanlığın geçmişini bütün olarak yadsıdığımda, tarihsel yaşamı benimsemeyi reddettiğimde, aklın almayacağı denli büyük ve ölümcül bir acı kaplıyor içimi. Bu düşüncelerin edimselleştirip yoğunlaştırdığı şey gizli bir üzüntü mü yoksa? İçimde ölümle hiçliğin acı tadı var, beni amansız bir zehir gibi kavuruyor. Öyle üzgünüm ki, bütün dünya gözümde bütün çekiciliğini yitirmiş gibi. Ölesiye üzgünken nasıl hâlâ güzellikten söz edip, estetikle ilgilenebilirim ki?

Artık hiçbir şey bilmek istemiyorum. İnsan tarihi aşarak, sonsuzluk deneyimi için bir tür üst bilince ulaşır. Bu üst bilinç sizi aslında bu dünyadaki çatışkıların, çelişkilerin, belirsizliklerin anlamlarını yitirdikleri, varoluşla ölümün unutulduğu bir bölgeye taşır. Sonsuzluk meraklılarını harekete geçiren şey ölüm korkusudur: Gerçekte, sonsuzluk deneyiminin tek yararı size ölümü unutturmasıdır. İyi de seyir durduğunda ne olacak?

ARTIK İNSAN OLMAMAK

İnsanın dünyada yüzüstü bırakılmış, mutsuz bir hayvan olduğuna, doğada daha önce hiç görülmemiş ve kendine özgü bir yaşama biçimi bulması gerektiğine gitgide daha çok inanıyorum. Sözde özgürlüğü ona doğadaki herhangi bir tutsaklıktan daha fazla acı veriyor. Dolayısıyla insanın kimi zaman bir bitkiyi, bir çiçeği kıskanmasında şaşılacak bir şey yok. Kusursuz bir bilinçsizlikle güneşin altında serpilip sonra solan bir bitki gibi yaşamayı istemek için, toprağın verimine katkı sağlamayı ve yaşamın akışının ad-sız bir ifadesi olmayı istemek için, insanlığın anlamından umudu kesmek gerekir. Neden varoluşumu bir bitkininkiyle değişmeyeyim? Ben, insan olmak ne demek, ideallerinin olması, tarihin içinde yaşamak nedir biliyorum: Bu gerçekliklerden hâlâ bir şey umabilir miyim? İnsan olmak kuşkusuz çok önemli bir şey! Aynı zamanda trajik bir şey, çünkü insan doğanınkinden çok daha karmaşık, dramatik, kökten yeni bir varoluş düzeninde yaşar. İnsanlık durumundan uzaklaştıkça, varoluş dramatik yoğunluğunu yitirir. İnsan sürekli olarak dramla acının tekelinesi kendine mâl etmeye çalışır; bu yüzden de kurtuluş onun için kıyasıya yakıcı, çözülmez bir sorundur. Ben insan olmaktan gurur duyamıyorum, çünkü bu olayı dibine kadar yaşadım. Yalnızca onu yoğun biçimde yaşamayanlar insan olmaktan gurur duyabilirler, çünkü onların yaptığı tek şey hâlâ insan olmaya çalışmaktır. Büyülenmeleri çok doğaldır: Hayvan ya da bitki evresini yeni aşanların insanlık durumuna can atması anlaşılır bir şeydir. Ama onun ne demek olduğunu bilenler ondan başka her şey olmak isterler. Elimden

gelseydi, her gün farklı bir hayvanın ya da bitkinin yaşamını sürer, tüm çiçek türlerine, güle, dikene, ota, dalları бүkүlmüş bir tropikal ağaca, dalgalarla oynayan bir su yosununa, dağlarda rüzgârlara boyun eğen bir bitki örtüsüne, sonra cıvıltısıyla kulağı okşayan bir kuşa ya da ciyak ciyak bağırان bir yırtıcıya, göçebe ya da yerleşik bir hayvana, bir orman hayvanına ya da bir evcil hayvana dönüşürdüm. Tüm bu farklılıkları yabanıl, bilinçsiz bir taşkınlıkla yaşamak, doğanın köşe bucağını katetmek, kendimi doğal bir süreç gibi yapmacıksız, saf bir zarafetle dönüştürmek beni mutlu ederdi. Nasıl da daldardım yuvalara ya da mağaralara, ısızsız dağlara, denizlere, tepelerle ovalara! Yalnızca yaşamsal biçimlerin kıvrımlarına, bitkilerin görselliğine göre yaşanan bu kozmik serüven içimde yeniden insan olma isteğini uyandırabilir. Çünkü hayvanla insan arasındaki fark, hayvan hayvandan başka bir şey olamazken, insanın insan-olmayan, demek ki kendisinden başka bir şey olabilmesidir —işte ben de bir insan-olmayanım.

BÜYÜ VE ALIN YAZISI

Büyülü bir duyarlılıkla donanmış kişilerdeki sevinci kafamda canlandırmakta güçlük çekiyorum; o insanlar her şeyi yapabileceklerine, her türlü direnci kırabileceklerine, her engeli aşabileceklerine inanırlar. Büyü, varoluşla öyle sıkı bir bağ içerir ki her türlü öznel belirti yaşamın nabzına indirgenir. Onda yaşamsal akışla bütünleşmenin getirdiği bir bütünlük vardır. Büyülü duyarlılık ancak sevince açabilir kapısını, çünkü alında yazılı olan şey, varoluşun içsel yapısının bir parçası değildir. İnsanın her şeyi yapabileceğini duyumsaması, mutlak olanı avucunun içinde tutması, kendi taşkınlığının dünyanınkiyle karıştığını görmesi, içinde evrensel ritmin çılgınca titreştiğini duyması, her şeyle hemhâl olması, varoluşu uyarıcı olduğu ölçüde kavraması, dünyanın anlamının en kusursuz ifadesiyle her an edimselleştiğini görmesi —tüm bunlar ona kafada canlandırılması güç bir tür sevinç verir, bu sevinci yalnızca büyü bir duyarlılığı olan kişiler tadabilir. Büyü için hastalık yoktur, varsa da yenilmez olmayan, iyileştirilebilecek hastalıklar söz konusudur. Büyülü iyimserlik her şeye denklik açısından bakar; dolayısıyla hastalığı bireyselleştirip, ona özel bir tedavi uygulamaya kalkmak boş görünür. Büyü, olumsuzluğu ve yaşam diyalektiğinde şeytanca bir özü olan her şeyi bütünüyle yadsıyıp çürütür. Bu tür bir duyarlılıktan yararlanan kişi acı gerçeklerden, sefaletten, yazgıdan, ölümden hiçbir şey anlamaz. Büyünün yarattığı yanılsamalar dünyada *onarılamaz olan şeyleri* yadsır, ölümü alında yazılı olan, evrensel bir gerçeklik olarak reddeder. Öznel açıdan, bu olay insana sonsuz bir mutluluk, şen bir taşkınlık verir; çünkü

sonrasında o insan asla ölmeyecekmiş gibi yaşar. Kaldı ki ölüm sorunu bütünüyle öznedeki ölüm bilincine bağlıdır: Bu bilinç olmazsa, hiçliğin bir parçası olmanın hiçbir önemi olmaz. Ama sürekli bir ölüm duygusuyla bilincin son kertesine varılır.

Alın yazısının bilincine varmış olanlar, çözülemez ve onarılamaz şeylerin var olduğunu düşünenler, çaresizliğin bu dünyanın en önemli yanlarından biri olduğunu anlayanlar çok daha karmaşık insanlardır. Çünkü temel gerçekliklerin hepsi, yaşamın şartları ve içkin sınırları aşma konusundaki yetersizliğine dayanan alın yazısının etkisi altındadır. Büyü, kuşkusuz, özle ilgili olmayan ve az önemli şeyler için yararlıdır, çoğunlukla sessizlik isteyen –büyülü duyarlılık sessiz kalamaz– metafiziğin gerçeklikleri karşısında değersizdir. Alın yazısının, acıklı bir biçimde işin içine karışmadan ortaya koyamayacağımız büyük sorunlar karşısındaki yetersizliğinin keskin bilinciyle yaşamak, doğrudan bu dünyanın karşısına dikilen ana soruyla yüzleşmek demektir.

AKILALMAZ SEVİNÇ

Siz umutsuzlukla can çekişmenin bir hazırlık aşaması olduğunu, idealin onları aşmaya dayandığını, uzun süre onların etkisi altında yaşayan birinin bir otomata dönüşeceğini ileri sürüyorsunuz. Sevinci tek kurtuluş yolu olarak görüyor, geriye kalan her şeyi küçümsüyorsunuz. Can çekişme saplantısını bencillik olarak niteliyor, cömertliğin yalnızca sevinçte olduğunu düşünüyorsunuz. O sevinci bize sunuyor; iyi de onu dışarıdan nasıl kabul etmemizi bekliyorsunuz? Çünkü sevinç içimizde belirmediği sürece, kendi kaynaklarımızdan, kendi ritmimizden doğmadığı sürece, dışarıdan gelecek müdahaleler hiçbir işe yaramaz. Sevinemeyenlere sevinci salık vermek ne de kolay! Delilik takıntısı size gece gündüz işkence ederken nasıl sevinebilirsiniz ki? İlkide bir sevinci öne sürenler, acaba her an çökebilecek olmanın kaygısı, bu korkunç önsezinin insana sürekli işkence etmesi nasıl bir şey, farkındalar mı? Buna bir de deliliğinden de dirençli ölüm bilinci ekleniyor. Ben de sevincin cennete yaraşacak bir durum olmasını isterim, ama sevince ancak doğal bir biçimde evrilerek erişilir. Günün birinde, biz de can çekişme anlarının takıntısının üstesinden gelebilir, dingin bir cennete ulaşabiliriz. Cennetin kapıları gerçekten bana sonsuza dek kapalı mı? Şimdiye dek, anahtarını bulamadım.

Sevinemediğimiz için bize ancak acıların yolu, çılgınca ve sınırsız bir taşkınlığın yolu kalıyor. Öyleyse, can çekişme anlarının deneyimini en son ifadesine taşıyalım, içimizdeki dramı doruklarında yaşayalım! O zaman geriye yalnızca aşırı bir gerilim kalacak, sonra o da yitip arkasından biraz

duman yükselecek... Çünkü içimizdeki ateş her Ŗeyi yakıp kl edecek. Sevincin doğrulanmasına gerek yok; o övme-mizi gerektirmeyecek denli saf, cömert bir durumu simge-liyor. Organik umutsuzlar için olanaksız bir Ŗey olan sevinç, rastlantısal umutsuzlara, doğrulanmasına gerek olmayaca-k kadar çekici gelir. Mutlak umutsuzluk mutlak sevinç-ten bin kat daha karmaşıktır. Cennetin kapıları bu yüzden mi umudunu yitirmiŖlere dar geliyor yoksa?

ACININ MUĞLAKLIĞI

Herkes acıyı ya da hastalığı alt ettikten sonra, ruhunun derinliklerinde –ne kadar belli belirsiz, cılız olsa da– bir üzüntü duyar. Uzun süre, yoğun bir acı çekenler toparlanmayı isteseler de, olası iyileşmelerini bir yitim olarak görme eğilimindedirler. Acı varlığın ayrılmaz bir parçası olduğunda, onun aşılması, yitirilen bir nesne gibi ister istemez üzüntü yaratır. Benliğimin en iyi yanlarını da yitirdiğim her şeyi de acıya borçluyum. Bu yüzden insan acıyı ne sevebilir ne yerebilir. Ona karşı özel, tanımlanması güç, ama alaca karanlığın ışığı gibi büyüleyici ve çekici bir duygu var içimde. Acıda sonsuz mutluluk bir yanılsamadan başka bir şey değildir; çünkü yıkımı engelleyebilmek, acının kaçınılmazlığıyla uzlaşmayı gerektirir. Yaşamın son kaynakları bu aldatıcı sonsuz mutlulukta yatar. Acıya verilebilecek tek ödün iyileşmenin yarattığı üzüntüyle sınırlıdır, ama bu aşırı belirsiz ve dağınık üzüntü bilince yansımaz. Ortadan kalkan her acı karmaşık bir duygu yaratır, hani sanki yeniden dengeye kavuşmamız, bizi bir yandan kıvrandıran bir yandan da büyüleyen, gözümüz arkada kalmaksızın bırakmadığımız bölgelere erişimi sonsuza dek engelleyecekmiş gibi. Acı bize güzelliği gösteremediğine göre, başka hiçbir ışık bize çekici gelemez. Acının karanlığı mıdır bizi hâlâ kendine çeken?

HER ŞEY KÜL OLACAK

Bana yaşamın bir anlamının olmadığını düşündüren öyle çok Şey görüyorum ki, onları saymaya gerek yok: Umutsuzluk, sonsuzluk ve bir de ölüm bunlar arasında en çok öne çıkanlar. Ama birçok özel veri de sizi yaşamın anlamını bütünüyle yadsımaya itiyor. Varoluş karşısında, doğruyla yanlışın bir önemi kalmıyor, önemli olan tek Şey kişisel tepkimiz. Öznelcilik, denecektir. Ne önemi var? Anın sizi sonsuzluk planına taşıması gibi, öznel deneyim de evrensellik planına taşımıyor mu? İnsanlar yalnızlığa ne kadar az değer veriyorlar! Yalnızlığın doğurduğu her Şeyi kısır ilan etmeye bakıyorlar hemen; yalnızca toplumsal değerlere bağlı kalıp, her birinin bu değerlere katkı sağladığu yanılısamasıyla oyalanıyorlar. Her biri bir Şey yapmak, gerçekteştirdiğu Şeyler sayesinde yaşama tutunmak istiyor. Gerçekteştirdiğu Şeyler kül olmayacakmış gibi!

Hiçbir Şeyden hoşnut değilim. Beni Tanrı seçselerdi bile anında istifa ederdim, dünya bana indirgenseydi, bütün dünya ben olsaydım kendimi parçalar ve un ufak ederdim. Nasıl her Şeyi anladığımı sandığım anlar yaşayabiliyorum?

BİR AŞK BİÇİMİ OLARAK HEYECAN

Kimi insanlar vardır, yaşam onlar için çelişkilerin ve kaosun pençesindekilerin anlamakta güçlük çekeceği bir arılığa, bir saydamlığa kavuşur. İç çatışmalar yaşayan, kendini özel bir dramda tüketen, çaresizliğin etkisi altındaki bir yazgıya katlanan birinin yaşamında aydınlığa yer yoktur. Varoluşları herhangi bir engelle karşılaşmaksızın akıp gidenlerse, dünyanın ısıltılı, büyüleyici görüldüğü bir dinginliğe, bir hoşnutluğa erişirler. Bu dünyayı sevincin, çekiciliğin ısıltılarıyla dolduran heyecan değil midir? Heyecan aşkın özel bir biçiminin keşfedilmesini sağlar, kendini dünyaya bırakmanın yeni bir yolunu açığa çıkarır. Aşkın o kadar çok yüzü, o kadar çok görünümü, saptığı o kadar çok farklı yön vardır ki onun özünü ya da ana biçimini ortaya çıkarmak güçtür. Her türlü aşk anlayışında, aşkın ana kaynağını, özünde nasıl gerçekleştiğini saptamak çok önemlidir. Cinsiyetler arası aşktan, Tanrı, sanat ya da doğa aşkından söz edilir, ayrıca örneğin bir aşk türü olarak heyecandan da söz edilir. Peki, bunlar arasında ötekilerin bağlı olduğu, hatta ondan türediği aşk biçimi hangisidir? Teologlar temel aşk biçiminin *amor Dei*¹ olduğunu savunurlar: Öteki aşklar onlara göre bunun soluk yansımalarıdır. Estetiğe eğilimli kimi panteistler doğayı, katıksız estetikler sanatı yeğler. Sırtlarını biyolojiye dayayanlara göre, duygusallık olmaksızın, yalın haliyle cinsellik, kimi metafizikçiler için de evrensel kimlik duygusudur aşkın kaynağı. Bununla birlikte, savunduğu aşk biçiminin gerçekten de insanın yapıtaşını

1 Tanrı aşkı. -ç.n.

oluşturduğunu kimse kanıtlayamayacaktır, çünkü tarih ölçeğinde, bu biçim öyle çok farklılık gösterecektir ki onun temel özellikleri asla belirlenemeyecektir. Ben temel biçimin, katıksız cinselliğe indirgenmek şöyle dursun zenginliği kolaylıkla kavranabilecek birtakım duygusal durumları da içeren, erkekle kadın arasındaki aşk olduğunu düşünüyorum. Kim Tanrı, doğa ya da sanat için –insanın yoğun biçimde sevmeyeceği kadar soyut gerçeklikler– intihar etmiştir ki? Aşk bireyselliğe, somut ve biricik olana bağlı olduğu ölçüde yoğunudur; bir kadın dünyada kendisini farklı kılan şey için, kendine özgü nitelikleri nedeniyle sevilir: Aşkın aşırı güçlü olduğu anlarda, onun yerini başka hiçbir şey tutamaz. Aşkın tüm öteki biçimleri, özerk olmaya çalışsalar da, bu temel aşkın çerçevesine bağlı kalırlar. Dolaşısıyla heyecan Eros'un alanından bağımsız olarak değerlendirilir, oysa o özgürleştirici gücüne karşın aşkın tözüne kök salmıştır. Heyecanlı insanın doğasında kozmik, evrensel bir kavrayış, her şeyi özümseme, her yöne sapabilme, her işe yalnızca bir şey gerçekleştirmenin zevki, harekete geçme tutkusu için taşkın bir canlılıkla el atma yeteneği vardır. Heyecanlı kişi ne ölçüt ne perspektif ne de hesap bilir, tek bildiği kendini bırakış, işkence ve bir de özveridir. Bir şey gerçekleştirmenin sevinci, etkinliğin esrikliği bu tür insanların en büyük özellikleridir; onların gözünde yaşam, insanı yıkım güçlerinin zayıfladığı bir yükseklığe taşıyan bir atılımdır. Hepimiz heyecanlı anlar yaşarız, ama bunlar bizi tanımlayabilecek kadar sık gerçekleşmez. Benim burada sözünü ettiğim şey sarsılmaz bir heyecandır: O, bozgun nedir bilmez, çünkü nesneye önem vermez, olduğu haliyle girişimin ve etkinliğin tadını çıkarır, bir eyleme onun anlamını ya da yararını uzun uzadıya düşündüğü için değil, başka türlü yapamayacağı için girişir. Heyecanlı kişi başarıya ya da başarısızlığa bütünüyle kayıtsız olmasa da,

bunlar kendisini yüreklendiren ya da gözünü korkutan durumlar değildir: O bu dünyada başarısızlığa uğrayacak son kişidir. Yaşam özünde düşünüldüğünden çok daha sıradan, çok daha parçalıdır: Bizim durmaksızın düşüp, dürtülerimizin canlılığını yitirmemiz, kendimize biçimler dayatmamız, üretkenliğe ve iç dinamizme zarar verecek biçimde çürümemiz de bundan kaynaklanmıyor mu? Yaşamsal akışkanlığı yitirmemiz hem kavrayışımızı, hem de yaşamı cömertçe benimseme yeteneğimizi yok ediyor. Yalnızca heyecanlı kişi yaşlılığa dek canlı kalır: Ötekiler –insanların çoğu gibi– ölü doğmadılarsa erken ölürlər. Gerçek heyecanlılara ne kadar az rastlanıyor! Herkesin her şeye âşık olduğu bir dünya düşünebilir miyiz? Öyle bir dünya cennet imgesinden bile çekici olurdu, çünkü yücelikle cömertliğin aşırılığı her türlü cennet görüşünü aşar. Heyecanlı kişideki sürekli yeniden doğma yeteneği onu şeytanca eğilimlerin, hiçlik korkusunun, can çekişme işkencesinin ötesine taşır. Onun yaşamı trajik nedir bilmez, çünkü heyecan ölüm duygusuna tümüyle kapalı olan tek varoluş biçimidir. Zarafette bile –oysa heyecana çok yakındır–, ölüm konusundaki bilmezlikten gelme, organik aldırışsızlık, akıl dışı bilgisizlik bu kadar etkili değildir. Zarafete melankolinin çekiciliği karışır fazlasıyla, ama heyecanda bu asla geçerli değildir. Heyecanlı kişilere karşı sonsuz hayranlığım ölümün, hiçliğin, üzüntünün, umutsuzluğun uğursuz bir alay gibi sıralandığı bir dünyada nasıl var olabildiklerini anlayamamamdan kaynaklanıyor. Asla umutsuzluğa düşmeyen insanların olması —işte kafamı karıştıran, beni derinden etkileyen şey bu. Heyecanlı kişi nasıl oluyor da nesneye aldırış etmeyebiliyor? Nasıl oluyor da yalnızca bolluk, aşırılık sayesinde harekete geçebiliyor? Aşk heyecanda nasıl tuhaf, nasıl çelişkili bir hale bürünüyor öyle? Çünkü aşk yoğunlaştıkça bireyselleşir. Büyük bir tutkuyla sevenler birçok kadını birden sevemezler: Tutku

güçlendikçe, nesnesi de kendisini daha çok dayatır. Dolayısıyla, nesneden yoksun bir tutku düşünmeye çalışalım, aşkını yönlendirebileceği bir kadından yoksun bir erkek canlandıralım kafamızda: Geriye aşkın bolluğundan başka ne kalır? Aşka fazlasıyla yatkın olmasına karşın bu temel, özgün aşkı hiç tatmamış insan yok mudur? Heyecan: bireyselleştirilmiş bir nesneden yoksun aşk. Heyecanda, aşkın gücü bir başkasına yönelmek yerine cömert davranışlarda, bir tür evrensel kavrayışta toplanır.

Heyecan aslında aşkın cinsiyetlerin karşılıklı tapınmasında çırpınmayıp, heyecanlı kişiyi çıkar gütmeyen, katıksız, ulaşılmaz bir varlığa dönüştüren üstün bir Eros ürünüdür. Tüm aşk biçimleri arasında, cinsellikten en uzak olan heyecandır, bu konuda cinsel simgesellikten kurtulamayan mistik aşktan bile ileridedir. Bu nedenle heyecan, cinselliği insanın trajik bir özelliğine dönüştüren kaygı ve belirsizlikten korur insanı. Heyecanlı insan özünde sorunsuz bir kişidir. Pek çok şeyi anlayabilir, ama ne acı veren belirsizlikleri ne de kıvranan zihnin karmakarışık duyarlılığını bilir. Sorunlu zihinler hiçbir şeyi çözemezler, çünkü hiçbir şeyi sevmeyiz. O kendini bırakışı, saf haliyle aşkın çelişkisini, her ana açılan o sürekli, o eksiksiz edimselliği onlarda asla bulamazsınız. Kutsal Kitap'taki bilgi günahı söylencesi insanlığın düşündüğünden çok daha derindir. Heyecanlı kişilerin taşkın mutluluğu tam da bilginin trajedisini bilmemelerinden kaynaklanır. Neden söylemeyelim? Bilgi karanlığa² karışır. Tatlı, bilinçsiz bir saflık karşılığında, çözümü olmayan tüm sorunlardan seve seve vazgeçerdim. Zihin yüceltmez: *Parçalar*. Heyecanda –zarafette ya da büyüde de olduğu gibi–, zihin bir çatışkı olarak yaşamın karşısına dikilmez.

2 Fransızca metinde geçen *ténèbres*, aynı zamanda “bilgisizlik”, “cehalet” anlamlarına da gelmektedir. –e.n.

Mutluluğun sırrı, tartışılmaz bir birliğı ve organik bir bütünlüğü ayakta tutan bu ana bölünmezlikte yatar. Heyecanlı kişi ikiliğı –o zehri– bilmez. Genelde, yaşam ancak gerilimler, çatışkılar, mücadeleler karşılığında verimli olur. Heyecansa, bu mücadeleleri aşp, trajikten bağışık bir biçimde kanatlanır, cinsellikten bağışık bir aşk yaşar.

İŞIK VE KARANLIK

Din konusundaki gerek felsefi, gerek tarihî yorumların ne kadar boş olduğu, ışıkla karanlığın Doğu dinlerindeki, genel olarak da mistisizmdeki ikiliğini hiç anlamamalarından belli oluyor. Bu yorumlarda, gündüzle gecenin –biri yaşam ilkesi, öteki ölüm ilkesi– düzenli olarak birbirini izlemesi, ışıkla karanlığın metafizik ilkeler düzeyine çıkarılmasının kaynağıdır. İlk bakışta, bundan daha doğal bir şey olabilir mi? Bununla birlikte, derinlerdeki belirleyici öğeleri araştıran biri için bu yorumlar yetersizdir. Işıkla karanlık sorunu aslında coşkulu durumlarınkine bağlıdır. Bu ikilik ancak takıntıyla tutsaklığı bilen, aynı anda ya da birbiri ardına ışıkla karanlığın güçlerine boyun eğen biri için açıklayıcı bir değer taşıyabilir. Coşkulu durumlar, şaşırtıcı bir biçimde, karanlıkta gölgeleri kıvılcımlarla dans ettirir; dramatik bir görüntüde anlık, gizemli ışıltılarla gölgeleri birbirine katar, ışığı başkalaştıra başkalaştıra karanlığa dek uzanırlar. Buna karşın, etkileyici olan şey bu gelişme değil, onun insana egemen olması, onu sarıp yakasını bırakmamasıdır. Kişi en son duyumda, ışıkla karanlıktan öleceğini sandığı noktada coşkunun doruğuna erişir. Tuhaftır, coşkulu görü çevredeki tüm nesneleri, bireyleştirici tüm gündelik biçimleri yok eder; geriye yalnızca gölgelerle ışıkların izdüşümü kalır. Bu ayıklanmayla arınmanın nasıl gerçekleştiğini, büyüleyicilikleriyle özdeksizliklerinin birbiriyle nasıl bağdaştığını açıklamak güçtür. Coşkuyla kendinden geçme şeytanca bir öge içerir. Bu dünyanın coşkusundan geriye yalnızca ışıkla karanlık kalınca, insan onlara mutlak bir nitelik kazandırmadan edebilir mi? Doğu’da olsun tüm zamanların

gizemciliğinde olsun coşkulu durumların sıklığı, varsayımımızı doğrulayabilir. Kimse mutlağı kendisinin dışında bulamaz; kaldı ki içselliğin doruk noktası olan coşku yalnızca içsel kıvılcımlarla gölgeleri açığa çıkarır. Bunlarla karşılaştırıldığında, gündüzle gece çok soluk kalır. Coşkulu durumlar öyle temel bir görünüme bürünürler ki, varoluşun derin bölgelerine dokunduklarında, göz kamaştırıcı bir metafizik sanrı yaratırlar. Coşku yalnızca katıksız, dolayısıyla özdeksiz özlere etki eder. Ama onların özdeksizliği kişinin ancak metafizik ilkelere dönüştürerek kurtulabileceği baş dönmeleri ve takıntılar doğurur.

EL ETEK ÇEKİŞ

Diyelim ki yaşlılığı, acıyı, ölümü tanıdınız, hazzın bir yanılsama olduğu, –yanılsamaların en büyüğü olan– bu yanılsamanın pençesine düşmüş zevk düşkünlerinin şeylerin değişkenliğinden hiç anlamadığı sonucuna vardınız. Bunun üstüne, çevrenizdeki güzelliğin, tüm çekiciliklerin geçici olduğuna inanarak dünyadan uzaklaştınız. Kendi kendinize doğumdan da, yaşlılıktan da, ölümden de kurtulmadan geri dönmeyeceğim dediniz.

El etek çekişte hem gurur, hem de acı vardır fazlasıyla. Nefret duymadan ya da başkaldırmadan gizlice bir köşeye çekilmek yerine, başkalarının bilgisizliğini, zayıflıklarını yerer, insanların tat aldığı hazzı, zevkleri yerden yere çalarsınız. Dünyadan el etek çeken çileciler, insanlığın sefaletlerini kökten aştıklarına inanarak bunu yapmışlardır. Öznel bir sonsuzluğa erişildiği duygusu onlarda eksiksiz bir kurtuluş yanılsaması yaratmıştır. Gelgelelim, hazzı yerişlerinden, yalnızca yaşamak için yaşayanları küçümsemelerinden gerçekten kurtulmayı başaramadıkları anlaşılır. En korkutucu çöle çekilmem, tam bir yalnızlığa gömülmek üzere her şeyden el etek çekmem gerekse bile, ne hazzı ne de hazzı savunanları küçümsemeye kalkışabilirdim. El etek çekişle yalnızlık bana sonsuzluğu veremeyeceğine göre, ben de herkes gibi ölmek zorunda olduğuma göre, neden herhangi bir şeyi küçümseyeyim, neden kendi yolumun tek doğru yol olduğunu ileri süreyim? Peygamberler anlayıştan da ölçülülükten de bütünüyle yoksun değil midir? Acıyı, yaşlılığı, ölümü algılıyor ve onların aşilamayacağını görüyorum. İyi ama neden kalkıp

bir başkasının keyfini kaçırayım? Kuşkusuz, bu gerçekliklerle karşılaşan, onları kalıcılıklarına inanarak yaşayan birinin deneyebileceği tek şey el etek çekmektir. Acı kuşkusuz el etek çekişe sürükler insanı; öte yandan, cüzzam beni kemirse de asla bir başkasının sevincini yeremem. Yeme eyleminde her zaman büyük ölçüde kıskançlık vardır. Budizm ile Hristiyanlık acı çekenlerin öcünden, kıskançlığından başka bir şey değildir. *Can çekişirken, ancak uçarılığı övebileceğimi duyumsuyorum.* El etek çekişi kimseye önermem, çünkü çöle vardıktan sonra geçicilik takıntısını aşan kişilerin sayısı çok azdır. İster çölde, ister dünyada, şeylerin eğretiliğinin acı veren bir çekiciliği vardır. Büyük yalnızlardaki yanılsamaların saflarınkilere, bilgisizlerinkilere göre gerçekten daha uzak olduğunu unutmayalım.

El etek çekme düşüncesi öyle acıdır ki, bir insanın aklından geçebilmesi şaşırtıcıdır. Umutsuzluk nöbetleri sırasında, dondurucu bir ürpertinin tüm bedenini sardığını, içinin kaçınılmaz olana kendini bırakma duygusuyla, kozmik ölümle, hiçlikle, öznel bir boşlukla, açıklanamaz bir kaygıyla dolduğunu duyumsamamış kişi, el etek çekişin başlangıç aşamasını bilemez.

Peki ama nasıl el etek çekeceğiz? Her şeyi birden bırakıp (oysa tek gerçek el etek çekiş böyle olur) nereye gideceğiz? Dışarıda çöl bulamıyoruz artık; el etek çekişin dekoru eksik bizde. Güneşin altında, sonsuzluktan başka bir şey düşünmeksizin özgürce yaşayamıyorken, barınaklarımızda nasıl ermiş olacağız? İntihardan başka bir yolla el etek çekememek büyük ölçüde modern bir dram. Ama içimizdeki çöl somutlaşabilseydi, uçsuz bucaksızlığı altında ezilmez miydik?

Neden patlamayayım? İçimde evreni titretecek kadar enerji, en küçük aydınlığı yok edebilecek kadar delilik yok mu? Tek sevincim kaosun sevinci, tek hazzım beni ker-ten atılım değil mi? Ykselişlerim düşüş, patlamam tutkum değil mi? Kendimi yıkıma sürüklemekten sevmeyecek miyim? Arı durumlara hapsolup kalacak mıyım? Aşkım bunca zehri taşıyabilir mi? Kendimi bütünüyle tüm durumlarıma kapıp koyuvermem, onları en aşır ııimde yaşamayı artık dşnmemem gerekiyor. Yetmedi mi ölümle savaşmam? Bir düşmanım da Eros mu olacak? Aşk içimde yeniden fizlenince neden bu kadar korkuyorum, o aşkın büyümesi dursun diye neden dünyayı yutmak istiyorum? Benim zavallılığım bu işte: Yeniden acı çekebilmek için aşkta aldatılmak istiyorum. Çünkü yalnızca aşk size dşknlğnzn boyutlarını gösterebilir. Ölümün yüzüne bakmış kişi hâlâ sevebilir mi? Aşktan ölebilir mi?

UYKUSUZLUĞUN YARARLARI

Nasıl ki coşku sizi bireysellikle olumsuzluktan arındırır, geriye yalnızca ışıkla karanlığı bırakır, uykusuz geçen geceler de dünyanın çokluğuyla çeşitliliğini ortadan kaldırıp sizi takıntılarınızla baş başa bırakır. Uykusuz gecelerde içinizden yükselen o ezgilerde nasıl da tuhaf bir büyüleyicilik vardır! İçeriden gelen bir şarkının ritmi, dolambaçlı evrimi coşkuya varamayan bir büyülenme haliyle sarar benliğini, çünkü bu melankolik akında çok fazla üzüntü vardır. Neyin üzüntüsü? Söylemesi güç; uykusuzluklar yitirilen şeyin ne olduğunun farkına varamayacağımız kadar karmaşıktır. Bu belki de kaybm sonsuz olmasından kaynaklanıyordur... Uykusuzlukta, bir düşüncenin ya da bir duygunun varlığı kendini bambaşka bir biçimde duyumsatır. O sırada her şey ezgilerle gerçekleşir. Sevilen varlık özdeksizleşir: Bir düş müdür o, yoksa gerçek mi? Çünkü bu ezgili dönüşümün gerçeklikten aldığı şey, evrensel bir kaygıya varacak denli yoğun olmayan, müziğin izlerini taşıyan bir karışıklık yaratır ruhta. Ölüm bile, iğrençliğinden hiçbir şey yitirmeksizin, anlık saydamlığı aldatıcı olsa da müzikle bezenen o engin gecede kendini gösterir. Öte yandan, bu evrensel gecenin üzüntüsü her açıdan Doğu müziğindeki, ölümün gizeminin aşkıncından baskın çıktığı üzüntüyü andırır.

AŞKIN DÖNÜŞTÜRÜCÜLÜĞÜ³

Gerek aşkın doğuşunda gerekse aşk *duyumunda*, erime ve çözülme izleniminde akıl dışılık çok önemli bir rol oynar. Aşk bir birlik, bir yakınlık biçimidir: Aşkı, öznel erime ve tüm bireyleştirici duvarların yıkılması olgularından daha iyi ne anlatabilir? Aşk çelişkili bir biçimde hem evrensellik hem de özgüllük demek değil midir her şeyden önce? Gerçek birlik ancak bireysellik üstünden sağlanabilir. Bir varlığı seviyorum, ama o varlık her şeyin simgesi olduğuna göre, safça, bilinçsizce her şeyin özüne bağlanıyorum. Bu evrensel katılım nesnenin belirlenmesini gerektiriyor, bireysellik evrenselliğe açılıyor. Aşkın belirsizliği ve taşkınlığı bir ön-seziden, genel olarak aşkın ruhunda var olan, o sırada doruğa varan akıl dışılıktan ileri gelir. Gerçek aşk cinselliğin küçük gösteremeyeceği bir doruktur.

Cinsellik de doruklara tırmanmaz mı? Eşsiz bir yükseklığe çıkarmaz mı insanı? Öte yandan, aşkı cinsellik olmadan düşünemesek de adına aşk dediğimiz bu tuhaf olay, cinselliği bilincin merkezinden kovar. Sevilen kişi içinizde büyür, o arınmış haliyle kafanızdan asla çıkmaz, cinselliği gerçekten olmasa da en azından öznel olarak merkezin dışına taşıyan bir aşkınlık, bir yakınlık halesiyle bezenmiştir. Cinsiyetler arasında ruhsal bir aşk değil, sevilen kişinin bir ruhsallık yanılsaması yaşatıncaya dek sizinle özdeşleştiği bedensel bir dönüşüm yaşanır. İşte ancak o zaman erime

3 Fransızca metinde geçen *La transsubstantiation*, ekmek ve şarabın Hz. İsa'nın etine ve kanına dönüşmesi olayı için kullanılmaktadır. —e.n.

duyumu ortaya çıkar, beden baştan aşağı ürperip titrer, direnç olmayı, engel olmayı bırakıp içeriden gelen bir ateşle yanıp erir, sonra da yiter gider.

İNSAN: UYKUSUZLUK ÇEKEN HAYVAN

Biri uykunun umuda denk olduğunu söylemişti: Uykunun –bir o kadar da uykusuzluğun– korkutucu önemine ilişkin ne hayran olunası bir sezgi! Uykusuzluk öyle büyük bir gerçeklik ki, insanın uyumayı beceremeyen bir hayvan olup olmadığını soruyorum kendime. Kimi hayvanlarda, istediğimiz kadar akla rastlayabiliyorken, neden insana düşünebilen hayvan diyelim ki? Oysa hayvanlar arasında, *isteyip de* uyuyamayan başka hayvan yok. Uyku yaşamın dramını, sıkıntılarını, takıntılarını unutturur; her uyanış bir yeniden başlangıç, yeni bir umuttur. Yaşam böylece aralıksız bir yenilenme izlenimi yaratan hoş süreksizliğini korur. Uykusuzluklar ise can çekişme duygusu, çaresi olmayan üzüntü ve umutsuzluk doğurur. Sağlıklı insanın –demek ki hayvanın– uykusuzluğu sorgulaması anlamsızdır: O, biraz uyuklayabilmek için her şeylerini verebilecek, uyanıklıkların korkunç bilincinin ellerinden söküp aldığı bilinçsizliğe kavuşmak için bir krallığı feda edebilecek, yataklarından korkan insanların olduğunu bilmez. Uykusuzlukla umutsuzluk arasında kopmaz bir bağ vardır. Ben uykusuzluğun katkısı olmasa, umudun bütünüyle yitirilmesinin düşünülemeyeceğine inanıyorum. Cennetle cehennem arasında tek fark vardır: Kişi cennette doyasıya uyur, cehennemdeyse asla uyumaz. Tanrı, insanı ondan uykuyu alıp, ona bilinç kazandırarak cezalandırmaz mı? Uykunun size yasak olması en korkunç ceza değil midir? Uyuyamazken, yaşamı sevmek olanaksızdır. Deliler sık sık uykusuzluk çekerler, tüyler ürpertici ruhsal çöküntüleri, yaşamdan iğrenmeleri, intihara eğilimli olmaları da bundan kaynaklanır. Kaldı ki bir hiçlik dalgıcı gibi

o derinliklere dalıp gitme duyumu –sanrılı uyanıklıklara özgü bir duyum– bir tür deliliğe işaret etmez mi? Kendilerini suya atarak ya da boşluğa bırakarak intihar edenler, kendilerini dipsiz derinliğin çekiciliğine çılgınca kaptırıp, kör bir dürtüyle hareket ederler. Bu tür baş dönmelerini hiç yaşamamış kişiler, hiçliğin kimilerini en büyük vazgeçişe iten karşı konulmaz büyüleyiciliğini anlayamazlar.

İçimde insan ruhunun katlanamayacağı büyük bir karışıklık ve kaos var. Ne isterseniz bulabilirsiniz orada. Ben dünyanın başlangıcından kalma, içindeki öğeler billurlaşmamış, içinde başlangıçtaki kaosun hâlâ fokur fokur kaynadığı bir fosilim. Ben mutlak çelişiyim, çatışkılarının doğru, gerilimlerin sınırıyım; içimde her şey olabilir, çünkü ben son can çekişmede, son üzüntünün saati geldiğinde, en son gülecek kişiyim.

ANIN İÇİNDEKİ MUTLAK

Zamanı ortadan kaldırmanın tek yolu anı tümüyle yaşamak, kendimi onun güzelliklerine kaptırıp koyuvermektir. Böylece *sonsuz şimdi* gerçeğe dönüştürülür: şeylerin sonsuz varlığı duygusu. Zaman, oluş —tüm bunlar, ondan sonra, umurunuzda olmaz. Sonsuz şimdi *varoluştur*, çünkü varoluş ancak bu radikal deneyimde bir kesinlik, bir olumluluk kazanır. Ardışık anlardan koparılan şimdi, varlığın üretimi, Hiç'in aşılmasıdır. Anı yaşayabilenler, şimdiyi eksiksizce yaşayanlar, yalnızca anın mutluluğunu, şeylerin sonsuz varlığının verdiği büyük sevinci umursayanlar ne mutludur... Kaldı ki aşk mutlak ana erişmez mi? Zamansallığı aşmaz mı? Kendiliğinden gelişen bir koyuverişle sevmeyenler üzüntüleriyle, kaygılarıyla, ama ayrıca zamansallığı aşamamalarıyla dizginlenir. Hepimizin düşmanı olan zamana savaş açmanın günü gelmedi mi hâlâ?

GERÇEK, NE SÖZCÜK AMA!

İnsan zihninden çıkan en büyük aptallık, arzunun ortadan kaldırılmasıyla kurtuluşa erişme düşüncesidir. Neden yaşamı köstekleyelim, neden tam vurdumduymazlık, aldatıcı bir kurtuluş gibi kısır bir kazanç uğruna onu yok edelim? Yaşamı içimizde yok ettikten sonra nasıl olur da kalkıp ondan söz edebiliriz? Çelişkili arzuları olan, aşkta mutsuz ve umutsuz birine soğuk, gururlu bir bilgeden daha fazla saygı duyarım. O bilgelerin hepsi yok olup gitmeli, böylece yaşam olduğu gibi sürebilir.

Gerçeklerden etkilenmeyen, sinirlerinde, tenlerinde, kanlarında acı çekmeyen insanların bilgeliğinden iğreniyorum. Ben yalnızca yaşamsal gerçekleri, tasamızdan doğan organik gerçekleri severim. Canlı bir biçimde düşünenlerin hepsi haklı, çünkü onlara karşı ileri sürülebilecek kesin kanıt yok. Olsaydı bile, uzun süre dayanamazdı. Kimilerinin hâlâ *hakikati* aramaya uğraşması beni yalnızca şaşırtıyor. Öyle bir şeyin var olmadığını hâlâ anlamadılar mı?

ALEVLERİN GÜZELLİĞİ

Alevlerin çekiciliği uyumun, oranlarla ölçülerin ötesinde, tuhaf bir oyunla büyüler insanı. Onların ele gelmez atılımı hem trajediyi hem zarafeti, hem umutsuzluğu hem saflığı, hem üzüntüyü hem şehveti simgelemez mi? Doymak bilmez saydamlıklarında, kavurucu özdeksizliklerinde büyük arınmaların, içsel yangınların kanatlanışına, hafifliğine rastlanmaz mı? Alevlerin aşkınlığı alıp kaldırsa beni ve hassas, içe işleyen soluklarıyla sallansam, bir ateş denizinde yüzsem, kendimi bir düşün ölümüyle tüketsem keşke. Alevlerin güzelliği şafak sökümünü andıran, saf, yüce bir ölüm yanılması yaratır. Alevlerin içindeki özdeksiz ölüm akkor kanatları akla getirir. Yalnızca kelebekler mi böyle ölür? Ya kendi alevlerinde kavrulup ölenler?

BİLGELİĞİN YETERSİZLİĞİ

Bilgelerin rahatlığından, ödlekliliğinden, sakınganlığından nefret ediyorum. Doymak bilmeyen tutkuları insanı hazza da acıya da duyarsız kılan değişmez mizaca bin kez yeğlerim. Bilge, tutkunun trajik yanlarını, ölüm korkusunu bilmez; atılım ve riskten, barbarca, grotesk ya da yüce kahramanlıktan habersizdir. Kendini özdeyişlerle ifade eder, öğütler verir. Bilge hiçbir şey yaşamaz, hiçbir şey duyumsamaz, ne arzusu vardır, ne beklentisi. Yaşamın farklı içeriklerini eş değer kılmaktan hoşlanır, bunun tüm sonuçlarını da çeker. İçerikleri eş değer kılsalar da kendilerine işkence etmeyi bırakmayanlar gözümde çok daha karmaşık kişilerdir. Bilgenin varoluşu boş ve kısırdır, çünkü çatışkılarla umutsuzluktan yoksundur. Ama başa çıkılamaz çelişkilerin kemirdiği yaşamlar çok daha verimlidir. Bilgenin olanlara boyun eğişi boşluktan doğar, yoksa içindeki ateşten değil. O ateşle ölmeyi boşluğa, boyun eğişe bin kez yeğlerim.

KAOSA DÖNÜŞ

Başlangıçtaki kaosa doğru yürü, en eski karmaşaya, ilk burgaca dön! Hadi, kendimizi biçimlerin ortaya çıkışından önceki kasırgaya atalım. Duyularımız bu çabayla, bu delilikle, bu harlamayla, bu uçurumlarla titreşsin! Var olan her şey yok olsun da o karmaşada, o dengesizlikte, kozmostan kaosa, doğadan en baştaki bölünmezliğe dönerek tam savrulmaya erişebilelim. Dünyanın parçalanması, evrimin tersine gelişen bir süreci izler: tersine dönmüş, ama aynı özlemlerden doğan bir kıyamet. Çünkü kıyametin baş döndürücülüğünü bütünüyle tanımamış kişi kaosa dönmek istemez.

İlk kaosun patırtısına, karmaşasına, çelişkili geometrisine –ne biçimde, ne anlamda kusursuz olan, benzersiz kaos geometrisi– sürüklendiğimi düşününce içimi hem büyük bir korku, hem de büyük bir sevinç kaplıyor.

Buna karşın savrulma biçime yönelebilir, tıpkı kaosun kozmik olasılıklar içermesi gibi. Dünyanın başlangıcında, en eski burgaçların şeytanca savruluşunda yaşamak isterdim. İçimdeki biçime yönelişler asla gerçekleşmesin; her şey, hiçbirliğin uyanışı gibi, ilkel bir ürpertiyle titresin.

Ben ancak dünyanın başlangıcında ya da sonunda yaşayabilirim.

İRÖNİ VE ÖTÖ-İRÖNİ

İnsan bir çılgınlıkla her şeyi yadsıdığında, varoluş biçimlerinin kökünü kazıdığında, aşırı olumsuzluk her şeyi silip süpürdüğünde, kendisinden başka kime çatabilir? Kime gülebilir ya da kime hayıflanabilir? Tüm dünya gözlerinizin önünde çökünce, ne çare, siz de çökersiniz. İroninin sonsuzluğu yaşamın tüm içeriklerini geçersiz kılar. Bu bir üstünlük duygusunun ya da kolay bir gururun doğurduğu o zarıf, zekice, incelikli ironi –kimilerinin dünyayla aralarındaki uzaklığı sergilemek için başvurduğu ironi– değil, umutsuzluğun trajik, acı ironisidir. Çünkü tek gerçek ironi bir gözyaşının ya da bir kasılmanın, hatta grotesk, amansız bir sırtışın yerini alan ironidir. Acı çekenlerin ironisinin yüzeysel heveslilerin ironisiyle hiç ilgisi yoktur. Acı çekenlerinki varoluşa safça katılım konusunda, yaşamsal değerlerin kesin olarak yitirilmesinden ileri gelen bir yetersizliği açığa vurur; ama o yüzeysel hevesliler bu olanaksızlığın acısını çekmezler, çünkü böyle bir kaybın doğurduğu duyguyu bilmezler. İroni içerideki bir kasılmayı, bir sevgi eksikliğini, insanca bir birlik ve anlayış yoksunluğunu yansıtır, gizlenen bir küçümsemeye denktir. İroni, kendiliğinden gelişen saf davranışları aşağılar, çünkü kendisini gerek saflığın gerekse akıl dışılığın ötesinde konumlandırır. Bununla birlikte, saf insanları epey kıskanır. İroni, ölçsüz gururu yüzünden basitliğe olan hayranlığını açığa vuramadığından küçümser, kıskanır, zehirler. Bu yüzden can çekişmenin acı ve trajik ironisi bana kuşkucu bir ironiden daha gerçek görünür. Kendine yönelik ironinin yalnızca ironinin trajik biçimini yansıtması anlamlıdır. Ona gülümsemelerle değil, bütünüyle

bastırılrsa da iç çekişlerle erişilir. Kendine yönelik ironi aslında umutsuzluğun bir ifadesidir: Bu dünyayı yitirdiğiniz için kendinizi de yitirirsiniz. O zaman, hareketlerinizin her birine uğursuz bir kahkaha eşlik eder; saflığın o tatlı, rahatlatıcı gülümsemelerinin yıkıntıları üstünde, can çekişmenin ilkel maskelerden de çarpık, Mısır figürlerinden de fazla kasılan gülümsemesi yükselir.

SEFALET ÜSTÜNE

Sefaletin varoluşa sıkı sıkıya bağı olduğuna inandığım için, herhangi bir insanlıkçı öğretiyi benimseyemiyorum. Hepsi gözüme aynı oranda aldatıcı, uydurma görünüyor. Sessizlik bile bence bir çılgılık. Hayvanlar –hepsi kendi çabalarıyla yaşar– sefaleti bilmezler çünkü hiyerarşi ve sömürü yoktur onlarda. Sefalet yalnızca insanda rastlanır, benzerini kendine kul köle eden bir tek o var; yalnızca insan *kendini bunca aşağılayabilir*.

Dünyadaki tüm yardımseverler sefaleti daha da vurgulamaktan başka bir şey yapmıyor, onu mutlak terk edilmişlikten de akılalmaz kılıyorlar. Yıkıntıların karşısında olduğu gibi, sefalet karşısında da insanlığın eksikliğine ya- nıyor, insanların aslında değiştirebilecekleri şeyleri değiştir- memelerine üzülüyoruz. Bu duyguya bir de sefaletin sonsuz- luğu duygusu, önüne geçilemez oluşu karışıyor. Bir yandan insanların sefaleti ortadan kaldıracabileceklerini bilirken bir yandan da onun sürekliliğinin bilincindeyiz, dolayısıyla alış- ılmadık ve acı bir kaygı duymaya başlıyoruz, insanı tüm tutarsızlığıyla, tüm alçaklığıyla gösteren sorunlu ve çelişkili bir ruh haline bürünüyoruz. Toplumsal yaşamdaki nesnel sefalet gerçekte içsel bir sefaletin soluk yansıması yalnızca. Bunu düşününce bile yaşama isteğimi yitiriyorum. Kalemi bırakıp, yıkık dökük bir kulübeye gitmeliyim aslında. İnsa- nın korkunç sefaleti, kokuşmuşluğu, çürümüşlüğü aklıma geldikçe, içimi ölümcül bir umutsuzluk kaplıyor. Bu düşü- nen hayvan, kuramlar geliştireceğine, ideolojilere bağlanaca- ğına, sırtındaki gömleğe dek her şeyini başkalarına vermeli

—anlayışa, birliğe işaret edecek bir davranış olurdu bu. Şu dünyada sefaletin varlığı her şeyden önce insanı tehlikeye atıyor, kendini çok büyük gören bu hayvanı tüyler ürper-tici bir sonun beklediğini gösteriyor. Sefaletin karşısında, müziğin varlığından bile utanıyorum. *Toplumsal yaşamın özünü adaletsizlik oluşturuyor*. Bu durumda, herhangi bir öğretiyi nasıl benimsenebilir ki?

Sefalet yaşamdaki her şeyi yıkıyor, yaşamı iğrenç, tiksiniç, hayaletimsi kılıyor. Bir yanda aristokratik solgunluk var, öte yanda sefaletin solgunluğu: İlki incelikten kaynaklanıyor, ikincisiyse mumyalamadan. Çünkü sefalet sizi bir hayalete dönüştürür; yaşam gölgeleri, tuhaf görüntüler, kozmik bir yangından fırlamış gibi görünen kara biçimler yaratır. Bunların çırpınışlarında arınmanın izine bile rastlanmaz; yalnızca nefrete, tiksintiye, bedeninin hırçınlaşmasına tanık olunur. Sefalet de hastalık gibi tertemiz, meleksi bir ruh ya da lekesiz bir alçak gönüllülük yaratmaz; onun alçakgönüllülüğü zehirli, kötü ve kincidir, bulduğu orta yol yaraları, yoğun acıları gizler.

Ben adaletsizliğe karşı göreceli bir başkaldırı istemiyorum. Yalnızca sonsuz başkaldırıyı kabul ediyorum, çünkü sonsuzdur insanlığın sefaleti.

İSA'NIN KAÇIŞI

Ne peygamberleri severim ne de görevlerinden ya da inançlarından hiç kuşku duymayan bağınazları. Peygamberleri ne kadar kuşkulanabildiklerine göre, açık bir bilinçle hareket ettikleri anların sıklığına göre değerlendiririm. Yalnızca kuşku onları gerçekten *insana* dönüştürse de onlardaki kuşku başkalarınınkinden daha şaşırtıcıdır. Gerisiyse uzlaşmazlıktan, vaazlardan, ahlaktan, eğitimden başka bir şey değildir. Başkalarına bir şeyler öğrettiklerini, onları kurtardıklarını, doğru yolu gösterdiklerini, yazgılarını değiştirdiklerini ileri sürerler, hani kesin olarak inandıkları şeyler öğrencilerinin inançlarından daha değerliymiş gibi. Yalnızca kuşku ölçütü peygamberleri manyaklardan ayırt etmemizi sağlar. Gelgelelim, kuşku duymakta biraz geç kalmazlar mı? Kendini Tanrı'nın oğlu bilen peygamber ancak sonlarında kuşku duyar: Çünkü İsa yalnızca bir kez kararsız kalır; dağda değil, çarmıhta. Ben İsa'nın o anda hiç kimsenin tanımadığı bir insanın yazgısını kuskandığına, elinden gelse yeryüzünde kimsenin kendisinden ne umut ne de insanları kurtarmasını bekleyeceği en ücra köşeye çekileceğine inanıyorum. Romalı askerlerle yalnız kalsa, onlara çivileri çıkarıp kendisini çarmıhtan indirmeleri için yalvaracağını, sonra da çok uzaklara, insan acılarının yankılarının ulaşamayacağı yerlere kaçacağını düşünebiliriz. Bunun nedeni, İsa'nın birdenbire görevine inanmaz oluşu değildir –kuşkucu olamayacak kadar Tanrı aşkıyla yanıp tutuşuyor gibidir–, ama insanın *başkaları için* ölmesi kendisi için ölmesinden çok daha güçtür. İsa çarmıha katlanır, çünkü ancak kendisini kurban ederek öğretisini başarıya ulaştırabileceğini bilir.

İnsanlar böyledir: Size inanmaları için, sizin olan her şeyden, sonra da kendinizden vazgeçmeniz gerekir. İnancınızın gerçekliğinin güvencesi olarak ölmenizi isterler. Neden kanla yazılmış kitaplara hayran olurlar? Çünkü o kitaplar onları acılarından kurtarır ya da acının yanılsamasını yaratır. Söylediklerinizin arkasında kan olsun, gözyaşı olsun isterler. Kalabalığın hayranlığı sadizmle doludur.

İsa çarmıhta ölmeseydi, Hristiyanlık asla başarılı olmazdı. Ölümlüler her şeyden kuşku duyarlar —ölümden başka her şeyden. Dolayısıyla, İsa'nın ölümü onların gözünde Hristiyan ilkelerinin geçerliliğini kesin olarak kanıtlayan en yüce güvencedir. İsa çarmıhtan pekâlâ kaçabilir ya da şeytanın kendisini ayartma girişimlerine dayanamayabilirdi. Şeytanla anlaşma yapmayan kişinin yaşamaya hakkı yoktur, çünkü şeytan simgesel açıdan yaşamı Tanrı'dan daha iyi ifade eder. Üzüldüğüm tek şey, şeytanın beni ayartmaya pek çalışmaması... Ama Tanrı da bana çok aldırmış etmiyor. Hristiyanların hâlâ anlamadığı şey şu: Tanrı insanların ona uzak olduğundan çok daha uzakta insanlardan. Kafamda kolaylıkla yarattığı şeyin bayağılığına öfkelenen, yerden de gökten de tiksinen bir Tanrı canlandırabiliyorum. Sonra da hiçliğe dalıp gittiğini görüyorum, tıpkı çarmıhı bırakıp giden İsa gibi...

Romalı askerler İsa'nın dileğini yerine getirselerdi, onu çarmıhtan indirip gitmesine izin verselerdi ne olurdu? İsa kesinlikle dünyanın öbür ucuna vaaz vermek için değil, insanların gözyaşlarından, acımasından uzakta, tek başına ölmek için giderdi. İsa kendisini bırakmaları için askerlere yalvarmamış olsa bile, bunun aklından geçmediğini düşünüyorum. Tanrı'nın olduğuna inanıyordu kuşkusuz; ama

bu kendisini feda etmesi gerekince kuşku duymasına, ölümden korkmasına engel değil. Çarmıha gerildiği sırada, Tanrı'nın oğlu olduğundan kuşku duymasa da, en azından öyle olduğuna yandığı anlar yaşamış olmalı.

Çok büyük olasılıkla, İsa düşündüğümüzden çok daha az karmaşık biriydi, sandığımız kadar çok şeyden kuşkulanmamış, o kadar çok pişmanlık duymamıştı. Çünkü Tanrı'nın soyundan geldiğinden, ancak ölümün eşiğindeyken kuşku duydu. Bizimse o kadar çok kuşkumuz, pişmanlığımız var ki hiçbirimiz Tanrı'nın oğlu olduğumuza inanamıyoruz. İsa konusunda vaazdan, ahlaktan, vaatten, kesinlikten nefret ederim. Onun sevdiğim yanı, duraksadığı anlar —yaşamının gerçekten trajik anları. Öte yandan, bu anların düşünülebilecek en önemli, en acılı anlar olduğunu sanmıyorum. Çünkü ölçüt acıysa, kendilerini ondan önce Tanrı'nın oğlu olarak görmek nicelerinin hakkı olmaz mıydı?

SONSUZLUĞA TAPMAK

Ne zaman sonsuzluktan söz etsem, hem içeriden hem de dışarıdan ikili bir baş dönmesi yaşıyorum; düzenli bir yaşamı bırakıp kendimi bir burgaca atıyormuşum da enginlikte düşünce hızında deviniyormuşum gibi. Önümdeki yol ulaşılmaz, sonu olmayan bir noktaya doğru uzanıyor. Nokta akıllamaz bir uzaklığa doğru kaçtıkça, baş dönmesi yoğunlaşıyor. Zarafetin hafifliğinden çok uzak olan kıvrımlar kozmik alevler kadar karmaşık çevre çizgileri çiziyorlar. Her yer sarsılıyor, titriyor; bütün dünya az sonra kıyamet kopacakmışçasına çılgınca bir hızla çalkalanıyor. Her derin sonsuzluk duygusu Son'un yakın olduğuna ilişkin o tuhaf, baş döndürücü duyumu doğurur. Tuhaftır, sonsuzluk bir yandan erişilebilir bir son duyumu yaratırken, ona kesinlikle yaklaşılamayacağımızı da duyumsatır. Çünkü sonsuzluk –gerek uzamda, gerek zamanda– hiçbir yere varmaz. Arkamızda hiçbir şeyin gerçekleşmediği bir sonsuzluk varken, gelecekte herhangi bir şeyi nasıl gerçekleştirebiliriz ki? Dünyanın bir anlamı olsaydı, şimdiye dek bu açığa çıkardı. Bundan sonra ortaya çıkabileceğini nasıl düşünebiliriz? Kaldı ki dünyanın bir anlamı yok; özünde akıl dışı olması bir yana, bir sonu da yok. Anlam aslında ancak sonlu, bir yerlere *varabileceğimiz* bir dünyada, gerilemeyi hoş görmeyen bir dünyada, adamakıllı tanımlanmış, kesin başvuru noktaları olan bir dünyada, ilerleme kuramının istediği biçimde, tek bir hedefe yönelik bir tarihle özdeşleştirilebileceği bir dünyada düşünülebilir. Sonsuzluk hiçbir yere varmaz, çünkü sonsuzlukta her şey gelip geçici ve geçersizdir; sınırsızlık karşısında hiçbir şey yeterli değildir. Kimse derin, eşsiz

bir rahatsızlık duymaksızın sonsuzluğu yaşayamaz. Bütün yönler eş değer olunca, nasıl allak bullak olmasın insan?

Sonsuzluk anlam sorununu çözmeye yönelik her girişimi boşa çıkarır. Bu olanaksızlık bana şeytani bir zevk veriyor, hatta anlamın olmamasına seviniyorum. Sonuçta, anlam neye yarayabilir ki? Gerçekten onsuz yapamaz mıyız? Anlamsızlık akıl dışılığın esrikliğiyle, aralıksız bir cümbüşle dolmaz mı? Dünya anlamdan yoksun olduğuna göre, yaşayalım işte! Belli bir amacımız, ulaşabileceğimiz bir ideal olmadığına göre, sonsuzluğun korkunç baş döndürücülüğüne atalım kendimizi çekinmeden, uzam içindeki kıvrımlarını izleyelim, alevlerinde yanıp kül olalım; kozmik çılgınlığı için, her yerini saran anarşi için sevelim onu. Bu anarşi sonsuzluk deneyiminin bir parçasıdır; organik, çaresi olmayan bir anarşidir. İçinde tohumunu taşımayan, kozmik anarşinin nasıl bir şey olduğunu anlayamaz. Gerek sonsuzluğu yaşamak, gerekse üstünde uzun uzadıya düşünmek, en korkutucu başkaldırı dersini almak demektir. Sonsuzluk sizi altüst eder, kıvrandırır, varlığınızın temellerini sarsar, ama aynı zamanda anlamsız, ihtiyari şeyleri önemsememenizi sağlar.

Bütün umudunu yitiren insanın kendisini sonsuzluğa atması, var gücüyle sınırsızlığın derinliklerine dalması, bu baş döndürücülüğün evrensel anarşisiyle gerilimlerinin bir parçası olması kadar rahatlatıcı bir şey olabilir mi? Kesintisiz bir hareketin tüm çılgınlığını bitkin düşene dek katetmesi, en dramatik atılımda kendini tüketmesi, ölümü kendi deliliğinden az düşünerek evrensel bir barbarlık, sınırsız bir taşkınlık düşünüyü bütünüyle gerçekleştirmesi kadar?

Baş dönmesinin sonunda, düşüşümüz öyle aşamalı olmasın sakın, bu çılgınca can çekişmeyi başlangıçtaki burgacın

kaosunda sürdürelim. Sonsuzluğun dokunaklılığı bizi bir kez daha ölümün yalnızlığında kavursun da hiçliğe geçişimiz, bu dünyanın gizemini ve anlamsızlığını daha da güçlendiren bir aydınlanmayı andırsın! Sonsuzluğun şaşırtıcı karmaşıklığında, temel öğelerden biri biçimin, belli bir planın kesinkes yadsınmasıdır. Mutlak bir süreç olan sonsuzluk tutarlı, billurlaşmış, tamamlanmış şeyleri geçersiz kılar. Sonsuzluğu en iyi ifade eden sanat türü, biçimleri anlatılamayacak denli güzel bir akışkanlığa dönüştüren müzik değil midir? Biçim durmaksızın parçayı tamamlamaya, içerikleri bireyselleştirerek hem sonsuzluk hem de evrensellik perspektifini ortadan kaldırmaya çalışır; biçimlerin varoluşu nedeni, kaosla anarşiden yaşam içeriklerini almaktır yalnızca. Her derin görüş, onların tutarlılığının, sınırsızlığın baş dndrclğ karşısında ne denli aldatıcı olduğunu açığa vurur, çünkü gerçeklik geçici billurlaşmaların ötesinde yoğun bir titreşim olarak gösterir kendini. Biçim düşkünlüğü, metafizik belirtilerin ortaya çıkmasına asla izin vermeyecek sonluluğa, sınırlılığın tutarsız çekiciliklerine kendini bırakışın sonucudur. Aslında, metafizik de müzik gibi sonsuzluk deneyiminden çıkar. İki de yükseklerde yetişip baş dönmesi yaratır. Bu iki alanda temel yapıtlar yaratmış insanların nasıl delirmediklerini anlayamıyorum. Tüm sanatlar arasında, müzik öyle büyük bir gerilim ister ki kişi o tür anlardan sonra bilincini yitirebilir. Dünyaya içkin, zorunlu bir tutarlılık olsaydı, sanatlarının doruğuna varan büyük bestecilerin intihar etmeleri ya da delirmeleri gerekirdi. Sonsuzluğun büyülediği herkes çıldırma yolunda ilerlemez mi? Normallikmiş, anormallikmiş, bunların bizim için bir önemi yok artık. Gelin, biz sınırsızlığın coşkusunu yaşayalım, sınır tanımayan her şeyi sevelim, biçimleri parçalayalım, biçimden bağışık olacak tek şeye, sonsuzluğa tapalım.

BAYAĞILIĞIN DÖNÜŞÜMÜ

Hemen ölmediğime, saflığa da erişemediğime göre gündelik ve sıradan davranışları sergilemeyi sürdürmem delilik. Dönüşüme, mutlak ifade gücüne erişmek için bayağılığı her an aşmak gerek. İnsanların kendilerini görmezden gelmelerine, içlerindeki ışıkları sürekli canlandırmak ya da karanlık derinliklerde esirmek yerine, yazgılarını yadsıma-larına tanık olmak ne kadar üzücü!

Neden acıdan bize sunabileceği her şeyi almayalım ya da bir gülümsemeyi derinlerdeki kaynağına dek işlemeyelim? Hepimizin elleri var, buna karşın kimse kendisinininkileri olabildiğince verimli ve ifadeli kılmayı düşünmüyor. Ellere resimde bayılıyor, anlamlarından söz etmeyi seviyor, ama kendimizinkileri içsel dramlarımızın yorumcularına dönüştürmeyi bilmiyoruz. Özdeksiz bir yansıma gibi hayale-timsi ve saydam bir el, son kasılmaya uzanmış gergin bir el... Ya da ağır, gözdağı veren, korkutucu bir el. Bu ellerin varlığı, görünümü bir sözden, bir sızlanıştan, bir gülüm-semeden ya da bir yakarıştan daha çok şey söylemeli. Sürekli bir dönüşümün meyvesi olan eksiksiz ifade gücü, varlığımızı bir ışık kaynağına dönüştürecektir; tabii yüzümüz de, genel anlamda bizi bireyleştiren her şey de o ifade gücüne erişirse. Yalnızca varlıklarıyla başkalarının gözünde aşırı heyecan, bıkkınlık ya da aydınlanma yaratan insanlara rastlarız. Onların varlıkları verimli ve belirleyicidir: O akışkan, anlaşılmaz halleri sizi özdeksiz bir ağla yakalıyor gibidir. Onlar ne boşluğu bilir ne de süreksizliği; tek bildikleri, dorukları hem baş döndüren hem de zevk veren bu sürekli dönüşümün yarattığı birlik ve katılımdır.

Tuhaf bir kaygının tüm bedenime işlediğini duyumsuyorum; sorunlu varlığımın geleceğinin korkusu mu bu, yoksa kendi tasalarımın yarattığı huzursuzluk mu? Böylesi takıntılarla yaşamayı sürdürebilecek miyim? Tüm bunlar yaşam mı, yoksa anlamsız bir düşün mü? Hani içimde bir iblisin grotesk fantezisi biçimleniyor gibi. Kaygım bir kıyamet yaratığının bahçesinde biten bir çiçek değil mi? Bu dünyadaki tüm şeytani güçlerin kaygıma üşüşüğünü düşünüyorum —pişmanlıklar, alaca karanlık görüntüleri, üzüntü, gerçek dışılık, hepsi bir arada. Bunlarla evrene yayabileceğim şey kesinlikle bir ilkbahar kokusu değil, büyük bir çöküşün tozu dumanı yalnızca.

ÜZÜNTÜNÜN AĞIRLIĞI

Ölüm üzüntüsünden başka üzüntü var mı? Kuşkusuz yok, çünkü gerçek üzüntü karadır, herhangi bir çekiciliği yoktur. Melankolininkinden –karşılaştıramayacak kadar– büyük bir bıkkınlığı açığa çıkarır; yaşamdan tiksitmeye, çaresi bulunmaz bir çöküntüye neden olan bir bıkkınlığı. Üzüntü acıdan farklıdır, onda düşünce baskınken, acıda duyumların ölümcül özdekselliği ağır basar. Üzüntü ve acı ölüme bile neden olabilir, ama ne aşka ne de taşkınlığa varırlar. Eros'un değerleri insanın aracısız, gizli bir yaşama gereksinimiyle anı yaşamasını sağlar, bu gereksinim de –her türlü cinsel deneyimin özündeki saflık göz önüne alındığında– bir özgürlük olarak duyumsanır. Oysa üzgün olmak, acı çekmek demek, yaşamın akışına organik olarak bağlı bir eylemin üstesinden gelememek demektir. Üzüntüyle acı bize varoluşu gösterir, çünkü onların içinde dünyadan ne denli koptuğumuzun bilincine varırız; içimizde uyandırdıkları tasaya trajik varoluş duygusu kök salar.

ÇALIŞMA YÜZÜNDEN YOZLAŞMAK

İnsanlar genelde kendileri olarak kalabilmek için çok fazla çalışıyorlar. Çalışma: insanın zevke dönüştürdüğü bir lanet. Bir kişinin yalnızca çalışma aşkı için var gücüyle çalışması, yalnızca değersiz şeyler gerçekleştirmeye yarayan bir çabadan sevinç duyması, ancak aralıksız emek sayesinde kendisi olabileceğini düşünmesi —bunlar iğrenç, anlaşılmaz şeyler. Sürekli, aralıksız çalışma insanı alıklaştırır, bayağılaştırır, kişiliksizleştirir. Bireyin ilgi odağı öznel ortamından ruhsuz bir nesnellığe kayar; işte o zaman insan başka şeyler uğruna kendi yazgısıyla, içsel gelişimiyle ilgilenmez olur: Ashnda sürekli bir dönüşüm etkinliği olması gereken gerçek iş, onu varlığının özünden koparan bir dışarıya açılma aracına dönüşür. Çalışmanın artık bütünüyle dışsal bir etkinliği tanımlamaya başlaması anlamlıdır, çünkü insan çalışarak kendisini gerçekleştirmiyor —*bir şeyler* gerçekleştiriyor. Herkesin bir etkinlikke uğraşıp çoğunlukla kendisine uygun olmayan bir yaşam biçimini benimsemesi, çalışma yüzünden alıklaşma eğilimini yansıtıyor. İnsan bütün çalışma biçimlerinde dikkate değer bir yarar görüyor, ama emek çılgınlığı kendisindeki bir kötülük eğilimine tanıklık eder. Çalışmada, insan kendini unuttur; öte yandan bunun sonu tatlı bir saflığa değil, aptallığa yakın bir duruma varır. Çalışma insan öznesini nesneye dönüştürmüş ve artık köklerine ihanet etme hatasını yapan bir hayvan olmuştur insan. İnsan kendisi için yaşamak yerine —bunu bencillik anlamında değil, gelişme anlamında söylüyorum— kendisini dış gerçekliğin acinası, güçsüz kölesine dönüştürmüştür. Coşku, görü, taşkınlık nerede? En yüce delilik, gerçek

kötülüğün hazzı nerede? Çalışmaya tapınmada karşılaşılan olumsuz haz daha çok sefalete, yavanlığa, tiksinti verici bir bayağılığa bağlıdır. Neden insanlar emek vermeyi bırakıp, şimdiye dek boşu boşuna uğraştıkları işle hiç ilgisi olmayan yeni bir işe başlamazlar? Öznel bir sonsuzluk bilinci edinmek yeterli değil mi? Çılgın etkinliğin, aralıksız çalışmayla koşturmanın yok ettiği bir şey varsa, o da olsa sonsuzluk duygusu olabilir, çünkü çalışma sonsuzluğun yadsınmasıdır. Kişi zamansal şeyleri kovaladıkça, gündelik emekler sarf ettikçe sonsuzluk da uzaklaşır, erişilmez olur. Bu da aşırı girişken zihinlerin perspektiflerini son derece sınırlı, düşünceleriyle eylemlerini yavan kılar. Çalışmanın karşısına edilgen seyri ya da bulanık düşleri değil de ne yazık ki gerçekleştirilemeyecek bir dönüşümü koymama karşın, kavrayışlı bir tembelliği çılgınca, amansız bir etkinliğe yeğlerim. Dünyayı uykusundan uyandırmak için, tembelliği yüceltmek gerek. Çünkü tembel, metafiziği hareketli-den çok daha iyi anlar.

Uzak yerlerin, dünyaya yansıttığım büyük boşluğun çekiciliğine kapılıyorum. Bir boşluk duygusu yükseliyor içimden, kollarımla bacaklarımı, organlarımı ele gelmez ve hafif bir sıvı gibi katediyor. Nedendir bilmem, bu boşluğun aralıksız ilerleyişinde, sonsuza dek genişleyen bu ıssızlıkta, bir ruha etki edebilecek en çelişkili duyguların gizemli varlığını seziyorum. Hem mutluyum hem mutsuz, aynı anda hem taşkınlığı hem de çöküntüyü yaşıyorum, aklımı başımdan alan bir uyumun içinde umutsuzlukla hazza boğuluyorum. Bir yandan öyle şen, bir yandan öyle üzgünüm ki gözyaşlarım göklerin de cehennemin de yansımaları gibi... Üzüntümün sevinci için, bu yeryüzünde bir daha ölüm yaşamamın isterdim.

SONUN ANLAMI

Ben yalnızca son sevinçlerden, son üzüntülerden söz edebilirim. Yalnızca koşulsuzca, ödünsüzce, dosdoğru açığa çıkan şeyleri severim. Kaldı ki bunlar en büyük gerilimlerle çırpınmalardan, sonun deliliğinden, son anların esrikliğiyle heyecanından başka bir yerde bulunabilir mi? Her şey son değil mi? Hiçlik kaygısı, son üzüntülerin sapkın sevinci ve boşluğun sonsuzluğuyla varoluşun gelip geçiciliğine duyulan coşkun aşk değilse nedir? Yaşam sürgünümüz, hiçlik de yurdumuz mu olacak?

Kendimle savaşmam, yazgıma kızıp köpürmem, dönüşümümün önündeki tüm engelleri yok etmem gerekiyor. Geriye yalnızca karanlıkla ışığa karşı içimde kabaran aşırı arzu kalmalı. Attığım her adım ya bir zafer olmalı ya da bir çöküş, ya bir kanatlanma ya da bir yenilgi. Yaşam, yıldırım gibi bir büyümeli bir ölmeli içimde. Alçakça hesaplar ya da sıradan yaşamların akılcı bakışı kaosumun hazlarına, işkencelerine gölge düşürmemeli; son sevinçlerimle son umutsuzluklarımın trajik tadını kaçırmamalı.

Organik gerilimlerle sınırlardaki ruh hallerini gördükten sonra yaşamayı sürdürmek, dayanıklılığa değil aptallığa işaret eder. Yaşamın yavanlığına dönmenin ne anlamı var? Yaşamayı sürdürmek yalnızca hiçlik deneyiminden sonra değil, hazzın doruğuna ulaştıktan sonra da bana anlamsız görünüyor. Neden kimsenin orgazm halinde intihar etmediğini, neden yaşamı sürdürmenin yavan, bayağı görünmediğini hiçbir zaman anlayamayacağım. Bu çok yoğun, ama

kısacık titreme varlığını göz açıp kapayana dek yakıp kül etmeliydi oysa. O bizi öldürmediğine göre, neden biz kendimizi öldürmüyoruz? Ölmenin o kadar çok yolu var ki... Buna karşın, yine kökten bir çözüm olmasının yanı sıra, bizi hiçliğe zevkin doruğunda yuvarlamak gibi bir yararı da olan böyle bir sonu yeğleyebilecek kadar yürekli ya da özgün biri çıkmıyor. Böyle yolları neden es geçiyoruz? Ölümün o anlarda artık bir yanılsama olarak görünmemesi için, kaçınılmaz kendinden geçişin doruk noktasında, ürkütücü bir bilinç kıvılcımı yeter.

Günün birinde, insanlar artık yaşamın tekdüzeliğine, bağılılığına katlanamazlarsa, işte o zaman her türlü aşırı deneyim bir intihar nedenine dönüşecektir. Sıra dışı bir taşkınlıktan sonra yaşamayı sürdürmenin olanaksızlığı varoluşu ortadan kaldıracaktır. İnsanın, kimi senfonileri dinledikten ya da eşsiz bir manzaraya baktıktan sonra yaşamayı sürdürmenin yerinde olup olmayacağını sorgulayabilmesine kimse şaşırmayacaktır.

Varoluşa sürülmüş bir hayvan olan insanın trajedisi, yaşamdaki verilerle değerlerin kendisine yeterli gelmemesinden kaynaklanır. Hayvan için yaşam her şeydir; insan içinse bir soru işareti. Kesin bir soru işareti, çünkü insan sorularına daha önce hiç yanıt alamadığı gibi, bundan sonra da alamayacaktır. Yaşam yalnızca anlamsız değildir, anlamlı olması da *olanaksızdır*.

ACININ ŞEYTANI İLKESİ

Şu yeryüzünde mutlu insanlar varsa, neden avaz avaz bağırıyorlar, neden sokaklara dökülüp sevinçlerini herkese haykırmıyorlar? Neden bu gizlilik, neden bu çekince? Ben içimde sürekli bir sevinç, karşı konulmaz bir dinginlik eğilimi duysaydım, bunu herkese duyurur, esenliğimi saklamazdım.

Mutluluk varsa, açığa vurulmalı. Ama belki de gerçekten mutlu olan insanlar mutluluklarının bilincinde değildirler. Öyleyse, bilinçsizliklerinden birazcık almak koşuluyla, bilincimizden biraz verebilirdik onlara. Neden acıda yalnızca gözyaşlarıyla çığlıklar, hazzaysa ürpertiler var? İnsan acının bilincine vardığı kadar hazzınkine de varabilseydi, sevinçlerini geri kazanmaya çalışmasına gerek kalmazdı. O zaman acılarla hazların dağılımı çok daha adil olmaz mıydı?

Acıların unutulmamasının nedeni bilinci ölçüsüzce ele geçirmeleridir. Dolayısıyla, çok şeyi unutmaya gerekenler aslında çok acı çekmiş olanlardır. Yalnızca normal insanların hiçbir şeyi unutmalarına gerek yoktur.

Acıların bir ağırlığı, bir bireyselliği varken hazlar silinip gider, çevre çizgileri belirsiz biçimler gibi erirler. Aslında bir hazla onu yaratan koşulları anımsamamız son derece güçtür; oysa acı söz konusu olduğunda koşulların anısı onunkini pekiştirir. Kuşkusuz, hazlar da bütünüyle unutulmazlar; yaşlılıkta, hazla dolu bir yaşamdan geriye çok hafif bir sızı kalacaktır, oysa çok acı çekmiş biri olsa olsa acılı bir boyun eğişe erişebilir.

Hazların bencil olduğunu, insanı yaşamdan kopardığını, aynı şekilde, acıların bizi dünyaya bağladığını söylemek utanç verici bir önyargının işaretidir. Bu boş önyargılar iğrençtir; kitabî kökenleri de, sonuna dek yaşanmış bir deneyim konusunda kütüphanelerin hiçbir işe yaramayacağını kanıtlar.

Hristiyanlık acıyı sevgiye açılan tek kapı olmasa da sevgiye giden bir yol olarak görür ya, bu temelde yanlış bir görüştür. Kaldı ki Hristiyanlık bir tek bu noktada mı yanılır? Acıyı aşka giden bir yol olarak görmek demek, onun şeytani özünü hiç bilmemek demektir. Acının basamakları yukarı çıkmaz, aşağı iner; cennete değil, cehenneme gider.

Acı ayırır, parçalar; bir merkezkaç kuvveti olarak sizi yaşamın çekirdeğinden, dünyanın her şeyin birliğe yöneldiği çekim merkezinden koparır. Tanrısal ilkenin özelliği bir sentez, her şeyin özüne katılım çabasıdır. Oysa şeytani bir ilke –dağılmanın, trajik ikiliğin ilkesi– yerleşir acıya.

Farklı sevinç biçimleri, safça yaşamın ritmine katılmamızı sağlarlar; bedeninizdeki tüm teller Bütün'ün akıl dışı titreşimlerine bağlanır; bilinçsizce, varoluşun dinamizmiyle ilişki kurarak, o ritmin parçası olursunuz. Bu yalnızca zihinsel sevinç için değil, hazzın her türlü için geçerlidir.

Acının sizi dünyadan koparıyorsa aşırı bir içselleştirme yaratıp çelişkili bir biçimde bilinç düzeyini açığa çıkarır, öyle ki tüm dünya, görkemiyle olsun karanlığıyla olsun, dışsal ve aşkın olur. Kopuşun bu noktasında, kişi çaresizce yalnız kalıp dünyayı karşısında bulunca herhangi bir şeyi nasıl unutabilir? O zaman, yalnızca kendisine acı veren deneyimleri unutma gereksinimi duyar. Ne var ki, çok acımasız

bir çelişki, anımsamak isteyenin anılarının silinip gitmesine, her şeyi unutmaya can atanınsa belleğinden hiçbir şeyi atamamasına neden olur.

İnsanlar ikiye ayrılır: dünyanın içselleştirme olanağı sunduğu insanlar ve dünyayı kendilerinin dışındaki, nesnel bir şey olarak gören insanlar. İçselleştirme için, nesnel varoluş yalnızca bir *bahanedir*. Ancak böyle bir anlam kazanabilir çünkü nesnel bir teleoloji ancak belli yanılsamalar aracılığıyla temellendirilip doğrulanabilir; ama keskin bir bakış söz konusu yanılsamaların maskesini kolaylıkla düşürebilir. Herkes yangınları, fırtınaları, heyelanları ya da manzaraları görür; ama onlardaki alevleri, şimşekleri, baş döndürücülükleri ya da uyumları kaç kişi görür? Bir yangına bakarken kaç kişi düşünür zarafeti, ölümü? Kaç kişi melankolisine renk katan uzak bir güzelliği içinde taşır? Doğanın yalnızca yavan, çok soğuk bir görüntü sunduğu vurdumduymazlar için yaşam, onların tüm isteklerini yerine getirmiş olsa bile bir kaçırılmış fırsatlar yığındır.

Çektiğim işkenceler ne denli derin olursa olsun, yalnızlığım ne denli büyük olursa olsun, dünyayla aramdaki uzaklık, ona çok daha kolay ulaşmamı sağladı yalnızca. Ona ne nesnel bir anlam ne de aşkın bir ereklilik yükleyebilsem de, varoluş biçimlerinin çokluğu hep bir yandan üzüntümün kaynağı oldu, bir yandan da beni büyüledi. An oldu, bir çiçeğin güzelliği gözüme evrensel bir ereklilik düşüncesini doğrular göründü; an oldu, küçücük bir bulut şeylere karanlık bakışımı pekiştirebildi. İçselleştirme konusunda aşırıya kaçanlar, doğanın en önemsiz görünümünden, simgesel bir belirti çıkarabilirler.

Şimdiye dek gördüğüm her şeyi arkamdan sürüklüyor olabilir miyim? Onca manzaranın, kitabın, dehşetin, yüceliğin zavallı bir beyinde toplanmış olabileceğini düşününce

korkuyorum. Onların bana *gerçeklikler* olarak aktarıldıkları, beni çökerttikleri izlenimine kapılıyorum. Belki de bu yüzden, kimi zaman her şeyi unutmak isteyecek kadar bunaldığımı duyumsuyorum. İçselleştirmenin sonu çöküştür çünkü dünya içinize işler, sizi karşı konulmaz bir güçle ezer o zaman. Dolayısıyla, kimilerinin yalnızca unutmak için –bayağılıktan sanata dek– herhangi bir şeye başvurmasında şaşılacak ne var?

Benim düşüncem yok, takıntıları var. Düşünce herkeste olabilir. Düşünceler kimseyi asla çökertmezler.

DOLAYLI HAYVAN

Herkes aynı yanlış yapıyor: Yaşamayı bekliyorlar, çünkü her anın yürekliliği yok onlarda. Neden her an yeterince tutkulu, yeterince ateşli olup anı sonsuzluğa dönüştürmüyor insan? Hepimiz yaşamayı ancak bekleyecek hiçbir şeyimiz kalmadığında öğreniyoruz; beklediğimiz sürece hiçbir şey öğrenemeyiz çünkü somut ve canlı bir şimdide değil, uzak ve donuk bir gelecekte yaşıyoruz. Oysa anın bize dolaysız olarak aşıladığı şeyler dışında hiçbir şey beklemememiz gerekiyor, *zaman bilinci olmaksızın* beklemeliyiz. Doğrudanlığın dışında kurtuluş olanaksız. Çünkü insan doğrudanlığı yitirmiş bir varlıktır. Bu yüzden, dolaylı bir hayvandır.

OLANAKSIZ GERÇEKLİK

Mutluluğumuz ne zaman başlayabilir? Gerçeklik diye bir şeyin olamayacağına inandığımızda. Bütün kurtuluş yolları, Hiç'in aracılığıyla kurtuluş bile bu noktadan sonra olanaklı olur. Gerçekliğin olanaksızlığına inanmayan ya da bu olanaksızlığa sevinmeyen kişinin önünde yalnızca bir kurtuluş yolu kalır, ama onu da asla bulamayacaktır.

ÖZNELCİLİK

Aşırı öznelcilik inanmayan kişileri olsa olsa büyüklük hastalığına ya da kendi kendini kötülemeye sürükleyebilir. İnsan kendisiyle aşırı ilgilendiğinde, ister istemez kendine karşı ölçüsüz bir sevgi ya da nefret beslemeye başlar. İki durumda da zamanından önce tüketir kendini. Öznelcilik sizi ya Tanrı kılar ya da Şeytan.

HOMO...

İnsanın düşünebilen bir hayvan olmaktan –ya da öyle bir hayvana dönüşmekten– vazgeçmesi gerekiyor. Her an her şeyi tehlikeye atabilecek aykırı bir varlığa dönüşse daha iyi eder; tehlikeli taşkınlıklarla, fantezilerle, yaşamın kendisine gerek sunduğu gerek sunmadığı şeylerden ötürü ölebilecek bir varlığa. Herkes insan olmaktan vazgeçmeyi kendine ideal bellemeli. Bu da ancak *mutlak keyfiliğin* gerçekleşmesiyle olur.

KISACA AŞK

Izdıraptan doğan insanlık aşkı, mutsuzluktan doğan bilgeliği andırır. İki durumda da kökler çürümüş, kaynak kirlenmiştir. İnsanlara karşı yalnızca kendiliğinden gelişen içten bir özverinin ve karşı konulmaz bir atılımın doğurduğu bir aşk başkalarının ruhunu verimli kılabilir. Izdıraptan doğan aşk öyle çok gözyaşıyla, öyle çok iç çekişle doludur ki ışığı acı bir aydınlığa gömülür. Öyle çok vazgeçiş, öyle çok işkence, öyle çok kaygı içerir ki, çok büyük bir geri çekilmeden başka bir anlama gelemmez. Her şeyi bağışlar, her şeyi kabullenir, her şeyi doğrular; buna yine de aşk denebilir mi? İnsan her şeyden kopmuşken nasıl sevebilir? Bu tür bir aşk Hiç ile Her Şey arasma sıkışmış bir ruhun boşluğunu açığa vurur, hani nasıl kırık bir kalp için Don Juan'lığa soyunmak tek çaredir, işte aynen öyle. Hristiyanlığa gelince, o aşkı bilmez: O yalnızca aşkın kendisinden çok bir aşk anıştırması olan hoşgörüyü bilir.

NE ÖNEMİ VAR!

Her şey olanaklı, aynı zamanda hiçbir şey olanaklı değil; her şeye izin var, aynı zamanda hiçbir şeye izin yok. Hangi yönü seçerseniz seçin, ötekilerden daha iyi olmayacak. İster bir şey yapm ister hiçbir şey yapmayın, ister inanm ister inanmayın, hepsi bir —tıpkı çığlık atmakla susmanın aynı kapıya çıkması gibi. Her şeye bir neden bulunabilir, aynı zamanda hiçbir şeye bulunamaz. Her şey hem gerçek tir hem de gerçek dışı, hem mantıklıdır hem de saçma, hem görkemlidir hem de yavan. Ne herhangi bir şey başka bir şeyden daha değerli, ne de herhangi bir düşünce başka bir düşünceden daha iyidir. Neden üzüntümüze üzülüp, sevin cimize sevinelim? Hazdan ya da acıdan gözyaşı dökmemizin ne önemi var? Mutsuzluğunuzu sevin, mutluluğunuzdan nefret edin, her şeyi birbirine karıştırın, allak bullak edin her şeyi! Rüzgârın savurduğu bir kar tanesi ya da dalgaların taşıdığı bir çiçek gibi olun. Gerekemediğinde direnin, direnmek gerektiğinde ödlekleşin. Kim bilir, belki kazanan siz olursunuz. Ayrıca yenilmenizin ne önemi var? Şu dünyada kazanılacak ya da yitirilecek bir şey var mı ki? Her kazanç bir kayıp, tıpkı her kaybın bir kazanç olması gibi. Neden sürekli kesin bir tutum, açık seçik düşünceler, akla yatkın sözler bekliyoruz? Bana şimdiye dek sorulan —ya da sorulmayan— tüm sorulara yanıt olarak ateş püskürtmem gerektiğini düşünüyorum.

KÖTÜLÜĞÜN KAYNAKLARI

Mutsuzlukla nasıl savaşılr? Kendimizle savaşıarak, mutsuzluğun kaynağının içimizde olduğunu anlayarak. Her şeyin bilincimize yansıyan bir imgeden, öznel güçlendirmelerden, duyarlılığımızın keskinliğinden ileri geldiğini hiç aklımızdan çıkarmamayı başarabilseydik, gerçekliğin doğru oranlara kavuşacağı o bilinç açıklığına erişebilirdik. Burada amaçlanan şey mutluluk değil, daha az mutsuzluktur.

Umut olmaksızın yaşayabilmek bir dayanıklılık göstergesidir, tıpkı uzun süreli bir mutsuzluktan sonra aptallaşmanın bir zayıflık göstergesi olması gibi. Mutsuzluğun yoğunluğunu azaltmak için gerçek bir eğitim, sürekli bir içsel çaba gerekir. Öte yandan, mutluluğa erişmeye çalışıldığında bunlar da işe yaramaz. İnsan mutsuzluğun yolunu tuttuysa ne yaparsa yapsm mutlu olamaz. Mutluluktan mutsuzluğa geçilebilir, ama bu geri dönüşü olmayan bir yoldur. Demek ki mutlulukta mutsuzluğunkinden daha acı sürprizlerle karşılaşılabilir. Mutluluk bize şu haliyle dünyanın kusursuz olduğunu düşündürür, mutsuzluksa her şeyden önce olduğundan farklı olmasını istememize neden olur. Mutsuzluğun kökeninin içimizde olduğunu anlamamıza karşın, öznel bir kusura metafizik bir zayıflığa dönüştürürüz kaçınılmaz olarak.

Mutsuzluk asla kişinin kendi karanlığıyla dünyanın olanaksız ışıklarını tanımasını sağlayacak denli cömert olmayacaktır. Öznel sefaletimizi nesnel bir sefalet olarak görürken, sırtımızdaki yükü hafifletebileceğimize, artık kendimizi kınamak zorunda olmadığımıza inanırız. Aslında, bu nesnelleştirme

mutluluğumuzu artırır, mutluluğu kozmik bir alın yazısı gibi gösterdiği için, onu azaltmamıza ya da daha katlanılır kılmamıza engel olur.

Mutluluk disiplini, kaygılarla acı sürprizleri azaltır, işkenceyi yumuşatır, acıyı denetim altına alır. O içsel dramın peçelenmesi, can çekişmenin maskelenmesidir.

GÜZELLİĞİN HOKKABAZLIĞI

Güzelliğe duyarlılık, mutluluğa yaklaşıldıkça canlanır. Her şey güzelde kendi varoluş nedenini, iç dengesini, gerekçesini bulur. Güzel bir nesne ancak olduğu gibi kavranır. Bir tablo ya da bir manzara bizi öyle büyüler ki onlara bakarken gözümüze göründükleri durumdan başka türlüünü kafamızda canlandıramayız. Dünyaya güzellik odağından bakmak, dünyanın olması gerektiği gibi olduğunu ileri sürmek demektir. Bu bakış açısına göre, her şeyde görkemle uyumdan başka bir şeye rastlanmaz, varoluşun olumsuz yanları yalnızca onun büyüleyiciliğini, ışıltısını vurgulamaya yarar. Güzellik dünyayı kurtaramayacaktır, ama bizi mutluluğa yaklaştırabilir. Bir çatışkılar dünyasında güzellik onlardan korunabilir mi? Güzel, nesnel bir bakış açısından bir çelişki yaratır yalnızca; çekiciliği ve kendine özgü doğası da bundan kaynaklanır. Estetik olgu şu mucizeyi ifade eder: *mutlağı biçimle* temsil etmek, sonsuzluğu sonlu figürlerle nesnelleştirmek. Sonlu bir ifadede somutlaşan şekil-almış-mutlak ancak estetik heyecana kapılmış birine görünür; ama güzelliğinkinden bambaşka bir perspektifte, bir *contradictio in adjecto*'ya⁴ dönüşür. Dolayısıyla her güzellik ideali, boyutları belirlenemeyecek bir yanılsama içerir. Daha da önemlisi, bu idealde var olan, dünyanın olması gerektiği gibi olduğu yönündeki temel postulat, en basit çözümlemeye bile direnemez. Dünya olduğu şeyden başka herhangi bir şey olmuş olmalıydı.

4 Kavram karmaşası. -ç.n.

İNSANIN TUTARSIZLIĞI

Neden insanlar kesinlikle bir şey gerçekleştirmeye can atıyorlar? Serinkanlı bir dinginlik içinde, şu göğün altında hiç kımıldamadan dursalar çok daha iyi etmezler mi? Yapılması gereken ne var ki? Bunca çaba, bunca hırs niye? İnsan sessizlik duygusunu yitirdi. *Bilinç* yaşamsal bir yetersizliğin meyvesi olsa da, her bireyde uyumsuzluğa yol açmaz; hatta kimilerinde yaşamsal eğilimlerin kızışmasını sağlar. İnsan artık şimdide yaşayamadığı için, kendisini bunalan, köleleştiren gereksinim dışı şeyleri biriktirir; gelecek duygusu onun için bir felaket olmuştur. Bilincin insanları iki büyük gruba ayırdığı süreç çok tuhaftır. İnsanın neden gerek enerji gerekse denge merkezini bulamayacak kadar tutarlılıktan uzak olduğunu açıklar bu süreç. Bilincin içselleştirmeye, işkenceye, trajediye yönelttiği kişiler de, bir şeyler edinip onları ellerinde tutma arzusunun sınırsız yayılmacılığına savurduğu kişiler de farklı şekillerde mutsuz, dengesizdirler. *Bilinç, hayvanı insan insanı da iblis yapmış, ama daha kimseyi Tanrı'ya dönüştürmemiştir*; her ne kadar dünya bir Tanrı'yı çarmıha göndermekle övünse de.

Ahlaksızlığa yabancı insanlardan kaçm, çünkü onların yavan varlığı ancak canınızı sıkabilir. Size ahlaktan başka neden söz edebilirler ki? Oysa ahlakı aşmamış kişi ne herhangi bir deneyimi derinleştirebilir ne de çöküşlerini başkalaştırabilir. Gerçek yaşam ahlakın sona erdiği yerde başlar, çünkü gerçek kazanımların önüne engellerin çıkmasına karşın, ancak o noktadan sonra her şeyi deneyebilir, tehlikeye atabilir. Hiçbir şeyin yasak olmadığı, ruhun pişmanlık

duymadan kendini bayağılığa, yüceliğe ya da groteske kaptırabildiği, yaşamın her yönünü ve her biçimini kucaklayan bir karmaşıklığa erişebildiği bölgeye ulaşmak için sonsuz bir dönüşüm gerekir. Sıradan yaşamlara egemen olan tiranlık o zaman yerini, yasalarını kendi içinde taşıyan biricik bir yaşamın mutlak kendiliğindenliğine bırakır. Böyle bir varlık –dünyadan vazgeçecek kadar saçma olduğu, dolayısıyla verebileceği her şeyi sunduğu için olabilecek en cömert varlık– açısından ahlakın hâlâ ne değeri olabilir? Cömertlik ahlakla, bilinç alışkanlıklarının rasyonelliğiyle, yaşamın mekanikleştirilmesiyle bağdaşmaz. Her cömert edim saçmadır, bayağı boşluğunu gizlemek için ahlakı öne çıkaran sıradan bireyde düşünülemeyecek bir vazgeçişe tanıklık eder. Gerçekten ahlaki olan her şey, ahlaktan arındığımızda başlar. Onun rasyonel kurallarının iğrençliğini, ahlaksızlığın –zihnin tendeki varlığından doğan tensel trajedinin ifadesi– yerilmesi kadar açığa vuran bir şey yoktur. Çünkü ahlaksızlık her zaman tenin kendi alın yazısının dışına kanatlanmasını, tutkulu atılımları hapseden engelleri parçalama girişimini içerir. İşte o zaman organik bir iç sıkıntısı sinirleri de teni de, ancak her türlü olası zevk biçimini deneyerek kurtulabilecekleri bir umutsuzluğa taşır. Ahlaksızlıkta, normal olmayan biçimlerin çekiciliği şaşkınlık verici bir kaygı yaratır: O zaman, zihin tende içkin bir güç olarak hareket etmek için kana dönüşmüş gibi olur. Aslında zihnin katkısı ve bilincin müdahalesi olmaksızın olanaklı olan keşfedilemez. Ahlaksızlık bireyselliğin zaferinin bir biçimidir —kaldı ki ten dışarıdan destek almadan bireyselliği nasıl temsil edebilir? Tenle zihnin, bilinçle kanın bu karışımı, ahlaksızlığın çekiciliğine tutsak olmuş birey için son derece verimli bir taşkınlık yaratır. Sonradan öğrenilmiş, öykünmecî, yapmacıklı ahlaksızlık kadar tiksinti verici bir şey olamaz; bu yüzden ahlaksızlık övgüsü bütünüyle yersizdir. En fazla, onu

başkalaştırmayı ve sapmayı saptırmayı başaranlar açısından ne kadar verimli olduğu ortaya konulabilir. Ahlaksızlığı acımasızca, bayağıca yaşayan kişi onun yalnızca utanç verici özdeğliğinden yararlanır, onu kusursuz kılan özdeksiz ürpertiye savsaklar. Kişisel yaşam belli yüksekliklere erişebilmek için kendisini ahlaksızlığın kaygılarından bağışık tutamaz. Ahlaksızlığı bir bahane olarak görmek yerine bir erekliliğe dönüştüren hiçbir ahlaksız yerilemez.

TESLİM OLUŞ

İnsanı yıldırان süreç mi? Atılımcı bir bireyde ortaya çıkan bir sürü ruhsal çöküntü, onun her anı yaşamasına yeter. Organik bir alın yazısı dış etkenlerden değil de benliğin derinliklerindeki bir karmaşadan doğan sürekli çöküntüler yaratır: Bu çöküntüler atılımı boğar, yaşamın köklerine saldırırlar. Kişinin belli bir organik yetersizlikten ya da kısırlaşmış içgüdülerden ötürü yıldığı kanısı kesinlikle yanlıştır. Gerçekte, yaşamı bilinçsizce de olsa tutkuyla arzulamayan biri yanılsamalarını yitirmez. Cansızlaştırma süreci ancak daha sonra, çöküntülerin ardından başlar. Çöküntüler yaşamı dalgaların karayı kemirdiği gibi kemiren o aşındırıcı güce yalnızca atılımla, özlemlerle, tutkularla dolu bir bireyde kavuşurlar. Yalnızca yetersiz olan bir kişideyse, ne herhangi bir gerilime, ne herhangi bir azgınlığa, ne de bir aşırılığa yol açarlar; sonunda bir duyumsamazlık, ağır bir tükeniş durumu ortaya çıkar. Kötümser kişinin başa çıkılmaz tutarsızlıkları, derin bir taşkınlık yaratan organik bir çelişki sergiler. Aslında yinelenen çöküntülerle sürekli atılımın bu karışımında bir çelişki yok mudur? Çöküntülerin sonunda atılımı yok etmesi, canlılığı tehlikeye düşürmesi doğaldır. İnsan onlarla etkili bir biçimde savaşıamaz: Elin-den gelen tek şey, yoğun bir çalışma ya da eğlence yoluyla çöküntüleri bir süreliğine göz ardı etmektir. Yalnızca kaygılı bir canlılık yadsmının organik çelişkisini besleyebilir. İnsan ancak, yaşam çöküntülerle giriştiği umutsuz savaşında yenik düşünce kötümser olur —bu da şeytanca, ilkel, hayvanca, organik bir kötümserliktir. Yazgı o zaman çaresizliğin bir biçimi olarak yansır bilince.

SESSİZLİĞİN KARŞISINDA

Artık yalnızca sessizliğe değer verecek duruma gelmek demek, yaşamın dışında yaşama olgusunun temel ifadesini gerçekleştirmek demektir. Büyük münzevilerde olsun dinlerin kurucularında olsun, sessizliğe övgü düşünüldüğünden çok daha derinlere kök salmıştır. Bunun için, insanların varlığı sizi çileden çıkarmış, sorunların karmaşıklığı sessizlikten ve onun çılgınlıklarından başka hiçbir şeyle ilgilenmez olacak kadar tiksindirmiş olmalı.

Bıkkınlık sınırsız bir sessizlik aşkına yol açar, çünkü sözcükleri anlamlarından yoksun kılıp boş yankılara dönüştürür; kavramlar yoğunluklarını yitirir, ifadelerin gücü azalır, söylenen ya da duyulan her söz mide bulandırıcıdır, kısır dır. Dışarıya giden ya da dışarıdan gelen her şey tekdüze, uzak bir mırıltı olarak kalır, ne ilgi çekebilir ne de merak uyandırabilir. O zaman, düşüncenizi söylemenin, tutum belirlemenin ya da birini etkilemenin bir işe yaramayacağını düşünürsünüz; vazgeçtiğiniz sesler ruhunuzdaki çalkantıya eklenir. Son çözüme ulaşma anı gelince, tüm sorunları çözmek için çılgınca çabalayıp dorukların baş döndürücülüğünü tanıdıktan sonra, sessizliği tek gerçeklik, biricik ifade biçimi olarak görürsünüz.

BÖLÜNME SANATI

Psikolog olma sanatı öğrenilmez, bir deneyim olarak yaşanır; çünkü ruhsal gizemlerin püf noktasını açığa çıkarabilecek herhangi bir kuram yoktur. Kendisi bir inceleme nesnesi olmayan, psişik tözü sürekli merak uyandıracak, eşsiz, karmaşık bir görünüme bürünmeyen biri nitelikli bir psikolog olamaz. Kendi gizemini kavrayamamış kişi başkasının gizemini de kavrayamaz. Psikolog olabilmek için, mutluluğu anlayabilecek kadar mutsuzluğu tanımış olmak, barbara dönüşebilecek kadar incelikli olmak gerekir; insanın çölde mi yoksa alevlerin içinde mi yaşadığını anlayamayacağı kadar derin bir umutsuzluk gerekir. Her biçime girebilen, hem merkezci hem de merkezkaç coşkunuz estetik, cinsel, dinsel ve de sapkın olmalıdır.

Psikolojik anlayış her an kendini gözleyen, başka yaşamları da aynalar olarak gören bir yaşamın ifadesidir; psikolog başka insanları kendi varlığından parçalar olarak düşünür. Her psikoloğun başkalarını küçümsemesi, kendine yönelik, gizli olduğu kadar sınırsız bir ironi içerir. Kimse sevdiği için psikolojiyle uğraşmaz, psikolog daha çok kendi varlığının derinliklerini keşfederek, üstündeki gizem halesini yok ederek, başkalarının boşluğunu ortaya çıkarmak üzere, sadistçe bir arzuyla hareket eder. Bu süreç bireylerin sınırlı içeriklerini çabucak tükettiğinden, psikolog çok geçmeden insanlardan bıkar: Saflığa, arkadaş edinemeyecek kadar, bilinçsizliğe de sevgili bulamayacak kadar uzaktır. Hiçbir psikolog işe kuşkuculukla başlamaz ama hepsi sonunda oraya varır. Bu son, gizemleri hiçe sayana, çok az

yanılsamayı bilgiye dayandırdığı için sonunda düş kırıklığı yaşayacak olan en büyük saygısız doğanın verdiği cezadır.

Az bilgi büyüleyicidir, ama bilginin çoğu iğrençtir. Ne kadar çok bilerseniz, o kadar az bilmek istersiniz. Çünkü bilgiden çekmeyen hiçbir şey bilmeyecektir.

OLUŞUN ANLAMSIZLIĞI

Derin düşüncelerin dinginliğinde, sonsuzluğun ağırlığı üstünüze çökünce, bir saatin tik-taklarını ya da saniyelerin ritmini duyarken, zamanda ilerleyişin boşluğunu, oluşun anlamsızlığını duyumsamadan edebilir misiniz? Daha ileri gitmenin, işi daha fazla sürdürmenin ne gereği var? Zamanın genelde olmayan, ezici bir üstünlük kazanarak böyle ansızın ortaya çıkışı yaşamdan iğrenmenizden, aynı güldürüyü artık sürdürememenizden kaynaklanır. Bu açığa çıkış gece olduğunda, geçip giden saatlerin saçmalığına bir de yıkıcı bir yalnızlık duygusu eklenir, çünkü –dünyadan ve insanlardan uzakta– indirgenemeyecek bir ikilik ilişkisi içinde zamanla baş başa kalırsınız. Gecenin terk edilmişliğinde, zaman artık edimlerle ya da nesnelerle dolu değildir aslında: Gittikçe büyüyen bir hiçliği, genişledikçe genişleyen bir boşluğu andırır, öbür dünyadan gelen bir gözdağı gibidir. Derin düşüncelerin sessizliğinde, ölü bir evrende çalan bir çan gibi iç karartıcı, inatçı bir ses çınlar. Bu dramı yalnızca yaşamla zamanı birbirinden ayıran kişi yaşar: O birincisinden kaçarken, ikincisinin altında ezilmiştir. Zamanın ilerleyişini de ölümün ilerleyişi gibi duyumsar.

SON

“Mutlu azınlığa!”

Umutsuzluğun Doruklarında, Cioran'ın 23 yaşında, tam da uykusuzluk hastalığının başladığı yıllarda yazdığı ve onu filozoflar katına çıkaran; sonsuz dünya içindeki sonlu insanın anlamı, aşk, acı, sevinç, ölüm ve umutsuzluk hakkında, sert ve ele avuca gelmeyen fikirlerin yoğunlaştığı bir kitap.

Cioran'ın tüm felsefesinin ve üslubunun "kilit taşı" olarak nitelenen *Umutsuzluğun Doruklarında*, Orçun Türkay'ın çevirisiyle...

"Cioran, gözlerimizi hiç durmadan insan varoluşunun hiçliğine yöneltmeye çalışmış, muhteşem bir asi ve boyun eğmez bir mizantropu." –Norman Manea

"Mutlu azınlığa!"

